

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI**

**AYŞEGÜL GENÇ'İN HİKÂYE VE ROMANLARINDA
AİLE GÖRÜNÜMLERİ VE AİLENİN TOPLUMSAL
BİR MESELE OLARAK İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEYNEP YAVUZ COŞAN

İSTANBUL, 2024

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI**

**AYŞEGÜL GENÇ'İN HİKÂYE VE ROMANLARINDA
AİLE GÖRÜNÜMLERİ VE AİLENİN TOPLUMSAL
BİR MESELE OLARAK İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ZEYNEP YAVUZ COŞAN
(220101018)**

**Danışman
(Prof. Dr. M. Fatih Andı)**

İSTANBUL, 2024

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
TEZ ONAY FORMU

26/06/2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi 220101018 numaralı Zeynep YAVUZ COŞAN'ın hazırladığı "Ayşegül Genç'in Öykü ve Romanlarında Aile, Aile Bireyleri ve Toplumsal Değişme" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 26/06/2024 Çarşamba günü saat 13:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının Ayşegül Genç'in Hikâye ve Romanlarında Aile Görünümleri ve Ailenin Toplumsal Bir Mesele Olarak İncelenmesi. şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Karar
1. Prof. Dr. Fatih Andı (Danışman)	Kabul
2. Prof. Dr. Şaban Sağlık.	Kabul
3. Prof. Dr. Ahmet Koçak	Kabul
4.	.....
5.	.....
6. (İkinci Danışman)*.....	.....

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Zeynep Yavuz Coşan

TEŞEKKÜR

Dersine girdiğim ilk andan itibaren bana kazandırdığı bakış açısı ve bu tezin yazımındaki katkıları için kıymetli hocam ve danışmanım Prof. Dr. M. Fatih Andi'ya gönülden teşekkürlerimi sunarım.

Hem akademik hayatımda hem kişisel hayatımda ne zaman çıkmaza düşsem kapısını her çaldığımda bana yol gösteren kıymetli hocam Doç. Dr. Zeynep Kevser Şerefoğlu Danış'a çok teşekkür ederim.

Hikâye ve romanlarında aileyi çalıştığım Ayşegül Genç hanıma samimi muhabbeti, yardımseverliği ve röportajda vermiş olduğu cevaplar için teşekkür ediyorum, benim için çok kıymetliydi.

Lisanstan bu yana arkadaşlık ettiğim ve teknik destekleriyle de yükümü hafifleten Merve Ayar'a teşekkürü borç bilirim.

Hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, bana hem annelik hem babalık yapan annem Perihan Ünal'a minnettarım. Çocukluğumdan beri yanımda olan, varlığını ve desteğini daima hissettiğim, manevi babam, kıymetli hocam Feyzullah Sert'e teşekkürlerimi sunuyorum. Okumanın önemini her fırsatta dile getiren sevgili kayınpederim Abdullah Coşan'a ve bu tezi yazarken en kıymetlim olan kızımı emanet edebildiğim kayınvalidem Muradiye Coşan'a teşekkür ediyorum.

İyi ve kötü günde yanımda olan yol arkadaşım Ömer Coşan'a ve onunla yol arkadaşlığı yapabildiğimizi umduğum, varlığıyla bana umut olan ve azim veren canım kızım Elif Hüma'ya gönülden teşekkürler.

Zeynep Yavuz Coşan

AYŞEGÜL GENÇ’İN HİKÂYE VE ROMANLARINDA AİLE GÖRÜNÜMLERİ VE AİLENİN TOPLUMSAL BİR MESELE OLARAK İNCELENMESİ

Zeynep Yavuz Coşan

ÖZET

Kabaca “toplumu oluşturan en küçük yapı” diye tanımladığımız aile müstakil bir kavram olmanın yanı sıra toplumu anlamak ve anlamlandırmak için başvurabileceğimiz toplumsal bir meseledir. Aile içindeki psikolojik çatışmalar, değişen dünyada ailenin ve aile bireylerinin tavrı ve tutumu, kadın ve erkek olarak aileye aidiyetimiz yazarın zihniyetini de içine alarak edebiyat eserlerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Edebiyatın toplumsal bir faaliyet olması, edebi eserin bu toplumun bir vesikası olarak ele alınmasına olanak sağlar. Ailenin de bu toplumun en küçük yapısı olması bu iki kavramın birlikte okunmasını mümkün kılar.

Ayşegül Genç’in kurmaca yapıtlarında aile kavramı merkeze alınarak ebeveynliği ve evliliği irdelemek, kendi hayat görüşü ve toplumsal zeminde nereye tekabül ettiğini sorgulamak bu çalışmanın temel amacıdır.

Anahtar Kelimeler: Ayşegül Genç, Aile, Evlilik, Edebiyat Sosyolojisi.

**FAMILY APPEARANCE IN AYSEGUL GENÇ'S STORIES AND
NOVELS AND THE EXAMINATION OF FAMILY AS A SOCIAL
ISSUE**

Zeynep Yavuz Coşan

ABSTRACT

The family, which we broadly define as "the smallest unit that constitutes society," is not only an independent concept but also a social issue we can refer to in order to understand and interpret society. Psychological conflicts within the family, the attitudes and behaviors of the family and its members in a changing world, and our sense of belonging to the family as women and men frequently appear in literary works, reflecting the author's mindset.

The fact that literature is a social activity allows the literary work to be considered as a document of this society. The family, being the smallest unit of this society, makes it possible for these two concepts to be understood together.

The primary aim of this study is to examine parenthood and marriage by focusing on the concept of family in Ayşegül Genç's fictional works and to question where her perspective and the social ground correspond.

Keywords: Ayşegül Genç, Family, Marriage, Sociology of Literature.

ÖN SÖZ

Aile kavramının tanımı kişinin zihniyetine, değerler dünyasına, dinine, beklentilerine göre farklılık göstermektedir. Bu sebeptir ki ailenin tek bir tanıma, kalıp bir söyleyişe indirgenmesi pek mümkün değildir. Müstakil bir mesele olarak “aile”yi tanımlayan araştırmacılar kendi hayat görüşleri çerçevesinden bir tanımlamaya gitmişlerdir. Ailenin toplumun bu denli içinde olması, farklı disiplinler tarafından incelenmesine olanak sağlamaktadır.

Edebiyatın toplumsal bir faaliyet oluşu, onun toplumla birlikte düşünülmesini gerekli kılar. Yazarın değerler dünyası, kişiliği, zihniyeti doğrultusunda topluma aidiyeti, ailenin edebi eserlere “nasıl” yansıdığına cevabıdır.

Bu tezle; Ayşegül Genç’in kurmaca yapıtlarında aile görünümüleri ve bu görünümünün yazarın kendi hayat görüşünde ve toplumsal zeminde nereye tekabül ettiğinin değerlendirilmesi sağlanarak alana katkı sunması hedeflenmiştir. Toplumsal zeminde ailenin incelenmesi; toplumsal eleştiri, sistem eleştirisi ve toplumsal değişme gibi yaklaşımlarla irdelenmesini ve sosyolojik okumaya tabi tutulmasını gerekli kılmıştır.

Giriş dışında toplam üç bölümden müteşekkil olan çalışmanın giriş bölümünde Ayşegül Genç’in hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Birinci bölümde, yazarın hikâye ve romanlarındaki ebeveyn tipleri incelenmiş, sosyoloji alanından da yardım alınarak bir tasnife başvurulmuştur. Ayrıca ebeveynin olmadığı aileler ve kimsesiz çocuklar da bu başlıkta incelenmiştir.

İkinci bölümde, ailenin temel dinamiği olan evlilik üzerinde durulmuş, kitaplardaki kişilerin kendi evlilikleri, eşlerin birbirine olan tutumu, evlilik hakkındaki düşünceleri ve çocukların da bu evliliklere şahitliği üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ana bölümü ise, toplumsal meseleleri aile ekseninde incelediğimiz üçüncü bölümdür. Bu bölümde ailenin toplumsal bir mesele olarak Ayşegül Genç’in hikâye ve romanlarına hangi bağlamda yansıdığı ve bu yansımalara yazarın nasıl yorumlar getirdiği üzerinde durulmuş, toplumsal cinsiyet, aile içi şiddet, aşiret bilinci,

kürtaj, yoksulluk, aile ve vatan söylemi gibi kolektif durumlar irdelenmiştir. Sistem eleştirisinin yer aldığı bölümler başka bir başlıkta incelenmiştir. Eserlerde özellikle aile ve ailenin mekânı olan ev üzerinden verilen toplumsal değişimin izleri ise yine bu bölümde ele alınmıştır.

Bu amaçlar doğrultusunda; çalışmada Ayşegül Genç'in yalnızca hikâye ve roman türündeki eserlerinden değil, deneme kitaplarından, verdiği röportajlardan ve ayrıca ekler kısmına eklediğimiz kendisiyle olan röportajımızdan da istifâde edilmiştir. Bu çalışma Ayşegül Genç'in eserlerinin akademik düzlemde incelendiği ilk tez olma özelliğini de taşımaktadır.

Mayıs, 2024

Zeynep Yavuz Coşan

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ.....	vii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	7
1. AYŞEGÜL GENÇ'İN HİKÂYE VE ROMANLARINDA EBEVEYN GÖRÜNÜMLERİ	7
1.1. EBEVEYN TUTUMLARINA KISA BİR BAKIŞ	7
1.2. AYŞEGÜL GENÇ'İN HİKÂYE VE ROMANLARINDA EBEVEYN GÖRÜNÜMLERİ	9
1.2.1. Sarıp Sarmalayan Bir Liman Olarak Aile	9
1.2.2. Kişiliğin Gelişimine Engel Bir Girdap Olarak Aile.....	17
1.2.2.1. Aşırı Kontrolcü Anne-Baba Tutumu	17
1.2.2.2. Kayıtsız Anne-Baba Tutumu	19
1.2.2.3. Otoriter Anne-Baba Tutumu.....	26
1.3. EBEVEYNİN OLMAMASI DURUMU.....	30
İKİNCİ BÖLÜM	39
2. AYŞEGÜL GENÇ'İN HİKÂYE VE ROMANLARINDA EVLİLİK VE EVLİLİĞİN ÇOCUKTAKİ YANSIMALARI	39
2.1. AİLENİN TEMEL DİNAMİĞİ: EVLİLİK	39
2.2. AYŞEGÜL GENÇ'İN HİKÂYE VE ROMANLARINDA EVLİLİK VE EVLİLİĞİN ÇOCUKTAKİ YANSIMALARI	40
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	63
3. AYŞEGÜL GENÇ'İN HİKÂYE VE ROMANLARINDA TOPLUMSAL MESELELER VE AİLE	63
3.1. TOPLUMSAL BİR REALİTE OLARAK AİLE	63
3.1.1. Toplumsal Cinsiyet ve Aile	63
3.1.2. Aile İçi Şiddet	78
3.1.3. Cinsel İstismar	83
3.1.4. Aşiret Bilinci ve Üstün Aile Söylemi	84
3.1.5. Ailede Vatan Vurgusu	86
3.1.6. Geçim Sıkıntısı	88
3.1.7. Miras Meselesi.....	93
3.2. SİSTEM ELEŞTİRİSİ VE AİLE	95
3.3. TOPLUMSAL DEĞİŞMENİN AİLEDE VE EVDE TEZAHÜRÜ	99
SONUÇ.....	107
KAYNAKÇA	110
EKLER.....	112

KISALTMALAR

a.e.	Aynı eser/yer
a.g.e.	Adı geçen eser
bkz.	Bakınız
ed.	Editör
koord.	Koordinatör
s.	Sayfa/sayfalar

GİRİŞ

Edebiyat, toplumsal bir faaliyettir. Yazar ve edebi eserin muhatabı olan okur da toplumun bir üyesidir. Dolayısıyla yazarın bir edebi metni oluştururken sözcüklerini, sembollerini, normlarını, kendi zihniyet süzgecinden geçerek içinde bulunduğu toplumdaki aldığını söylemek mümkündür. Okurun da yine bu çerçevede eseri alımlaması söz konusudur. Bu alışveriş edebiyat ve toplumun belirli bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir.

Yazar toplumun repertuarından aldığı ham malzemeyi, edebiyat tarihi boyunca gelişen geleneksel stratejiler ve kendi yarattığı bireysel stratejilerle belirli bir eser yaratır. Söz konusu eser, toplumun belirli bir kısmını oluşturan okur kitlesi tarafından okunur, anlamlandırılır ve yeniden yorumlanır. Bütün bunlar belirli bir sosyolojik düzen içinde gerçekleşir. Dolayısıyla edebiyat ile toplum arasında iç içe girmiş bir ilişki vardır. Sosyolojik eleştiri bu ilişkiden ortaya çıkmıştır.¹

Aile toplumun en küçük birimidir. Aileye dair tanımlamalar, kişinin hayat görüşüne, düşünce dünyasına, zihniyetine, dinine göre çeşitli farklılıklar göstermektedir. TDK'ya göre aile, "Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik; ev, familya"²dır.

Aile; en genel tanımıyla, biyolojik ilişkiler sonucu insan neslinin devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı, o güne kadar toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi değerleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal vb. yönleri bulunan toplumsal bir birimdir (Sayın, 1990:2). Başka bir tanıma göre aile, genelde iki cins arasındaki ilişkileri ve neslin devamlılığını düzenleyen, standartlaştıran bir sistemdir (Aydın, 2000: 35). Aile kurumunun farklı zamanlarda, farklı yerlerde farklı görümlere sahip olmasının nedeni, onun içinde bulunduğu kültürlerin farklılığıdır. Toplumsal yapıda egemen olan ilkelerin değişmesiyle birlikte ekonomik, siyasi, dinî ve ahlaki alanlarda görülebilecek değişimler, aile kurumunun yeniden şekillenmesinde etkilidir (Kurt, 2006: 517).³

Aile insanlığın varlığından bu yana önemini ve yerini korumuştur. Günümüzde hala üzerinde kalem oynatılan, canlılığını yitirmeyen bir konudur. İlk insandan bu yana

---

¹ Eleştiri Kuramları, Anadolu Üniversitesi, s.88.

² <https://sozluk.gov.tr/>, (TDK) (Erişim tarihi: 26.05.2024).

³ Aile Sosyolojisi, Anadolu Üniversitesi, s.8.

aile kurumunun varlığıyla insanlığın çoğalmasa ailenin toplum ve insanlık için nasıl önemli olduğunun bir ispatıdır.

Edebiyatın toplumsal bir faaliyet olması, edebi eserin içinden çıktığı toplumun bir vesikası olarak ele alınmasına olanak sağlar. Ailenin de bu toplumun en küçük yapısı olması bu iki kavramın birlikte okunmasını mümkün kılacaktır. Dolayısıyla, toplumun bu denli içinde olan aile kurumunun yine toplumun içinden çıkan edebiyatla olan ilişkisi kaçınılmazdır. Biz de bu amaçla Ayşegöl Genç'in hikâye ve romanlarında ailenin görünüm biçimlerini ve bu görünümlerin toplumsal zeminde nereye tekabül ettiğini incelemeye çalışacağız.

Ayşegöl Genç, 18 Mart 1978'de Konya'da doğmuştur. Çocukluğunun büyük bir kısmı Konya'da geçmiştir. Babası torna ustası, annesi terzidir. Babasının işi dolayısı ile bir süre Ağrı'da yaşamış, daha sonra ailesi ile birlikte memleketi olan Konya'ya geri dönmüşlerdir. Eğitim hayatının büyük bir kısmını Konya'da tamamlamış. Selçuk Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakóltesi Maden Mühendisliği bölümünden 1999 yılında mezun olmuştur. Genç, staj sırasında madene inmesiyle ve işçilerin çalışma şartlarına şahit olmasıyla bu mesleğin kendisine uygun olmadığını düşünüp üniversiteden mezun olduktan sonra yerel bir kanalda metin yazarlığı yapmıştır. Öykü ve yazıları Hece Öykü, İtibar, Dergâh, Ařkar, Cins, Okur gibi dergilerde yayımlanmıştır.

Yazar, bir televizyon programına konuk olduğunda özellikle Konya üzerinden Mevlana'nın söz ile ilişkisinin mekâna nüfuz ettiğini ve kendisinin de bu ilişkiden etkilendiğini söylemektedir.⁴ Konya, Ayşegöl Genç'in hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Ayrı kaldığı süre boyunca da hep bir "sılaya dönme" arzusunun varlığına dikkat çekmektedir. Güzel söze merakının, sanata yatkınlığının liseden beri var olduğunu söyleyen Genç, özellikle gözlem yapmayı çok sevdiğini yine bu programda dile getirmektedir. Anneannesinin atı katı ve bodrumundaki görölmeyen, ihtiyacın bitmesi sebebiyle kaldırılan eşyaları görme abasası aslında eserlerinde de "görölmeyen" insanları görme ve gösterme abasısıyla açıklanabilir.

Ayşegöl Genç kahramanlarını genellikle çarkın atan zincirinden, ezilenlerden, kimsesizlerden seçer. Duygusal yoğunluğu yüksek anlatılar kaleme alır. Fakat bu

---

⁴ Daha fazla bilgi için bkz.: <https://www.youtube.com/watch?v=LUWUi4SN9rk>. (Erişim tarihi: 26.05.2024).

hassasiyet salt bir duygu yoğunluğuyla değil, düşünme ve fark ettirme gayesiyle yapılır. Başkasının yarasına dokunarak var olmayı düstur haline getirmiştir.

Ayşegül Genç'in ilk eseri 2010 yılında Erkam Yayınları'ndan çıkan *Metropol Bedevisi*'dir. Kitap, Ayşegül Genç'in, Genç Dergi'de yayınlanan yazılarının toplanmasıyla oluşmuştur. Kitapta yazarın modern hayatın ve gerekliliklerinin kendi zihniyet süzgecinden süzülüp modern insanın üzerinde nasıl bir etki oluşturduğunu eleştirel bir dille kaleme alır.

Daha sonra ilk romanı ve ikinci kitabı olan *Ölü Serçe Dönemeci*, 2013 yılında Okur Kitaplığı'ndan çıkmıştır. Bu kitapta her bir kahraman kendi hikayesini kendi ağzıyla anlatır. Hepsi çeşitli yönlerle bir imtihana tabi tutulmuşlardır. Ama özellikle Şüheda, Şüheda'nın görüşleri ve “İşkencede ölen annesinin intikamı için yıllarca bekleyen ve beklerken tarihte zulüm görmüş, işkence görmüş, zalimlerin elinde can vermiş ve her biri birer ölü serçe olan kadın direnişçilerin hikâyeleriyle öfkesini bileyleyen Şüheda'nın; kısasla, merhametle ve aşkla imtihanı”⁵ esas meseledir. *Ölü Serçe Dönemeci*'nde özellikle iç monologlarla ilerleyen bir anlatım hakimdir. Abdurrahman ve Şüheda kendi başlarına hayata tutunmaya çalışan iki kardeştir. Şüheda ve Abdurrahman'ın anne ve babası olan Murat ve Filiz üzerinden, darbe sonrası baskı rejiminin kısıtlamalarından aşırılığa kaçan din algısını ve bunun evliliklerine nasıl aksettiğini okuruz. Asuman ve İskender'in ilişkisinde ise, yanlış kültürel aktarımlar söz konusudur. Özellikle cinsiyete dayalı ayrışmalar çok fazladır. İskender'in baskı rejiminin bir parçasıyken işkence sırasında bir kadını öldürmesinin bir uzantısı olarak eşine ve kızına olan merhametsizliğini, hırçınlığını görürüz. Bu iki evlilik de bize dönemin toplumsal yapısıyla ilgili çok şey söylemektedir.

Bu kitaptan bir yıl sonra yayımladığı, *Çile Kırgını* romanında cinayet işlemek için atılan yanlış bir kurşun sokak ortasındaki herkesi hedef alışı anlatılır, bu yanlış kurşunlara Leyla hedef olacaktır. Mehmet Akif'e adadığı bu eseri, adını tasavvufi terimlerden alır. Yazar bu romanla ilgili şunları söylemektedir:

Eskiden çilehanelerde dünyadan uzaklaşp kırk gün çile çıkarırdı dervişler. Çilesini çıkaramayana ise “çile kırgını” denilirdi. Romanın ismi buradan mülhem. Şehir hayatının bizi sarmalayan zindanında kendimizdeki kibri, üstünlük iddiasını törpüleyerek çile dolduruyor ve o dervişlere yaklaşıyoruz. Çilemizi kırıyor muyuz, tamamlıyor muyuz orası bir sır. Çünkü

---

⁵ Ayşegül Genç'in *Ölü Serçe Dönemeci* eserinin arka kapağından bir bölüm.

bazıları kendisini çile kırgını sanır, ama çilesini başka başka şekilde doldurmaya devam ediyordur. Bazıları ise çile çıkardığını sanır ama aslında her şeye yeni başlıyordur. Mehmet Akif de görünüşte tasavvufa mesafelidir ama Mısır sürgünü onun için bir çilehane gibidir. Yarı tok, emanet hırkalarla, uykusuz, ilim ve ibadetle geçen bir ömür sürer. Tıpkı bir derviş gibi. Bu yüzden bu kitabı Mehmet Akif'e ithaf ettim. Ve onun ideali olan Leyla'yı romanın bir kahramanı ile özdeşleştirdim. Hem davası, hem kendisi, hem de yolu Leyla olanlara da ithaftır bu kitap.⁶

Dünyayı Kurtaran Kız, 2014 yılında Erkam Yayınları'ndan çıkmıştır. Özellikle başörtüsü, Müslümanlık ve İslam'ı yaşama/yaşayamama durumu, toplumsal değişme, toplumsal cinsiyet alanlarında yazdığı yazılardan müteşekkildir.

Özellikle cinsiyet ayrımcılığı kitapta önemli bir yer tutar. Fakat “dünyayı kurtaran kız” esasında davasına sahip çıkan, iyiliğe ve güzelliğe teşvik eden herkestir. Bu insanların önüne açmak, gözetlemek ve bu şekilde dünyayı kurtarmaya yaklaşmak kitaba da adını veren yazısında vurgulanır:

Herkesin hayatının bir aşamasında kadın erkek fark etmez “dünyayı kurtaran bir kız” vardır muhakkak. Çelimsizliğine, cinsiyetine, yoksulluğuna ve incitilmişliğine yani muteber olmayan ne varsa ona sahip olan, buna rağmen dünyayı kurtarma fikrinden ödün vermeyen bir kız vardır. Tüm sistemler onu bir kuyuya itmek için sıraya girmişken ona yaklaşmak, kendinize yaklaşmaktır. Ona yaklaşmak bir kıızı değil dünyayı kurtarmaya yaklaşmaktır belki de.

Kuşu Boynu da *İç Bir Şey* de yazarın İz Yayıncılıktan çıkan kitaplarıdır. Ayşegül Genç, *Kuşu Boynu* romanı ile 2016 yılında ESKADER Yılın Romanı Ödülü'nü almıştır. Bu roman bir saatin kadrını esas alınarak hayatın döngüsünü anlatır. Kitabın kahramanı olan Mualla, maden mühendisliği mezunudur. Yazarın da bu bölümden mezun oluşunun, bu romana etkisini, romanın neresinde olduğunu kendisine sorduğumuzda kendisinden şu cevabı aldık:

Aslında her yerinde. Mühendislik okuduğum yıllarda aynı zamanda düşünsel çıkmazlar içindeydim. Varlığımı ideallerimi düzeni sistemi sorguladığım bu yıllarda bazen Atilla gibi bazen Murat gibi bazen Bülent gibi ve çoğu zaman da Mualla gibi düşünüyordum. Tüm bunları maden işçilerine bakış üzerinden ayırıştırıp birleştirdim. Akışı bozmayacak ve taşmayacak şekilde belirli olaylara verilen belirli tepkiler üzerinden okunsun istedim.⁷

---

⁶ Genç Dergisi, <https://m.gencdergisi.com/7381-sehirde-hepimiz-cile-dolduruyoruz.html>, Erişim tarihi: 26.05.2024.

⁷ Ek-1.

2017 yılında yayımlanan *İç Bir Şey*, bir savaş romanıdır. Romanın esas konusu Seyla adında bir kız çocuğunun savaştan kurtarmak istenmesi fakat bu kızın nereye konulacağını bilinmemesidir. Bu hikâye üzerinden özellikle empati ve kabul etmişlik vurgusu sıkça yapılır.

Ceylan Uykusu yazarın 2019 yılında yayımladığı İz Yayıncılık'tan çıkan ilk hikâye kitabıdır. Kitabın arka kapağında “Kendimi anlatmaya kimin yarısından başlasam...” diyor yazar. Kitabın içindeki on dokuz hikâye, işte bu yaralar üzerinden ele alınmıştır.

Ayşegül Genç, 2020 yılında Muhit Kitap tarafından yayımlanan *Kalbin Arka Odası* ile TYB Roman Ödülü'nü almıştır. *Kalbin Arka Odası*, günlük ve roman türleri arasında geçişler sağlayan, kısmen distopik bir eserdir. Bir ninenin yüzyıllar sonrasına, torununa yazdığı mektupları içerir. Dolayısıyla çerçevesini çizdiğimiz konu üzerinden de bir dönem karşılaştırması yapmayı mümkün kılar. Torunun zamanında toprak ölüleri kabul etmez. Ölüler “arka odalar”da çürümeye bırakılır. Her gün üzerlerine kokmasınlar diye gül suyu sıkılır ve artık gül suyu ölümlle ilişkilendirilir. Roman bunun üzerinden evin içinde bir ölüyle yaşamak durumunda kalan insanları konu edinir.

Yazarın ikinci öykü kitabı 2022 yılında yine Muhit Kitap'tan çıkan *Dünya Atı'dır*. *Dünya Atı*'nda hikâyeler bir giriş yazısıyla başlamaktadır. Bu durum bir yönüyle klasik edebiyatımızdaki sebep-i telifi andırmaktadır. Dolayısıyla Ayşegül Genç'in kurmacadaki ustalığını geleneği de kullanarak ve güncelleyerek eserlerinde işlediğini görmekteyiz. Kullandığı temaları yine içinde bulunduğu coğrafyadan almıştır. Yoksulluk, ihmal, istismar gibi toplumsal konulara değinmiştir.

Ayşegül Genç'in yayımlanan son eseri 2023 yılında çıkan *Doğmuşlar*'dır. *Doğmuşlar* bir mahalledir. Esas olay burada döner. Bunun yanında bir de Birlik mahallesi vardır. “Doğmuşlar, doğmuş olma hali yüzünden bir arada. Birlik mahallesi ise birlik olmak için bir arada(dır). Birinde kendiliğinden bir beraberlik var diğesinde zorlama bir beraberlik (vardır).”⁸ Romanın asıl amacı “bu beraberlikler ortasında bir ben kalma çabası”⁹dır.

⁸ <https://edebistan.com/soylesiler/aysegul-genc-ile-soylesi> Erişim tarihi: 26.05.2023.

⁹ <https://edebistan.com/soylesiler/aysegul-genc-ile-soylesi>, Erişim tarihi: 26.05.2023.

Ayşegül Genç, günümüz Türk edebiyatı içinde özellikle romanlarıyla bilinen bir yazardır. Eserlerinde, toplumsal problemlerin kişinin ruhsal dünyasında ne gibi etkiler bıraktığına sıkça değinir. Kahramanlarını da genellikle çarkın atan zincirinden alır. Dolayısıyla ele alacağımız konu olan ailenin de toplumdan bağımsız düşünülmesi beklenemez.

Eserlerinde duygusal yoğunluğu fazla, ezilen, “ağlamaklı”, zorbalığa uğrayan, ayrımcılığa maruz kalan, hep bir mücadele içinde olan karakterler karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla aileler de bundan nasibini alarak genellikle menfi özellikleriyle ele alınır. Özellikle cinsiyete dayalı ayrışmalar yazarın eserlerinde sıkça yer bulur.

Ayşegül Genç’in eserlerinde aile, zihniyetten bağımsız düşünülemez. Yazarın kendisi de vermiş olduğu bir röportajda¹⁰ ideolojik duruşun metne dahil edilmesi gerektiğini dile getirmektedir. İdeoloji olarak ele almasak da yazarın “Müslüman duruş”unu bir bakış açısı olarak eserlerine yansıttığını görmekteyiz.

---

¹⁰Lacivert Dergi, <https://www.lacivertdergi.com/gundem/2020/11/24/iyiligin-oldugu-her-yer-merkezidir> Erişim tarihi: 26.05.2024.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AYŞEGÜL GENÇ'İN HİKÂYE VE ROMANLARINDA EBEVEYN GÖRÜNÜMLERİ

Anne ve babanın çocuk üzerindeki etkisi kişiliğin oluşumuna etki eden ilk etmenlerden birisidir. Edebiyat eserlerinde kahramanların kendilerine özgü bir iç dünyaları, hayat görüşleri ve üslupları vardır. Kahramanların sahip olduğu bu özellikler anne-babaları ile olan ilişkilerinden bağımsız düşünülemez.

Biz de birinci bölümde aile sosyolojisi alanından yardım alarak ebeveyn tutumlarına kısaca değineceğiz. Daha sonra bu görüşlerden hareketle kahramanların anne ve baba olarak gösterdiği ebeveynlik tutumlarını irdeleyeceğiz. Ayrıca anne ve babanın olmaması gibi durumları da ele alacağız.

1.1. EBEVEYN TUTUMLARINA KISA BİR BAKIŞ

Ailede anne-baba tutumları çocuk yetiştirme açısından önemli bir faktördür. Bu tutumların benimsenmesinde ilk olarak ebeveynin kişilik özellikleri etkilidir. Kişinin hangi sıfatlarla anıldığı ebeveynliğine de etki edecektir. Kendi ailesinden gördükleri, sahip olduğu düşünce dünyası, hayattan beklentileri, benimsediği kültürel kodlarla çevrenin etkisi de azımsanamayacak kadar çoktur.

Anne-baba tutumlarının belirlenmesinde farklı kuram ve görüşler ortaya atılmıştır. Bu kuram ve görüşlerin temelde söylemek istediği düşünceler birbirleriyle benzerlik gösterir. Baumrind'in bu yaklaşımı, anne-baba stillerinin belirlenmesine ve tasniflenmesine giden ana yoldur. Bu bakış açısıyla dört boyuttan bahseder. Bunlar, anne-babanın koyduğu kurallara çocukların ne oranda uymak zorunda olduklarını gösteren kontrol boyutu, çocukların fikir ve düşüncelerinin önemsenerek duygularını tanımlanmaya olanak sağlayan, sınır çiziliyorsa bunu açıklayan iletişimde açıklık boyutu, anne babaların, çocuklarının zihinsel, sosyal ve duygusal yönüyle başarılı olmaları için çaba sarf etmesini gösteren olgunluk beklentisi ve ebeveynin bakım

verirken derece yakın sevecen ve sıcak davrandıklarını gösteren bakım-destek boyutudur.¹¹

Baumrind, bu boyutlarla ilişkili olarak üç stil belirler. Bunlardan ilki bahsettiği kontrol ve olgunluk beklentisi boyutlarında yüksek açık iletişim ve bakım boyutlarında düşük olan otoriter ana-baba stildir. Bu stili benimseyen ebeveynler, çocuğa alan açmaz, fikir ve düşüncelerini önemsemez, kontrolü ve baskıyı çok fazla kullanırlar. Demokratik ana-baba stili yukarıda açıklanan boyutlara yüksek derecede sahip olan ebeveynliği anlatır. Kontrol ve olgunluk beklentisi boyutlarında düşük, açık iletişim ve bakım boyutlarında yüksek olan ana-babalar ise izin verici olarak adlandırılmaktadır. Kontrolsüz bir özgürlüğün olduğu bir ilişki söz konusudur. Aslında baktığımızda bu ebeveynler, çocuklarına bütün karar mekanizmasını yükleyerek ihmale de kapı aralarlar.¹²

Schaefer ve Bell ise bir tarafta sevgi-düşmanlık diğer tarafta ise bağımsızlık – kontrolün temel alındığı modellemeden hareketle, baskı ve kontrolün iki zıt uçundan referans alan anne-baba tutumlarını değerlendirmiştir. Bunlardan ilki, aşırı sevgi ve aşırı baskı arasındaki “aşırı koruyucu ana-baba tutumu”dur. Bunun zıddı olarak ele alabileceğimiz ikinci bir tutum ise aşırı baskı ve aşırı sevgisizlik arasında “diktatör ana-baba tutumu”dur. Makbul ebeveynlik olarak görülen “demokratik anne baba tutumu”ndan Schaefer ve Bell’in beklentisi çok seven, baskısız, serbest ve demokratik olmasıdır. Son olarak ele alınan tutum ise aşırı serbest ve sevgisiz ana-baba tutumu, yani sevgisizlik ve baskısızlık boyutları arasındaki tutumdur.¹³ Anne-baba tutumlarının belirlenmesinde ve kavramsallaştırılmasında genel olarak yapılan tasnifler bu şekildedir.

Edebiyat eserleri yazardan ve toplumdan bağımsız düşünülemez. Dolayısıyla toplum bilimi olan sosyolojinin imkanlarını, araştırmalarını toplumun yansıtıldığı edebi eserlerde kullanmak eserlerin çözümlenmesinde ve anlaşılmasında oldukça etkili olacaktır.

---

¹¹ Daha fazla bilgi için bkn., Aile Sosyolojisi, Anadolu Üniversitesi, s.122-123.

¹² Daha fazla bilgi için bkn., Aile Sosyolojisi, Anadolu Üniversitesi, s.123.

¹³ Daha fazla Bilgi için bkn., Aile Sosyolojisi, Anadolu Üniversitesi, s. 123-124.

1.2. AYŞEGÜL GENÇ'İN ESERLERİNDE EBEVEYN GÖRÜNÜMLERİ

Ayşegül Genç kahramanlarını genellikle çarkın atan zincirinden, ezilenlerden, kimsesizlerden, acı çeken kimselerden seçerek onları görünür kılar. Eserlerindeki aile görünümüleri de yine bu hassasiyetle ele alınır. Aile bireylerinin olumsuz bir duruma sahip olduğu durumlar çok daha fazladır.

Biz de Ayşegül Genç'in hikâye ve romanlarından hareketle anne baba tutumlarını alt başlıklar halinde ele alacağız. “Sarıp Sarmalayan Bir Liman Olarak Aile” başlığında kitaplardan alıntıladığımız anne ve babaların tutumlarına yer vereceğiz. “Kişiliğin Gelişimine Engel Bir Girdap Olarak Aile” başlığında ise aşırı kontrolcü, kayıtsız ve otoriter anne-baba tutumlarını inceleyeceğiz.

1.2.1. Sarıp Sarmalayan Bir Liman Olarak Aile

Aile sosyolojisinde “demokratik aile” olarak kavramsallaştırılan tutum, anne ve babanın çocuğun bakımında sevgi ve saygıyı öncelediği, tutarlı, çocuğa alan açan ama sınırlarını da sebepleriyle birlikte açıklayan yaklaşım biçimidir. Çocuğun anne ve babasıyla yeterince iyi bir iletişiminin olması, duygularını tanımlayabilmesine sınırlarını anlaması ve anlamlandırmasına olanak sağlanması çocuğun kişilik gelişimi için oldukça önemlidir.

Anne ve babanın işteş, paydaş bir alanda, çocuğa emanet şuuruyla yaklaşarak bakım vermesi oldukça kıymetlidir. Çocuğun yaşına bağlı olarak gerekli hassasiyetle güncel bir değerler dünyası oluşturmasına yol arkadaşlığı edebilmek, çocuğun iyilik haline büyük bir katkı sağlayacaktır.

Doğmuşlar'da yazar, ailenin tanımını toplumsal hayatla benzerlikler kurarak yapar. Ona göre ailenin en önemli yapı taşı “bağlılık”tır: “Tarikat aynı duygu ile dini yaşamak demek, aile aynı bağlılık ile bir evde bulunmak demek, çete aynı suç karşısında aynı savunmayı verebilmek demek.”¹⁴

Abi Melek'in gerçek annesi çocuğunu yük olarak görür ve kaybolduğunda üzülmez, aramaz. Onu alıp götüreren kadın ise kaçırdığı çocuğu, iyilik yaparak büyüten bir kadındır. Bu noktada iyilik ve kötülük konusu elbette tartışmalıdır. Fakat Abi Melek, onu alıp giden “anne”sini çok sever. Abi Melek, annesine vefalıdır, onu sıkça

---

¹⁴ Ayşegül Genç, **Doğmuşlar**, Muhit Kitap, İstanbul, 2023, s. 31.

anar. Belki de onun hatırasını diri tutmak için bir şeyler anlatırken “annesinden kalma doksan dokuzluk tespihi evirip çevir”¹⁵ir. “Annesinden duyduğu bu içli şarkıyı söyler hep. Annesine sadakati anlık bir saygı uyandırır böyle anlarda.”¹⁶

Abi Melek’i kaçıran annesi, ona öyle bir bakar ki öz annesinin ona olan tahammülsüzlüğünün yerini yeni annesinin şefkati almıştır. O da bu sebeple orada kalmayı ve geçmişi unutmayı seçer: “Yeni annesi nar tanem diye sevdi Abi Melek’i. Doğmuşlar Mahallesi’ne getirdi. Öz annesinden daha iyi baktı ona. Şefkat ile sardı büyüttü. Bir ihtimal, geldi onu buldu. Öyle büyümek hoşuna gitti. Mahallesinden çıkmadı. Öz annesini arayıp sormadı.”¹⁷

Doğmuşlar Mahallesi’nde Abi Melek’in çocukluğunun nasıl geçtiği, nasıl bir çocuk olduğu anlatılır. Annesinin merhametiyle suçun içinde hiçbir suça bulaşmadan büyür:

Abi Melek, Doğmuşlar Mahallesi’nin arka sokaklarından birinde bodrum katında yeni annesinin merhametli elleri arasında şekillendi ve kire pasa bulaşmadan büyüeyebildi. Muhtarın tekke dediği evlerden birinin altındaydı evleri. Annesi elinde doksan dokuzluk tespih dilinde dualar ile büyüttü onu.¹⁸

Abi Melek, onu büyüten annesinin cennette olduğuna emindir. Öz annesini ise “cehennem” olarak görür. Onu hiç aramaz, aklına getirmemeye çalışır: “Annesi madem cennettedir herkes bunda hemfikirdir. O da oraya bir şekilde varacaktır. Gerçek annesini anmaz, onun hayalinden uzak durur, cehennemden uzak durur.”¹⁹

Merhamet, şefkat, sarıp-sarmalama Abi Melek’in onu büyüten annesinin en belirgin özelliklerindedir. Anne iyi bir insan olmanın yanı sıra imanının gerekliliklerini de yapar. Genellikle merhamet, sevgi ve iman üzerinden çizilen bir anne portresi karşımıza çıkmaktadır.

Kalbin Arka Odası’nda yazar, evin ve ailenin geleneksel özelliklerine sıkça atıflar yaparak ilerler. Ölümü, ailesinin yanında karşılamanın isteği ve temennisi içindedir. Oğlunu, kızını yanında görmek, başucunda okunan Kuran’ı dinlemek, şehadet telkinlerine dil döndürmeyi ister:

---

¹⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.27

¹⁶ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 68

¹⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 52

¹⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 67

¹⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 68

Üç gün yatak dördüncü gün toprak diye dua ederdi bizim dedelerimiz. Ben de onlar gibi sade bir duaya gömülmek istiyorum topraktan önce. Ama mümkün mü bilmiyorum bir tanem. Dedelerimizin üç gün yataktan kastı son nefesi kelimelerle kavi'leştirme arzusuydu. Oğlunu kızını etrafında dua ederken görmek, başucunda okunan kitabı dinlemek, şehadet telkinlerine dil döndürmek, af ve mağfiret bulma umudu ile dünyayı usulca mırıldanarak terk etmenin yollarını aramak.²⁰

Yine dini motiflerle örülen bir aile anlayışı hakimdir. Yazarın kendi dünya görüşünü bu vesileyle eserlerine yansıttığını söylememiz mümkündür. Zaten kendisi de yazarın zihniyetinin metne dahil edilmesi gerektiğini savunur.²¹

Kalbin Arka Odası günlük ve roman türleri arasında geçişler sağlayan, kısmen distopik bir eserdir. Bir ninenin yüzyıllar sonrasına, torununa yazdığı mektupları içerir. Dolayısıyla çerçevesini çizdiğimiz konu üzerinden de bir dönem karşılaştırması yapmayı mümkün kılar. Yeri geldikçe romanın bu özelliğine atıf yapacağız. Günlüğü okuyan torunun zamanda toprak ölüleri kabul etmez. Ölüler “arka odalar”da çürümeye bırakılır. Her gün üzerlerine kokmasınlar diye gül suyu sıkılır ve artık gül suyu ölümle ilişkilendirilir. Roman bunun üzerinden evin içinde bir ölüyle yaşamak durumunda kalan insanları konu edinir. Bunlardan birisi de Kara Yağız'dır. Kara Yağız'ın annesi çürümeyen bir ölüdür. Kara Yağız annesini tasvir edilirken döngü kırıcı, şifacı, inançlı bir kadın olarak ele alınır:

“annen nasıl bir insandı yağız”

“döngü kırıcıydı”

“iyi bir şey mi kötü bir şey mi bu”

“insanlar düzen bozucular olarak eşkıyaları, hırsızları görürler, oysa onlar döngünün parçasıdır, kendisi için çalışan, her şeyi kendisi için isteyen herkes döngünün parçasıdır, büyük küçük fark etmez, bu böyle”

“annen bu döngüyü mü kırıyordu”

“evet, o tam bir döngü kırıcıydı”

“ama nasıl”

“arayı düşün, çalışır, biriktirir, ama kendisi için değil başkası için, alma döngüsünü kırar”

“döngü kırılınca ne olur”

“şifa olur, başkası için üretildiğinde her şey şifadır”

²⁰ Ayşegül Genç, *Kalbin Arka Odası*, Muhit Kitap, İstanbul, 2019, s. 10.

²¹ <https://www.lacivertdergi.com/gundem/2020/11/24/iyiligin-oldugu-her-yer-merkezidir> Erişim tarihi: 26.05.2024.

“annen de böyle miydi”

“böyleydi”

“inançlı bir kadın”

“evet”²²

Kara Yağız’ın annesinin başkaları için bir şeyler yapması, “alma” döngüsünü kırmasıyla ilişkilendirir. Bu durum *Ceylan Uykusu*’nun arka kapağında yazan bir sözü anımsatır bizlere: “Kendimi anlatmaya kimin yarasından başlasam.” İnsanın başkalarının yarasını gördükçe ve o yaraları sardıkça kendisini bulacağı ve böylece “şifa”ya ulaşacağı anlayışı metnin arka planında okuyuculara verilir.

Kara Yağız’ın annesinin ölüsü, yaşarken nasıl dingin ve huzur sahibiyse öldüğünde de aynı hissiyatı verir:

Kıyamet kopmamış olmalı taya, çürümüyor, morarmıyor, şişmiyor, bir hayvanı yokmuş gibi, bu hassas zarif ve affedici yüz ruhunun yüzüymüş gibi, savaşın ortasında savaş olmayan yerler vardır taya, revirler, yaralı çadırları, yemekhaneler, erzak depoları gibi, kara yağız’ın annesi de öyle bir yer gibi, geniş bir havuz, ferah bir çadır, bilen tanıyan anlayan bir dost gibi...²³

Kalbin Arka Odası’nda bahsi geçen oda tasvir edilir. Daha sonra odada bulunan danteller ve işlemler anneyi hatırlatır: “Bir kanepeler var camın önünde. Bir çekyat. Açılmış. İşlemeli bir çarşaf serilmiş. Annemi hatırlatıyor bir tanem. Ağlıyorum. Dantelli yastıklar hatıraları annemle birlikte gülüyor.”²⁴

Babası ölen anlatıcı, annesinin ağzından babasını dinler. Babası geride bıraktığı ailesinin zihninde sevgisiyle, çalışkanlığıyla, dürüstlüğüyle vardır:

Anneme sarılıp leke dedim, düğüm leke, et leke, kaos leke, çatışma leke, insan leke, annem güldü, bana uzun uzun babamdan bahsetti, onun beni nasıl sevdiğinden, çalışkanlığından, dürüstlüğünden, bize bıraktığı kitaplardan, yazdıklarından, dünyadaki insanlardan, sevilenlerden, aşık olunanlardan, merhametlilerden, yüzündeki gülüş esneyip genişledi, geçirirken ve serin bir hal aldı, tüm lekeleri silip yok etti, gülümsemenin dokuları vardır taya, elastik, metalik, pütürlü, delikli, yumuşak ve sert gülüşler var, hepsinin uzmanı olsam da lekeleri silip atan o gülüşün yetimiyim öksüzüyüm taya, ...²⁵

²² Ayşegül Genç, *Kalbin Arka Odası*, Muhit Kitap, İstanbul, 2019, s.62.

²³ Ayşegül Genç, *a.g.e.*, s.66-67.

²⁴ Ayşegül Genç, *a.g.e.*, s.102.

²⁵ Ayşegül Genç, *a.g.e.*, s.71.

Babasının kimseye zarar vermeden sürdüğü hayata ve usulca ölmesine özenir. Sahip olmak ve ait olmak üzerinden bir anlatım kurar. Sahiplik hükmetmeyi getirir fakat ait olmak onunla olmaktır. Kendinin de mütevazı bir hayatı ve ölümü olmasını umar:

Ben gömüldüğüm yere sahip olmak istemiyorum ben gömüldüğüm yere ait olmak istiyorum, üzerimde ağaçlar bitsin, kuşlar ötsün, ölüm de dirim de kimseye zarar vermesin, babam gibi usulca uzanayım toprağa, dünya üzerinde bir hak iddia etmesin, gidişim şahidesiz, tümseksiz, türbesiz, taşsız ve başsız bir gidiş olsun, ...²⁶

Kalbin Arka Odası çok katmanlı, farklı kurgusu olan bir eserdir. Konumuz dışında olduğundan sadece ebeveynlere değinmekle yetineceğiz. Bu kitapta genellikle inançlı, sakin ve dingin ebeveyn modelleri konu edilir. Anlatıcı, onlar gibi bir hayatın peşindedir. Bunu isterken de arka planda kendi dünyasının, sistemin eleştirisi yapılır.

Çile Kırgını adlı eserde anneliğe dolaylı yoldan bir tanım getirilmiştir. Bir mesire alanında piknik yapan ailenin yan masasına oturan Beşir ve annenin ona karşı tutumu anneliğin bir özelliğidir:

Sonra yan masada tavuğun diğer kanadını yollayacak kadar zarif, kanattaki tüyleri ayıklayamayacak kadar meşgul bir anne yanınıza bitiverir. Kafanızı iki yana sallayıp ağzınızı sımsıkı kapatarak yok ben istemem, dersiniz, zaten birazdan ailem gelecek ve biz de pişireceğiz diye işaret dili ile anlatırsınız. Kadın annedir işaret dilinden anlamasa da yalan söylediğinizi gözünüzden anlar. Gider bir de sabah ezanı kalkıp piknik için yaptığı poğaçalardan getirir. Kadının hamur işindeki mahirliği sizin yalan söylemedeki acizliğinizi bastırır.²⁷

İç Bir Şey adlı roman savaşın ortasında kalmış insanları anlatır. Savaşta ebeveyn olmak hiç kuşkusuz insanın başına gelebilecek en acı durumlardan birisidir. Ayşegül Genç'in müşkül durumda olan kimseleri eserlerine taşıyarak onları görünür kılmasının bir örneği olarak başlı başına bu eseri sayabiliriz. Bu tasvirlerden birisinde de yıkıntıların ortasında bir anne ve çocuk vardır. Tüm bu yıkıntının içinde "uyusun diye annesi tüm vücudunu duvara dayayarak çocuğa yer açmaya çalışıyordu."²⁸

Dünya Atı'ndaki hikayelerden biri olan "Arif'in Göğsündeki Karıncalar"da Arif, kumar oynayan, işini önemsemeyen bir kimsedir. Daha sonra "Nazım dede

---

²⁶Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.76.

²⁷Ayşegül Genç, **Çile Kırgını**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2020, s.8.

²⁸Ayşegül Genç, **İç Bir Şey**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.37.

yorgun omuzları, çökmüş avurtları ve bembeyaz sakalları ile dilsiz dudaksız bir nasihat”²⁹ verir. Arif, nasihatten mi bilinmez, ayağa kalkar ve “her baba gibi” işine koyulur: “Her baba gibi yükünü yüklenir. Babanın yükü sırtlandığı yerde ulu hakanların sözü geçmez olur.”³⁰

Babanın yükü omuzlanması, babalığın gerektirdiği bir sorumluluk olarak ele alınmıştır.

Ayşegül Genç’in kitaplarında babaların olumlu, sarıp sarmalayan özelliklerinin başında eve ekmek getiriyor oluşu gelmektedir. Bu ona bir saygınlık atfeder. Bu düşüncenin en bariz örneklerinden birisi de *Ceylan Uykusu* kitabının, kitaba adını veren öyküsüdür.

Ceylan Uykusu öyküsünde ölüm döşeğinde olan bir babanın önceden hayat karşısında “sıkı bir yumruk”la nasıl güçlü durduğunu ve çevresel ve ekonomik engellere rağmen kızını okuttuğu kızı ağzından anlatılmıştır. Baba, “akrabaların sözlerine, komşuların dedikodularını aldırmamış”³¹ ve kızını okula yazdırmıştır. Kadın karakter babasından güç alarak, ona yakışır bir evlat olma peşindedir: “Sülalenin okuyan tek kızıydım. Babamın kızıydım. Değmezmiş dedirtecek tek bir harekette bulunmadım.”³²

Öyküde kız figürün “değmezmiş dedirtecek tek bir hareket” yapmama çabası, aynı zamanda bu çabanın boşa çıkmaması için uğraş verdiğinin de göstergesidir.

Hz. Muhammed’in kızına olan sevgisi, Hz. Fatıma’nın evine bakan duvarına pencere açtırması babası tarafından kızına anlatılır. Babası kızını “hazine” olarak görmektedir:

Babam her akşam yorgun argın dersane çıkışına yine beni almaya geliyordu. Baba ben gelirim diyordum. Olmaz diyordu. Cuma’da hoca ne anlattı biliyor musun? O muhterem zat, kızı Fatıma’nın evine bakan duvarına bir pencere açtırmış onu her gün görebilmek için. Neden, çünkü kızı onun hazinesiydi. Böyle demişti babam. Sen de benim hazinemsin demek istemişti. Anlamıştım.³³

---

²⁹ Ayşegül Genç, **Dünya Atı**, Muhit Kitap, İstanbul, 2022, s. 59

³⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.60.

³¹ Ayşegül Genç, **Ceylan Uykusu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 16.

³² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 17.

³³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.18.

Aynı zamanda babanın doğrudan “sen benim hazinemsin” demeyip bu kıssa üzerinden “çünkü kızı onun hazinesiydi” diyerek dolaylı yoldan anlatışı babanın duygularını açıkça ifade edemediğini bizlere anlatır.

Babasının “taşı sıkırsa suyunu çıkaracak” ellerinden, çalışkanlığından bahseder. Babası ailesini kimseye muhtaç etmemenin peşindedir, bunun için var gücüyle çalışır. Bir yandan da kendi dükkanının hayalini kurmakla günlerini geçirir:

Babamın elleri kuvvetliydi. Anamdan doğduğum günden beri sanayide çalışırım derdi. Yağlı elbiseleri, kararmış tırnakları, yorgun bakışları ile bisikletle eve döner, yağlı paslı bir dükkânın hayali ile günlerini geçirirdi. Bu eller derdi sizi kimseye muhtaç etmez Allah’ın izniyle. Çekiç yediği için hasarlı tırnağı, yol yol kabarmış damarları, taşı sıkırsa suyunu çıkarabilecek kuvvette parmakları bize helal kazancın yüceliğini fısıldardı.³⁴

Hastanenin koridorunda ağlayan kız, kendi içinden doktorla konuşur. Kendi babası üzerinde babalığı konumlandırır: “Babalar bizim hayata karşı sıkılmış yumruklarımızdır. Ölürlerse gardımız düşer, doktor!”³⁵

Aynı hassasiyetin konu edindiği bir başka eser de *Kuşu Boynu*’dur. Kendisi madende kaynakçı olan Murat Usta kızının okumasını çok önemser. Annesi cinsiyeti sebebiyle tereddüt etse de babası yapacağına inanır:

“Babam okumamı en büyük mesele olarak görüyordu. İşten yorgun argın geldiği bir gün anneme;

“Mualla erkek olsaydı mühendis olmasını çok isterdim. Bir görsen ocağa geliyor bizim mühendis, bir iki ölçüm yapıyor ve hemen çıkıyor. Benim maaşımın kaç katı maaş alıyor üstelik. Çok rahatlar.”

“Kız kısmı yapamaz o işi.”

“Yapar benim kızım, staj yapmaya sürekli kız öğrenciler geliyorlar. Onlar başardığına göre Mualla da başarır.”

“Öğretmen olmasını istiyorum ben.”

İşte o gün babamın beni mühendis olmamı istediğin anlayıvermiştim. Tek sorun cinsiyetti. Bu önemsiz bir ayrıntı gibi göründü gözüme. Onu mutlu edecekse neden olmasın dedim içimden. Babam her gün inebiliyorsa yerini altına ben de haftada birkaç kez inebilirdim. Hem kömür ilginç bir şekilde çalışanların parasını temizliyor, helalleştiriyordu. Annem öyle olduğuna inanıyordu en azından.”³⁶

---

³⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.18-19.

³⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.19.

³⁶ Ayşegül Genç, **Kuşu Boynu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.30.

Kızına güvenen baba, cinsiyetinden dolayı tereddüt eden annedir. Bu romanda annenin başkalarının ne düşündüğünü, “elalem ne der?” anlayışıyla hareket ettiğini görmekteyiz. Burada dikkat çeken, konudan bağımsız bir başka konu da kızın babasını mutlu etme gayretidir. Kendisi istediği için değil babası mutlu olacağı için bu mesleği seçmek ister.

Mualla babasının neden mühendis olmasını istediğini düşünür. Babası kendi göremediği çocukluğunu madende çalışarak yatıştırmış ve unutmaya, görmemeye çalışmıştır. Çocukluğundan beri madene gidip gelmektedir. Gördüğü tek çalışma biçimi budur. Bu sebeple o ortamdaki en iyi konumda kızını düşlemekte ve değer görmesini istemektedir:

Babamın neden maden mühendisi olmamı istediğini sorguluyordum. Hayatında başka bir çalışma şekli görmediği için buradaki en iyi konuma layık bulmuştu beni sanırım. Sendika bültenlerinde, arkadaşların kesip geldiği gazete kupürlerinde madencilikten söz edenler hep temiz yüzü beyaz yakalı insanlardı. Sözüne değer verilen insanlar. Babam insanların bana da değer vermesine istiyordu sanırım. Olmadı müdür olursun, yükselirsin başka bir şey olursun, işçilerin şartlarını düzeltirsin diye şaka yapıyordu. Belki olmaz desem ister etmeyecekti. Başka bir meslek seçecektim, hayat başka türlü akacaktı. Ama onun içinde kalmış bir ukde olmak istemedim.³⁷

Çocukları ve eşi tarafından makbul baba profili çizmesinden mütevellit *Kuşu Boynu*’nun Murat Usta’sını bu başlıkta ele aldık. Fakat Mualla’nın babasının içinde ukde kalmak istemiyor oluşuyla kendi yolunu çizemiyor oluşu da söz konusudur. Oysa babası sadece bir teklif olarak bunu sunmuştur.

Kitaplarda sistem eleştirisinin baba üzerinden yapılması, ailesi fedakârlıkla çalışan, türlü zorluklara zorluğa göğüs geren bir baba figürü yaratır. Babanın devlet, annenin aile ile ilişkilendirilmesi algısı eserlerdeki toplumsal çevrede hissedilir.

Kuşu Boynu adlı romanda Bülent ev, evlilik ve aile ile ilgili kendi çıkmazlarını anlatır. Özellikle “babalık” rolü üzerinden kendisini sorgular. Ev baba, saat ve çocuk demektir. Baba ise saati kuran kişidir.³⁸ Babalığın bir sorumluluk gerektirdiği vurgusu üzerinde sıkça durur. Makbul olan babalık ona göre şeref ve onur timsali olmayı, yokluğunda geride bıraktıklarını düşünmeyi gerektirir:

³⁷ ³⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.34.

³⁸ “O zamanlar saati babalar kurardı.” **Kuşu Boynu**, s.17.

Ev demek baba, saat ve çocuk demektir. Bu üçgeni anlamanız imkânsız! Ben yine de siz diyeyim. Benim baba olmam zor iş. Baba olmak demek bir gün ölürsem sorusu ile her gün yüzleşmek demektir. Bir gün ölürsem oğlum ne yapar, eşim ne yapar, kızdım ne yapar... Babalar iyi ise öldükten sonra çocukların bir şey yapmaya çalışmasını diye didinir dururlar, hırsızlık yapmasınlar, kötü olana yönelme desinler diye onun nedir şeref nedir sürekli üzerlerinde göstermek zorunda kalırlar. Babalar kötü ise bu soruyu geçiştirirler. Ben çocuklarım için iyi cevaplar verebilir miyim bilmiyorum.³⁹

Dünya Atı'ndaki "Arif'in Göğsündeki Karıncalar"da, *Ceylan Uykusu* ve *Kuşu Boynu'nda* baba figürü "eve ekmek getirişi"yle, helal kazancın peşinde olmasıyla, ailesini kimseye muhtaç etmemesiyle vardır. *Doğmuşlar*'da dua ve şefkat gösteren bir anne saygı ve sevgiyle anılır. *Kalbin Arka Odası'nda* anneannenin ailesi daha muhlis ve sakin ve oluşlarıyla anlatıcı tarafından gıptayla bahsedilir.

1.2.2. Kişiliğin Gelişimine Engel Bir Girdap Olarak Aile

Ailenin çocuğa bakım verirken göstermiş olduğu tutumlar kişilik gelişimine doğrudan etki etmektedir. Aile bireylerinin olumsuz tutumları öz saygının zedelenmesine, özgüvensizliğe, sınırla ilgili problemlere vs. kapı aralamaktadır. Ayşegül Genç'in eserlerinde de özellikle baskıcı ve otoriter babaları sıkça görmekteyiz. Yazar, bunu toplumun norm kabul ettiği bazı aksaklıklarla birlikte alır.

Biz de bu başlıkta Ayşegül Genç'in eserlerinde konu edinilen olumsuz ebeveyn tutumlarını alt başlıklar halinde inceleyeceğiz.

1.2.2.1. Aşırı Kontrolcü Anne-Baba Tutumu

Çocuğa büyük bir sevgi ile bağlanmış, çok kollayıcı olan anne baba tutumudur. Bu tutumda anne-baba gerektiğinden fazla kontrol ederek aşırı özen gösterir. Çocuğun her istediği yerine getirilir.⁴⁰

Aşırı kontrolcü anne babaların çocukları, karar verebilme, sınır koyabilme gibi kendi özerklik alanlarını belirleyecek tutum ve davranışlardan yoksunlardır. Çünkü anne babaları sürekli bir şey olacak korkusuyla hayatlarına müdahale etmiş ve çocuklarına doğruyu yanlış ayırt edebilmeleri için alan açmamışlardır. Aşırı üzerine

³⁹ Ayşegül Genç, a.g.e., s.41.

⁴⁰ Mevlüt Kaya, "Ailede Anne Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s.199.

titreme çocuğu bağımlı hale getirmiştir. Ayşegül Genç'in eserlerinde bu tutum genellikle otorite ile verilir. Çünkü anne ve baba çocuğun hayatına yön vermeyi ister. Özellikle meslek seçimi konusunda bu tutumu görmekteyiz.

Ailesini “modern aile” olarak tanımlayan Filiz, modernliğin ve modern ailesinin gerektirdiği şartları kendi alım gücünü edinebileceği iyi bir iş sahibi ve kariyere sahip olmakla mümkün olacağını sıralar. Bu durumun modern ailesinin, modernliğini, modern hayatını pekiştirdiği hatta biraz da kanıtladığı bir “argüman” olması, aynı zamanda yazarın arka planda verdiği toplumsal eleştiridir:

Üniversiteye başlayan her genç gibi ben de kendimi boşluğa bırakılmış bir kuru yaprak gibi hissediyordum. Ailem modern bir yaşam sürüyordu. Ve kızlarının iyi bir iş sahibi olmasını kariyer basamaklarını ivedilikle çıkmasını modern yaşamlarını pekiştirecek bir argüman olarak görüyorlardı. Kendi evini alan, kendi arabasını kullanan, maddi ve manevi açıdan özgür ve özgün olabilen bir kız düşüyorlardı. Bu düşlerini gerçekleştirmeyi ben de içtenlikle istiyordum.⁴¹

Dünya Atı'nda “Güz Zamansız” adlı öyküde Salih, annesinin yönlendirmesiyle evlilik yoluna girer, kendi fikriyle düşünmez, kendi gözüyle bakmaz. Tamamen annesinin söylemleriyle hareket eder:

Elif'in gözleri, sözleri çok güzel. Değil mi dedi annesi. Ne dedi, Salih. Elif, dedi annesi. Çok güzel değil mi, alalım sana. O zamanlar boşluktaıdı. Bir kız nasıl olunca güzel olur, nasıl konuşunca, nasıl gülünce, tabakları nasıl tutunca güzel olur bilmiyordu. Annesi güzel demişti. Güzeldir demişti. Olur dedi. Evlenilecekse evlenilir. Aşk nedir bilmiyordu. İstediler. Nişanlandı.⁴²

“Kül Taneleri” adlı öyküde marangoz olmak isteyen oğluna karşı çıkar ve okul okuması gerektiğini söyler: “Evde ‘okuyacaksın’ terör örgütünü kurmuştum, eşim de yardım ve yataklık ediyordu.”⁴³

Annesi onu okul okumaya ikna etmek için sürekli konuşur hatta marangozhaneye gitmemesi konusunda uyarır. Marangozluğun maddiyat kısmına da vurgu yapar:

Onu anlatıyordum. Olmaz diyordum. Bak mühendis ol, teknik okullar var, onları kazan. Bu işin alfabesini öğren. Ama marangozluk olmaz. O marangozhaneye gitmeyeceksin. Hem bir

⁴¹ Ayşegül Genç, **Ölü Serçe Dönemeci**, Okur Kitaplığı, İstanbul, 2016, s.65.

⁴² Ayşegül Genç, **Dünya Atı**, Muhit Kitap, İstanbul, 2022, s.27.

⁴³ Ayşegül Genç, **Ceylan Uykusu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.22.

marangoza kim kız verir Allah aşkına! Büyük oğlum iyi biriydi, sanırım biri kızını verirdi, ama bunu ona söylemek istemiyordum. Orda hayatın bir yerinde geçim derdine düştüğünü bildiğim ama o derdin içinde unuttuğum marangozlar vardı.⁴⁴

Kuşu Boynu'nda Atilla'nın babasının da aynı tavırla yaklaşması söz konusudur. Kendi çocukluğunda uğraştığı işleri anımsar ve bunları gereksiz ve basit görür. Atilla'nın bu basit işlerle uğraşmasına izin vermez. Okumasını ister: "Okuyacak ve adam olacaktı. Kümesle uğraşmanın balık tutmanın haytalık olduğunu öğretti babalarımız."⁴⁵

1.2.2.2. Kayıtsız Anne-Baba Tutumu

Kayıtsız anne babalar çocuklarına karşı sorumluluklarını bilmezler, çocuğun maddi ve manevi ihtiyaçlarına karşı duyarsızlardır. Çocuklar sınırlandırılmaz, kendi haline bırakılmıştır.⁴⁶

Bazı anne-babaların, çocukla olan ilişkilerinde belli prensipleri yoktur. Dengesiz ve tutarsız bir tutum gösterirler. Bazen aşırı hoşgörölü, bazen sınırlandırıcı ve cezalandırıcıdır. Bu tutum da çocuğun kişilik gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.⁴⁷

Çocuğun karşısında ebeveynin duygu durumunun ayakları yere sağlam basan bir konumda olmayışı çocuğun da savrulmasına neden olmaktadır.

İlgisiz veya gevşek anne-baba tutumu, çocukların kin, düşmanlık ve endişe duygularına kapılmasına neden olmakta; kavgacı, isyankar, saldırgan ve suç işlemeye eğilimli olabilmektedir. Ayrıca, ilgisiz anne-baba tutumu çocuğun kendine güvensiz ve olumsuz bir benlik kavramı geliştirmesine neden olmaktadır. İlgisiz çocuk, kendini boşlukta hissedip, kendi kendini yönlendiremeyebilir. Başı boş olarak kendine ve çevresine zararlı hale gelebilir.⁴⁸

Ölü Serçe Dönemeci romanında Nilüfer anne ve babasının kavgaları sebebiyle konuşma geriliği yaşayan bir kız çocuğudur. Konuşması, annesine yönelen kurşunlara yine annesinin arkadaşı olan Leyla'nın hedef olmasıyla başlar. Çile Kırgını'nda her karakterin ayrı bir hikayesi vardır. Ayla ve Suat üzerinden mutsuz bir evlilik hikayesi

---

⁴⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.22-23

⁴⁵ Ayşegül Genç, **Kuşu Boynu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 126.

⁴⁶ Daha fazla bilgi için bkn.: "Mevlüt Kaya, Ailede Anne Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü", s.201.

⁴⁷ Mevlüt Kaya, Ailede Anne Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü, s. 201.

⁴⁸ A.m., s. 201.

anlatılır. Bu hikâyeye birinci dereceden şahit olan kızları Nilüfer de annesi ve babasının hareketlerini değerlendirir. Kişinin kendini bilmeden, kendi mutluluk ve mutsuzluklarını ayırtırmadan başkasına yararlı olamaması esas meseledir. Suat da kendini bilemez, duygu durum bozukluğu, Ayla'nın ise temizlik hastalığı vardır. Suat, şiddeti meşru ve tabii olarak görür bu durum da evliliğini ve babalığını çıkmaz bir hale getirir.

Annesinin çocuğunu yani Leyla'yı duymaması, bir bölümde sıkça tekrarlanır. Bu da çocuğun anlaşılmadığını, özellikle duygusal yönden eksik bırakıldığını aklımıza getirir. Dünyanın çirkinleşen yönü bir eleştiri olarak verilirken, çocuğun dünyanın çirkin yüzünden habersiz oluşunu, saflığını anımsatır:

Çocuk, kapı ve boşluk nizama boyun eğdi. Başka nizamlardan kurallardan habersizdi çocuk. Dünyanın çirkinleşen yüzünden. Kapının dışındakinden. Çocuğu kapıyı ve boşluğu sahiplenen düzenlerden, kendimizi bedenimize bırakmayanlardan. Kapı sert ve soğuktu. Kapı üşüyor dedi çocuk. Anne bak kapı üşüyor. Ayla duymadı.⁴⁹

Nilüfer'in hissettiklerini Ayla anlamamaya devam eder. Ayla'nın duymaması aslında Nilüfer'i anlamamasıyla ilişkilidir. Nilüfer, Leyla'yı o halde görünce konuşmaya başlar:

“Renkleri kuyudan çıkarmalıyız dedi çocuk. Anne bak bu kırmızı. Kimse duymadı.”⁵⁰

“Çocuk umudum var dedi. Anne bak bu güneş. Ayla yine duymadı.”⁵¹

““Çocuğu buradan götürün bayan!”

“Ay polis bey ben üzüntüden ne yaptığımı biliyor muyum?”

“Psikolojisi bozulacak lütfen bir an önce götürün”

“Haklısınız, gel çocuğum, gel hayatım, bakma o tarafa anneciğim, korkma Leyla ablan iyileşecek”

“Anne bak Leyla.”

“Ah tatlım sen konuştu mu?”⁵²

---

⁴⁹ Ayşegül Genç, **Çile Kırgını**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 39.

⁵⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.40.

⁵¹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 40.

⁵² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.40-41.

Çile Kırgını'nda Nilüfer, annesini çocuk ve evlat gözüyle ele alır. Ayla'yı “tekdüze” ve duvarlarının oluşuyla tanımlar:

Çocuk annesini tekdüze bildi. Annesinin kalıpları vardı çünkü. Ses vermek istese bile duvarları sesini bastıracak, gözlerini daldığı boşluktan çekip çıkaracaktı. Ama şimdi annesi sıcak ve akışkandı. Annem ağlıyor dedi çocuk. Sıcak ve akışkan olanlar ağlar. Anne bak bu yağmur. Ayla bunu da duymadı.⁵³

Ayla, Suat'ın iş bulmasını ve evi geçindirme görevinin bilincinde olup bunun gerekliliklerine uygun davranmasını bekler: “Ben çalışıyordum Suat iş beğenmiyordu. Suat'ın beğendiği işleri de ona vermiyorlardı. Benimse işimi beğenip beğenmeme gibi bir lüksüm yoktu. Bir çocuğumuz ve masraflarımız vardı.”⁵⁴

Çile Kırgını'nda ev, aile ve ölüm üzerinden bir benzetme yapılır. Bu benzetmenin amacı ailedeki kişilerin “daha yaşarken” birbirlerine karşı olan kayıtsızlıklarını anlatmaktır: “Tek katlı basit yapılı evler bile yerden diz boyu yukarıya inşa edilir. Nem evi çürütmesin diye. Ama insan insanı daha yaşarken toprağın bir diz boyu altına hapsedebiliyor. Anneler bebeklerini, oğullar babalarını...”⁵⁵

İskender'in annesi, dört kız çocuktan sonra İskender'i doğurmuştur. Erkek çocuk doğurana kadar türlü sıkıntıya ve ayrımcılığa maruz kalan annesi onların bu tavrı sebebiyle kendi oğluna ısınamamış, ona bir kere bile sarılmamıştır. O sebeple İskender'in hayatında annesi yok hükmündedir. Babası da “ağa torunluğundan” ve “erkekliğinden” mütevellit onun çocuk oluşunu unutmasını ister. İskender de bu karmaşanın içinde anne ve babasının varken dahi yokluğunu çekmektedir: “İnsanın hayatından ana çıkmışsa baba da çıkmıştır.”⁵⁶

Doğmuşlar'da Abi Melek, kendi öz annesinin ona yapmış olduğu kötülükleri, ayrımcılığı, sevgisizliği anlatır. Aslında başka bir ailede doğan Abi Melek, o evde bir türlü kendini sevdiremez. Ebeveynleri maddi ve manevi ihtiyaçlarına duyarsızdır. Bunun sebebi kalabalık ve çok çocuklu bir ailenin en son çocuğu olmasına bağlıdır:

Bir çocuğun annesi yoksa onu vicdanlı birinin büyütmesi ihtimal dahilindedir elbette, olasıdır. Ama bir çocuğun annesi varsa ve vicdansızsa o çocuk için bir ihtimal var mıdır? Bir çocuğu annesi itmişse, dünyanın bütün ayakları elleri tırmık olur, pütür olur, zımpara olur, bir ihtimal

⁵³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 39-40.

⁵⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 29.

⁵⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 74.

⁵⁶ Ayşegül Genç, **Ölü Serçe Dönemeci**, Okur Kitaplığı, İstanbul, s.43.

olmaz. Annesinin tatlı sözü şöyle bir üzerinden geçmezse çocuğun, diğer sesler kesik olur, batık olur, ur olur, bir ihtimal olmaz. Abi Melek neden istenmediğini bilmiyor. Belki kalabalığa eklenen bardaktan taşan o son damla olduğu için.

Beni hep sofraya kaldıktan, yemek bittikten, saba söndükten sonra uyandırırdu annem diyor. Eziği, çürüğü, yanlışı hep bana verirdi.⁵⁷

Abi Melek, onu büyüten annesinin cennette olduğuna emindir. Öz annesini ise “cehennem” olarak görür ve cehennemden uzak durur.⁵⁸ Onu hiç aramaz, aklına getirmemeye çalışır. Cennet ve cehennem üzerinden iyilik kötülük karşılaştırması yapmaktadır.

Kuşu Boynu'nda Murat Usta kendi çocukluğunu anlatır. Kendini bildiğinden beri maden ocaklarındadır. Üvey annesi onu evde istemediği için, babasıyla işe giderek bu mesleğe başladığını anlatır. Babası da bu istenmeyişe kayıtsızdır. Eve geldiğinde de yine aynı huzursuzluk devam ettiğinden kendisini çalışmaya vermiştir. Çocukluğunun ve gençliğinin acı hatıralarını, nasıl ötelendiğini anımsar:

Bazı insanları diğer insanların elinden çalışmak kurtarır derler. Kurtuluyor muyum bilmem ama çalıştıkça babamdan, analığımdan, yoksulluktan uzaklaşıyordum. Ne yalan söyleyeyim ocaklar evimden daha ferah ve sıcak geliyordu. Eve vardığımda odanın içinde dolaşan gözler, sinirden kasnağa dönmüş gövdeler beni bekliyor olurdu. Onların bakışlarındaki kılçıklı otları ayıklamakla bitiremezdim. Hep aynı şeyi yaşırdım. Çocukken de bir kedi yavrusu gibi dışarıya fırlatılır, içeriye girdiğimde ise sobanın bölüğünde açlığa terk edilirdim. Gençliğimde de değişen bir şey olmamıştı. Hayvan gibi çalışarak ekmek getirirdim, getirdiğim ekmekten kalanlar bir hayvanın yalağına bırakılır gibi önüme bırakılırdı.⁵⁹

Ceylan Uykusu'nun “Eski Toprak” adlı öyküsü, sevgisiz bir baba ve karşısında bu çatışmaya diz çökmeyeceğim diye karşı çıkan bir kız portresi karşımıza çıkartıyor. Babasının bunca zamanki kayıtsızlığına karşı onu çağırdıktan sonra kızının bu çağırışı görmek istememesi, babasına karşı çocukça ama güçlü de olmaya çalışarak bir direniş tutturması çarpıcı bir biçimde ele alınmış. Annesi ile zor bir durumda kaldığında aklına ilk gelecek kişi babası olmasına rağmen, aklına bile gelmediği ve şimdi ise gelip bu alevi körüklememesi gerektiğini şu satırlardan anlıyoruz:

---

⁵⁷ Ayşegül Genç, **Doğmuşlar**, Muhit Kitap, İstanbul, 2023, s.51-52.

⁵⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 68.

⁵⁹ Ayşegül Genç, **Kuşu Boynu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.57.

Geçen yıl bacası tıkanıdı evin. Konu komşu seferber oldu (...) aklımıza sen gelmedin. İlkokul öğretmenim geldi, annemin kuzeni geldi sen gelmedin. (...) toprağını, ganimetini, sevgini, sadakatini bölüştürmekle meşguldün. Bize bir gram sevgi düşmedi o taksimden. Bırak beni ne olur. (...) yeniden bir bekleyiş alevini körükleme. Toprağa yağmur yağdırma. Çamurdaki taze ayak izlerini gösterip de beni babamın kızı olmak gerçeği ile karşılaştırma. Bırak ikimiz arasındaki kesikten akıp gideyim. Bana köprüler kurdurma, dallardan ipler ördürme, kuşların teleğini önüme düşürme.⁶⁰

Çocukça direnişi kendisi ile çocukluğu arasında bir köprü konumundadır. Bir yanı babasına karşı ciddi bir tutum sergilerken, diğer yanı babasının yanına gitmek ister:

“Kalbim bir çocuk gibi koştı sana doğru, bacağımdan üzerinden sıyrılıp ayaklarıma kapaklandı. Çocuğu kaldırdım. Dizlerini çırıptım. Dizlerinde açılan yarayı öptüm. Başının üzerinde tuz gezdirdim. Göğsüne çörek otu serpiştirdim. Çocuk avucunu sımsıkı kapatmıştı. Aç dedim. Açmam dedi. Aç dedim. Açtı. Boncuklar vardı. Atın yelesindeki boncuklar. Çocuğun eline vurdum. Boncuklar etrafa saçıldı. Sana oraya gitmeyeceksin ondan hiçbir şey almayacaksın demedim mi dedim. Çocuk sustu. Pat pat sesi duyuldu. Çocuk benden kaçmak istedi. Sen dedi istemenin kibrini al da başına çal dedi. İsteseydin verecekti dedi. İstmeden vermeliydi dedim. Sormalıydı halimi.”⁶¹

Fakat bu iki hal de babasının ağzından çıkan tek bir söze bakıyordu: “Kızım demeliydi. Kızım demeliydi. Böyle deseydi halimi sormasına gerek kalmazdı. Kızım denildi mi dili çözülür zaten kız çocuklarının.”⁶²

Öykünün adının “Eski Toprak” olması, toplumumuzda ataerkil düşüncenin altında var olan, duygusal söylemlerin yalnızca kadına has olabileceği düşüncesini aklımıza getiriyor. Bu düşünce kadını da erkeği de ve bunun bir uzantısı olan çocuğu da etkilemektedir. Bu örnekte genç kadın hem toplumsal kabullere hem de babasının sevgisizliğine karşı direnir. Fakat babanın zor zamanlarda dahi yanlarında olmaması bir sorumsuzluk ifadesidir. Bu açıdan baktığımızda hem sorumsuz hem de sevgisini gösteremeyen bir baba portesi karşımıza çıkıyor.

“Sümbülteber” adlı öyküde dünyanın iki yüzü “Sümbül” ve “Teber” kelimeleriyle ele alınmıştır. Sümbül’de anlatılanlar geleneksel hayatı temsil ederken

⁶⁰ Ayşegül Genç, **Doğmuşlar**, Muhit Kitap, İstanbul, 2023, s. 89.

⁶¹ Ayşegül Genç, **Ceylan Uykusu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 90.

⁶² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 90.

Teber, modern hayatın pratiklerinin yaşandığı yer olarak tasvir edilir. Teber’de “cılız elleriyle bedenini korumaya çalışan çocuklar”⁶³ vardır. Bir kız çocuğunun cinsel istismara maruz kalması sonucunda annesi tarafından kimsesiz bırakılışının sessiz çığıyla Teber ortaya çıkmıştır: “Sonra bir gün kız çocuğunu. Başkası değil annesi. Kimsesiz kılmış. Benden bıktın ondan bıkmazsın demiş yabancı adama. Kahkahayla gülmüşler. Sümbül elleriyle başını tutmuş yerin dibine girmiş o an...”⁶⁴

“Uçurumun Kenarında Duranın Sırtı Sıvazlanmaz” adlı öyküde bir kız çocuğunun duyguları, içinde bulunduğu acı durum, tasvir ve betimlemelerle çarpıcı bir biçimde anlatılmıştır. Bu başlıkta ele alacağımız konu üzerinden baktığımızda, baba kızın içinde bulunduğu duruma kayıtsız kalmak “zorunda” hisseder kendini.

Babasının ses olacak diye bir yumurtayı bile kıramaması, kızın göğsünde bir yerin kabarıp geri çökmesine sebep olmuştur. Sırtını kızına dönmesi ise uçuruma dönmesidir. Kız yaptığı her harekette bu despot hükümdarlığından gelecek tepkiye bakıyordur. Babası kahvaltılık sofrası kurar, demliğin kapağını açıp çay kaşığına metale sürtmeden ağır ağır karıştırır. Çayın çöktüğünü emin olunca kapağını dikkatlice kapatır. Her hareket ses çıkarmamak üzerine, çok daha dikkatli bir şekilde yapılmaktadır: “Babasının bu çaresiz hareketiyle kızın göğsünde bir yer kabarıp geri çöktü. Sonra sofradan kalkıp usulca kadının yanındaki yerine sokuldu adam, arkasını sırayla kızına, sobaya, sofraya ve kendisini her gün biraz daha kıyısına çeken uçuruma döndü.”⁶⁵

Öyküde annesi tarafından “despot hükümdarlığı”nda olan bir kızın korkusu ve babasının da onu bu hükümdarlıkta yaya bırakması esas meseledir: “Babası sırtını dönüp uykuya kalınca orta ikiye giden saçlarını ortadan ikiye ayıran kız sessizliğin o despot hükümdarlığında yaya kaldığını hissetti.”⁶⁶

Bundan hayal kurmaya çalışarak kaçsa da sonunda göğsüne bir acı oturur ve gözünden yaşlar akmaya başlar. Babasıyla göz göze geldiğinde babası doğrulup başını eğmişse de o hala uçurumun kenarında durmaya devam ediyordur. Kızı yanına geldiğinde düşmesin diye babasını sımsıkı kucaklar, anne gibi.

---

⁶³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.71.

⁶⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 70.

⁶⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 74.

⁶⁶ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 74.

Babalar “dağ”a benzetilir. Fakat uçurumun kenarında bir dağ olmak tehlikelidir. Bu öyküde kızın annesi –belki de üvey annesi- tarafından despotluğun ilan edilmesi ve babasının da buna kayıtsız kalması çocuğun ciddi bir boşlukta olduğunu gösteriyor. Öyle ki annesini uçurum diye nitelendirir. Babasının kızın maddi ve manevi ihtiyaçlarının farkında olup harekete geçmemesi söz konusudur.

“Orta ikiye giden ve saçlarını ortadan ikiye ayıran” kız çocuğu ise yaptığı her hareketin sonucunu hesap etmek zorunda kalan, baskı altında ezilmiş bir konumdadır. Babasının bunca kayıtsızlığına ve “uçurumun yanında” olmasına rağmen sırtını sıvazlamayı ihmal etmez. Babasını bir anne gibi -asıl teselli edilmesi gereken kendisi olmasına rağmen- teselli eder. Göstermiş olduğu bu hareket, kız çocuğunun göremediği anneliğin dışavurumudur.

Dünya Atı 'ndaki hikayelerden biri olan "Arif'in Göğsündeki Karıncalar"da sözü geçen Arif, hamallık yaparak ailesinin geçimini sağlamaktadır. Nazım dede ona nasihat etmeden önce, kumar oynayarak elindekini bitirir, çalışmayı aksatır: “Arif çalışmamaktadır. Ve evdeki beş küçük çocuk ekmek beklemektedir.”⁶⁷

Ayşegül Genç'in eserlerinde kayıtsız anne baba tutumu her iki ebeveyn üzerinden de verilir. Anne temsilleri üzerinden verilen kayıtsız ebeveyn tutumları *Çile Kırgını* 'nda Ayla'nın Nilüfer'in sesini duymayıyla, İskender'in annesinin türlü ayrımcılığa maruz kalıp oğluna ısınamamasıyla, *Doğmuşlar* 'da Abi Melek'in öz annesinin onu istememesiyle, “Sümbülteber”de annesi tarafından bir kız çocuğunun tacizine göz yummasıyla konu edilir.

Baba temsillerine baktığımızda ise önceki başlıklarda bahsettiğimiz “eve ekmek getirme” söylemi devam etmektedir. Örneğin *Çile Kırgını* 'nda Suat ve "Arif'in Göğsündeki Karıncalar"da Arif, ev geçindirmenin bilincinde değildir. Çocukların ekmek beklemesi, evin masraflarının olması maddi ihtiyaçlara karşı kayıtsız kalınması şeklinde kendisini gösterir. “Eski Toprak” adlı öyküde babanın zor zamanlarda dahi ailesinin yanında olmaması bir sorumsuzluk ifadesidir. Bu hikâyede hem sorumsuz hem de sevgisini gösteremeyen bir baba portesi karşımıza çıkıyor. Uçurumun Kenarında Duranın Sırtı Sıvazlanmaz adlı öyküde annenin despotluğuna baba çaresizce göz yumar. Bu da manevi bir yoksunluk ifadesidir. Denilebilir ki, babalık

---

⁶⁷ Ayşegül Genç, **Dünya Atı**, Muhit Kitap, İstanbul, 2022, s. 58

rolü, hem ailenin iyi olma hali ve mutluluğuna hem de çocuğun yaşamına doğrudan ve dolaylı etkisi muhakkaktır. Ebeveynliğin anne merkezli bir sisteminden ibaret olmadığı, babanın da bu sürecin paydaşı olduğu anlayışı çok önemlidir. Bu çocuğun da “iyi hali”ne etki etmektedir.

1.2.2.3. Otoriter Anne-Baba Tutumu

Otoriter anne-baba tutumu, çocuğun üzerinde hükümdarlık kurmaya yönelik bir yaklaşım biçimidir. “Çocuğu sürekli kontrol altında tutan, kurallara sıkı sıkıya uymasını bekleyen anne-baba tutumudur. Çocuk, sıkı bir kontrol ve baskı altındadır. Çocuğun kurallara sıkı sıkıya uyması gerekir. Kurallara uymazsa çocuğa ağır cezalar verilir. Çocuk, anne-babaya boyun eğer.”⁶⁸ Bu boyun eğiş ileriki yaşlarına yansıyan bir dizi sorun ve travmaları da beraberinde getirir.

Kısaca, çocuğun içten sevgi ve saygı görmediği otoriter aile ortamı, çocuğun kendisine güven duygusunu engellemekte, dış otoriteye bağımlılık geliştirerek içe kapanık, çekingen bir kişi olarak yetişmektedir. Bu aile ortamlarında yetişen çocuklarda büyük ölçüde iç çatışmalar ve nörotik problemler görülmektedir. Ayrıca, bu ailelerde sık başvurulan ceza ve dayak, çocuğun kişiliği üzerinde ve ruhsal durumunda derin yaralar açabilmektedir.⁶⁹

İskender, kendi ailesini başka ailelerle karşılaştırır ve babasının ona karşı olan tutumunu resmiyet içeren, devlet ve aile arasında bir benzerlik kurarak ele alır. Kitaplardaki mutlu aile tablosunun varlığına şüphe duyması, arıyor olması aslında içten içe özendiğini de göstermektedir çünkü bunu görmeyi öyle çok diler ki, sonunda azar işitmeyi dahi göze alır. O ailede yaşayan çocukları “en mutlu” olarak zihnine yerleştirmiştir. Fakat ulaşamamanın verdiği bir nefret de yok değildir. Sonrasında suçlamaya ve karşılaştırmaya geçecektir. Vatanı korumanın onların gözünde bir anlamı olmadığını, ilk onların kaçacağını, acıya hiçbir şekilde katlanamayacaklarını söyler ve kendisinin vatan aşkından mütevellit kişiliğinin daha değerli olduğunu savunur. Babasını da bu bilincin oluşmasında öncü olarak görür:

Diğer çocuklar ellerinde oyuncakları, sevgiden arsızlaşmış yılışık halleri ile daima uzağında kaldılar. Daima anlayamadığım bir şekilde yaşadılar. Evlerin aralık kalmış pencerelerinden içeriye bakmak çocukluktan kalmış bir alışkanlık. O kitaplardaki mutlu aile tablosunun gerçek

⁶⁸ Mevlüt Kaya, “Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü” *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/9 (Ocak 1997), s.199.

⁶⁹ *A.m.*, s. 200.

olup olmadığımı anlamak için nerede bir açıkça cam görsem dayanmam ve izlemeye koyulurdum. Sobanın kenarında kıvrılmış kedileri olan, babanın gazete okuduğu, annenin örgü ördüğü çocukların mutlu yüzlerle kitap okuduğu, çiçekli perdeli, renkli halılı bir tablo görmek adına azar işitmeyi göze alırdım... O çocuklar dünyanın en mutlu çocukları olmalıydı. İstekleri reddedilmeyen, anneciğim babacığım diye konuşan, temiz gömlekli, taranmış saçlı çocuklar... Onlardan daima nefret ettim. Çünkü onların hepsi ölmek için değil yaşamak için büyütülürdü. Vatan elden gidiyor deseniz ülkeyi önce onlar terk ederdi. Onlar giderdi, biz ölürdük. Tek iskarpinleri batmasıydı. Saçları dağılıp dizleri acımasıydı. Yumruk sıkmayı bilmeyen, tekme savurmayı görmemiş bu çocuklarla ne zaman karşılaşsam, içimde büyüyen ve beni besleyen bir vatan aşkı ile kendimi onlardan değerli bulurdum. Hala da bulurum. Belki aç ve yoksul bir köylüdür babam ve devlet kendisini olmadık işler yaptırmıştı ama yine de hükümetin kestiği parmak acımazdı. En kötü devlet bile devletsizlikten iyiydi. Babam işte bizi bunlarla büyüttü. Sevgi sözcüğümüz de, saç okşamamız da, iltifatımız da bu oldu bizim. Neremiz kınasa oraya bunu bastık. Ruhumuzda bir boşluk hissetmeye görelim hemen orayı bununla doldurduk. Bu, yani vatan sevgisi...⁷⁰

İskender'in babası "ağa torunluğu"ndan ve "erkekliğinden" mütevellit onun çocuk olduğunu unutmasını, erkek olduğu için de ağlamamasını ister:

Babam bağırdı "sus diyorum, erkek adam ağlamaz," yaşımda bu sözden bir halt anlamayacak kadar küçük değil miydi? "Yut diyorum sesini," ses nasıl yutulur öğrenmiş miydim? "Sen nasıl ağa torunusun?" Ağa torun olanların sinir hücreleri acıyı iletmez miydi? Bunların cevabını verecek olan tek insan kahrolası anamdı ve anam bir kez yüzüme bakmadı!⁷¹

Ölü Serçe Dönemeci'nde Asuman babasının görüşlerine ve bunu görüşlerin kendinde bıraktığı izlere değinir. Babası ve eşi arasındaki farklılıklardan sebep böyle bir evlilik yaptığını dile getirir. O zamanın toplumsal, ideolojik ve sosyolojik hayatına dair izleri de bu tanımlamada bulmak mümkündür:

Babam sıkı bir sağcıydı. Daha doğrusu sıkıcı bir sağcı. Onun sıkıcılığı İskender'in hareketli yapısına evet dememi kolaylaştırmıştı. (...) Babam doğudan nefret ederdi. Dine körü körüne bağlananlar diyerek dindar olan insanları ilerleme politikasına düşman görürdü. Batılı olmayı ise işgal işbirlikçiliği ile özdeşleştirirdi. Yurtdışında okuyan öğrencileri ise sınıfsal bir fark oluşturmakla suçlardı. Neyi temsil ettiğimizi anlayamazdım. Dünya görüşleri görüş alanımı

⁷⁰ Ayşegül Genç, *Ölü Serçe Dönemeci*, Okur Kitaplığı, İstanbul, s.127.

⁷¹ Ayşegül Genç, *a.g.e.*, s. 42.

daralırken babama her sorduğum soru ayaklarımın dibine düşüp bir “ülkü” savaşında can verirdi.⁷²

Ölü Serçe Dönemeci’nde marangoz, darbe yıllarını anımsar, “üniversite tahsilini yarım bırakmış biri olarak kendimi en kestirme yoldan hayata atmayı ve düzenli bir maaşla anneme bakmayı tek hedefim haline getirmiştım”⁷³ der. Kendini güvende hissetme ihtiyacı çoğu cümlesinde açığa çıkar. Baskı rejiminden, dönemin puslu havasından korunmak için kendince bir zırh giymiş, polisliğe başvurarak kendisini ve annesini güven altına almaya karar verir.⁷⁴ Bu hareketi, çocukluğunda babasının onun üzerinde kurduğu otoriteye karşı vermiş olduğu bir savunma mekanizmasıdır.

Marangoz, otoriter aile tutumunun bir travması olarak kendisini koruma iç güdüsüyle hareket eder. Bu mesleği seçmeden önce polisliğe başvurmasını annesini ve kendisini güvence altına almanın yanı sıra, “babasının attığı dayaklar yüzünden kendini güvende hissedeceği yerler”⁷⁵ bulmak istemesiyle açıklar:

Belki de sırf babamın attığı dayaklar yüzünden kendimi güvende hissedeceğim yerlerde sürüklendim. Sırtımı ya bir duvara dayamalıydım ya da duvar gibi devlete... Babam elini her kaldırdığında o eli tutmak ve kırmak mümkündü, o güçte ve kuvvetteydim. Ama yine de ailemden aldığım terbiye “baba yaz el kaldırılmaz” yönündeydi. O nasıl bir kendime yontulmuş terbiyeydiyse artık hayatım boyunca babam hariç herkese el kaldırdım (...) elimde makine ve sırtımı dayadığım devletle yenilmez bir artist gibiydim (...) annelerin çılgınlıkları, atletlerle sokakları fırlayan adamların gözlerini oturmuş çaresizlik, dedelerin yalvarışları, annelerin bedduaları ile çok genç topladım gecekonduların nemli odalarından.⁷⁶

Ahmet, “baba mesleği” olan marangozluğu devam ettirir. Babasının memleket konusundaki fikirleriyle işine nasıl bağlandığını anımsar. Babası bir öğretme yöntemi olarak şiddeti kullanır:

Lakin babamın ölümü, borçların çokluğu ve daimi bir gelir elde etme arzusu birleşince o reçine kokulu hayatımın yerine kas sancısı ve kan kokusu alıvermişti. Diğer yandan memleket sevgisi babamın keski ile ruhuna kazıdığı derin bir çizik gibiydi. Döve döve öğretirdi babam. Çivileri söküp boyaları temizlerken gözlüklerinin üzerinden bakar, bıçkı tozu ile kanıtlanmış gözlerini

---

⁷² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.82.

⁷³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.77.

⁷⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.77.

⁷⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.78.

⁷⁶ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.78.

kırıştırır ve “memleket sevgisi imandandır,” diyerek beni görevden kaçırmaktan men ederdi. Hain ona göre mücadeleyi bırakıp kaçan her kim varsa oydu. Hain olan daima dayağı demeliydi. Hain olmamak adına çok dayak yedim babamdan.⁷⁷

“Sonsuz, Şimdi ve Dün” adlı öyküde, baba ve erkek çocuk arasında anlaşmazlığın olduğu bir ilişkiden söz edilir. Bu çocuğun iki ismi vardır: Muzaffer Burak. “Muzaffer” ismi ailesinde nesilden nesile dolaşarak bir gelenek oluşturur. Fakat o kendisini “Burak” olarak görür. Bu iki ismin nerede durduğu ve benliğinde nereye tekabül ettiği öyküde işlenir. “Kapı” bir kaçış seçeneği olarak sürekli vurgulanır. Fakat Burak’a göre bu bir çözüm yolu değildir:

Babam bana ne zaman kapıyı gösterse, ben de ona pencereyi gösteriyorum. Böylece şakacı oğul kimliğimle bir kaos ortamını şenlik yerine çevirebiliyorum. Babamın çenesini gösterip burama kadar geldi dediği sınırları, sallanan termometre gibi anında aşağı doğru hareket etmeye başlıyor. Rahatlıyoruz. O kapıdan çıkıp gitmenin bir çözüm olmadığını ikimiz de biliyoruz çünkü. Herkesin hayatında bir kapı olduğunu biliyoruz.⁷⁸

Kapının bir seçenek olarak vurgulanmasının yanı sıra “Muzaffer” ardında kalan babasını da düşünür:

Her kapı aynı kıyamete çıkar, benim her kapım kendime çıkar. Babamın gösterdiği kapıdan dışarıya çıktığımda değişmeyeceğini biliyorum, katil ya da yalancı olmayacağımı da. Ama o kapıdan çıktığımda kapının gerisinde kalan babama ne olacağını bilmiyorum. Kapılar sadece çıkıp gidenler için değil, geride kalanlar için de tercihler sunar.⁷⁹

Ergenlik, yeni bir duruma yeni bir tepki ile bakmaktır. İyi veya kötü fark etmez. Her yeni durum onun düzenini tehdit eder. Varlığını bir tepki ile ortaya koyar ergen. Bu açıdan bir insan elli yaşına gelse de olgunlaşmamış olabilir, her yeniye, her farklı duruma tepki göstererek var olmaya çalışır. Muzaffer Burak olgun bir genç. Babasının tepkilerinin farkında. Kendisine konulan Muzaffer ismini ağır buluyor diğer yandan babasının kırgınlıklarını da anlayabiliyor.⁸⁰

Otoriter anne baba tutumu, *Ölü Serçe Dönemeci*’nde bir problem olarak sıkça tekrarlanır. Bu sebeptendir ki İskender ve marangoz Ahmet yetişkinliğinde türlü türlü travmalarla boğuşurlar. Örneğin İskender kendi ailesine dünyayı dar etmiştir.

⁷⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.85.

⁷⁸ Ayşegül Genç, **Ceylan Uykusu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 60.

⁷⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.61.

⁸⁰ Ek-1.

Marangoz ise babasının baskıcı tavrına bir savunma mekanizması geliştirerek polisliği seçmiş ve pişman olacağı şeyler yapmıştır. “Sonsuz, Şimdi ve Dün” adlı öyküde Muzaffer Burak’ın “Muzafferlik” ve “Buraklık” arasında kendisini Burak’a yakın hissetmesi ama babasının Muzaffer olmasını istemesiyle fakat babasıyla ilişkisini de olgun bir tavırla devam ettirmeye çalışmasıyla vardır.

1.3. EBEVEYNİN OLMAMASI DURUMU

Ayşegül Genç’in eserlerinde anne-babanın olmayışı kimi zaman mecaz kimi zaman da gerçek anlamda ele alınır.

Ölü Serçe Dönemeci’nde öldürülen bir anne vardır ve roman boyu ona olan özlem devam ederek annenin tasviri de bu özlemin içinde verilir. Oğlu Abdurrahman, bu özlemin içinde onu çok net hatırlayamamaktan yakındır. Annesinin fiziksel özelliklerini betimler. Daha sonra yaptığı sarmadan ve yapraktan sebep ellerinin karardığından ve kokusundan bahseder:

Annemi çok özleyorum. Ona dair çok az görüntü var beynimde. Annem esmer, ince uzun bir hanımdı. Kaşları muntazam, dişleri inci gibiydi. Yazmasının iki ucunu arkaya atar envai çeşit baharat kattığı pirinç harcını asma yapraklarının içine itinayla doldururdu. Annemin elleri asma yaprağının asidi ile kararır, ıslak tahta kokusu ile karışık limon kokardı. Elindeki çizgilerin içi siyaha dönünce hayat çizgisi netleştirdi. O çizginin nasıl da kısa olduğunu sonradan öğrenecektim. İki katlı bir evin zemin katında oturuyorduk. Yani ev aslında tek katlıydı. Ama biz temelin içine ev diye kurulmuştuk.⁸¹

Abdurrahman’ın ablası Şüheda da annesiyle içten içe konuşmaktadır. Bu çağa, insanlığa, topluma dair eleştirilerini annesiyle sohbet ediyormuşçasına sıralar. İlk olarak anneliğin tanımını yaparak, “Anne... bu kelime neden bana kan ve ağrıyan bir kaburgadan başka bir şey hatırlatmıyor. Seni hatırlamak acının ve gözyaşlarının daralttığı bir ufacık delikten bakmak demek...”⁸² der. Daha sonra annesine olan özlemini, kimsesiz hissedişini, annesinin ellerine ihtiyacı olduğunu ekler.

Ölü Serçe Dönemeci’nde, birçok hikâyeyi birbiriyle ilişkilendirir. Sözü geçen Murat ve Filiz’in de Abdurrahman ve Şüheda’nın annesi ve babası olduğu sonradan

⁸¹ Ayşegül Genç, *Ölü Serçe Dönemeci*, Okur Kitaplığı, İstanbul, s.64.

⁸² Ayşegül Genç, *a.g.e.*, s. 90.

anlaşılacaktır. Abdurrahman, ablasının şüpheli tavırlarını anlamlandıramaz ve annesinin ölümünü araştıracağını söyler.

Ablam bana annemi özlediğini anlatır, onu sevdiğini anlatır, onunla ilgili rüyalarını anlatır ama annemi neden öldüğünü hiç anlatmaz. Her seferinde geçiştirir. Bir keresinde trafik kazası demişti. Sonrasında “aslında maganda kurşunu isabet etti ama sen üzülmedin trafik kazası geçirdi dedik,” dedi. Bir ara konuşma arasında “annemin keşke bir mezarı olsaydı,” dedi. Her cuma ziyaret ettiğimiz kimin mezarı dediğimde “dilim sürçtü annemin keşke iyi bir mezarı olsaydı diyecektim,” dedi. Mermer kestirmenin maliyetinden, çiçek götürmenin batılılığından, toprak sulamanın faydasından bahsedip konuyu hallaç pamuğu gibi dağıttı. Bir gün karşısına dikilip “anneme ne oldu?” Diye sormayı düşündüm ama alacağım cevapların gerçekliğinden ziyade alamayacağım cevapların kesinliği yüzünden her seferinde vazgeçtim. Bir gün çok param olunca anneme iyi bir mezar yaptıracağım ve yüzlerce dedektif tutup onun ölümünü kendim araştıracağım.⁸³

Abdurrahman, kendi deyişiyle “normal olmayan”, ablasından ve kendisinden müteşekkil ailesinde ablasının hareketlerindeki değişimi fark eder. Kendi normundaki ailenin çocuklarının mutsuzluk tanımını “evdeki baskıdan kurtulmak” veya “aşk acısı çekmek” olarak görür. “Normal bir evde yaşasaydık ve sıradan bir ailenin fertleri olsaydık onun birine âşık olduğunu ya da evdeki baskılardan usanıp kendisini başka bir şehre atmanın planlarını yaptığını düşünebilirdim. Ama biz anormal bir evde yaşıyoruz ve sıra dışı bir aileyiz...”⁸⁴ der. Aslında ablası o sırada annesinin intikamını almayı düşünüyordu.

Abdurrahman, Marangoz ve marangozun arkadaşı İskender’in annesini öldürdüğünü bilmez. İskender’in kızı Sema’ya aşiktir. Annesinden kalma küpeleri ona vererek anne sevgisini onun üzerinde görmeyi ummaktadır:

Geçen gün annemden bize kalan tek hatırıya dokunurken aklımda bir şimşek çaktı. Annemin el işçiliği olan altın küpelerini Sema’ya vermeye karar verdim (...) ölü bir kadını o küpeler diri bir kıza bağlayacak ben de rahatlayacaktım. Küpeler için en güzel bohça Sema’nın saçlarıydı. Küpeleri cilalanacak tek şey Sema’nın yüzünden süzülen nurdu. Sema’nın elleri ona dokundukça annem de benim saçlarımı okşamaya devam edecekti.⁸⁵

---

⁸³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.64.

⁸⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 22.

⁸⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.101.

Abdurrahman roman boyunca Sema'yı sıkça annesiyle birlikte zikreder. Annesiz büyümesinin bir sonucu olarak anne boşluğunu onunla doldurmaya çalışır. Akli hala çocuklukta yapamadığı şeylerdedir ve Sema'yı da bu şekilde anar: "O kız annemin lunaparkta almadığı bir "pamuk şekeri" gibi. Üstelik annemi görmedim ve lunaparka gitmedik. Öyleyse o kız annemle lunaparka gitmek gibi..."⁸⁶

Ölü Serçe Dönemeci'nde yetimhane tasvir edilir. Bir çocuğun yetim kalmasına sebebiyet veren Marangoz, vicdanının bu karşılaşmasına hazır değildir. Yetimhanedeki çocukların ruh durumunu, sıkıntılarını düşünür, kendilerini onların yerine koymaya çalışır. Fakat bunun mümkün olamayacağını düşünür:

Bu ruh kıvrınması ve vicdan burkulması ile bahçeye çıktım. Her biri annesiz bırakılmış bu çocuklarla karşılaşmaya hazır değildim. Annesiz bırakılmış... İşsiz değil, kariyersiz değil, okulsuz değil. Annesiz! Şu bir zamanlar küspe olan toprağa başımı gömsem anlayabilir miyim bunu, kızıl köpüklü ırmaklara atsam kendimi anlayabilir miyim? Vallahi hayır, anlayamam! Bir çocuk ölümü ters lale gibi nasıl taşır derununda?⁸⁷

Ardından yetimhanedeki çocukları mürailik içinde ziyarete gelenleri eleştirir. Bir anne-baba hassasiyetinin onlarda olamayacağından anlık bir vicdanın getirdiği duyguyla hareket edildiğinden yakınır:

Misal bulaşıcı bir hastalığımız var mıdır, niye fütursuzca sarılıp öpüyoruz kimsesizler diye. Annesi olsa izin verir miydi yüzünden mürailik akan adamların nur damlası bebeğini öpmesine. Yahut şekerci dükkanı gibi boşalttığımız ceplerimiz hijyenik mi. O şekerler alerjik mi. Hatta şeker verme saati yemek saati ile çakışıyor mu hiç düşünüyor muyuz? Düşünmeyiz çünkü bir birazdan bir görevi yapıp küflü koltuklarımıza döneceğiz...⁸⁸

Abdurrahman, annesinin sesini hatırlamaz. Annesine ne zaman kulak kesilecek olsa "Ömer Karaoğlu"nun sesinden onu dinler:

Annemin sesini hatırlamıyorum. Onun yüzü ne zaman aklıma gelse ve onun dilinden döküleceklere kulak kesilsem Ömer Karaoğlu playback yapar anneme. Bu yüzden Ömer Karaoğlu'nun tiz sesini yıllarca bir kadın sesi zannettim. Tok bir kadın sesi. Ablam ne zaman ki albüm kapağını gösterdi o zaman o sesin bir erkek sanatçıya ait olduğunu anladım. Hala Ömer Karaoğlu dinlerim. Annemi dinler gibi.⁸⁹

---

⁸⁶ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.29.

⁸⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.32.

⁸⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.33.

⁸⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 64.

Burada sanatçı olarak Ömer Karaoğlu'nun seçilmesi dönemin İslami camiasında popüler bir yeri olmasından kaynaklıdır. Yazar anlattığı yaşama, zihniyete, değerler dünyasına oldukça hakimdir.

Abdurrahman, Ömer Karaoğlu'nun sesini kadın sesi sanarak annesinin sesini onun sesiyle bağdaştırır. Bunu da annesiz ve babasız büyümesinden mütevellit bir travma olarak ele alır: “Nasılsın anne derim. O da “selam hidayete tabi olanlara,” der. Aleyküm selam anne derim. “Aman efendim aman galiba ahir zaman,” diyerek sohbete devam eder. Annesiz babasız büyüyen çocuklarda oluyor böyle travmalar...”⁹⁰

İskender'in annesi, dört kız çocuktan sonra İskender'i doğurmuştur. Erkek çocuk doğurana kadar türlü sıkıntıya ve ayrımcılığa maruz kalan annesi onların bu tavrı sebebiyle kendi oğluna ısınamamış, ona bir kere bile sarılmamıştır. O sebeple İskender'in hayatında annesi yok hükmündedir. Babası da “ağa torunluğundan” mütevellit onun çocuk oluşunu unutmasını ister. Buna hayıflana İskender, “İnsanın hayatından ana çıkmışsa baba da çıkmıştır.”⁹¹ Der. Bu karmaşanın içinde anne ve babasının varken dahi yokluğunu çekmekte ve manevi bir yokluktan söz etmektedir.

Çile Kırgını'nda Suat yetimhanelerde büyümüş bir erkek, Ayla ailesinin yalnız bıraktığı bir kadındır. Tanıdıkların ikisini birbirlerine münasip görmelerinin sebebi de işte bu kimsesizliktir:

Ayla için iyi kızdır dediler. Konuşkandır. Konuşkanlığın iyi bir şey olduğunu düşünenler oldukça da kimse bekar kalmaz. O da kimsesiz dediler. Aslında Ayla'yı bana münasip görmelerinin tek sebebi işte buydu. İkimiz de kimsesizdik. Birbirimizin kimsesi olursak mahalle rahatlayacaktı.⁹²

Suat, kendi kimsesizliğini açıklar. Fakat benlik kaygısı taşır, bu da kimsesizliğinin getirdiği bir travmadır: “Ayla görmüş geçirmiş bir ailenin yalnız kalmış kızıydı. Bense ne görüp ne geçirdiğini bilmediğim bir ailenin yetimhanelerde büyümüş, sonrasında kaçıp köprü altlarında staj yapmış, yüksek lisansını kaldırımaların gizli bölmelerinde tamamlamış biriydim. Biri miydim? Biriydim ya.”⁹³

⁹⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.65.

⁹¹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.43.

⁹² Ayşegül Genç, **Çile Kırgını**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 110.

⁹³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**110.

Romanın esas kızı Leyla, yetimhanelerde büyümüş, kimsesiz bir kızdır. Kimsesizliğinin, yetimhanede büyümüş olmanın burukluğuyla hayalindeki aileyi duvara bakarak hayal eder:

Leyla hep bir ailesi olduğunu düşündü. Küçük bir kasabada yaşadıklarını, annesinin ev hanımı, babasının kaynakçı olduğunu hayal etti. Bir kardeşi olduğunu düşündü. Kendisini de bu ailenin ortasında koydu. Bir yetimhanenin değil de bir sinemanın duvarı gibiydim onun gözünde. Bana bakar ve bir aile hayal ederdi.⁹⁴

Çile Kırgını'nda kimsesizliğin bireysel öyküsünün yanı sıra toplumsal ölçekte de değerlendirilebileceğimiz noktalar vardır. Yetimhaneler, mazlum coğrafyalardaki çocuklar, kimsesizliğiyle konu edilir. Kanunlarla belirlenen çocuk haklarının nasıl suistimal edildiği, isteyen kendi çıkarları doğrultusunda nasıl çocuğu ve çocukluğu kullanabildiğine değinilir. Çocukların "daha çocuk" olduğu gerçeğiyle ilk olarak yüzleşmesi gereken yetişkinlerdir. "Çocuğun yüksek yararı" yerine göre, zamanına göre, kişisine göre değişmemeli, kendini koruyabilme konusunda en zayıf olan çocukların hakları vicdani bir mesele olarak gündemimizde olmalıdır:

Kanunlar," çocuğun yüksek yararı" söz konusu değilse hiçbir filmde oynatılmaz, adı yayınlanamaz, izinsiz konuşturulamaz, büyüklerin çıkarları için kullanılamaz, diyor. Otomobil reklamlarında oynatılan, Orta Asya'da kaçırılıp fuhuşa zorlanan, Dilendirilen, ajan olarak kullanılan, eline silah tutuşturulan, dizilerde boy gösteren, kısaca emeği ve masumiyeti sömürülen milyonlarca çocuğu koruyamayan bu haklar ve kanunlar işe yaramadığına göre tek çıkar yol kanunların dışına taşımaktır. Kanunu vicdan ile sarmalamaktır. Bireylere merhamet eğitimi vererek "merhamet etmeyene merhamet edilmez" düsturunca hareket eden bireyler yetiştirerek acınacak halden bir an önce kurtulmaktır.⁹⁵

Kitapta daha sonra başka bir coğrafyaya gidilerek Afrika'daki çocuklardan bahsedilir. Annesizlikleriyle, büyüyemeyecek oluşlarıyla, psikolojilerinin ve kimliklerinin göz ardı edilmesiyle "modern adamın" ülkesine gitmeden sadece bir obje, anlak bir görüntü olarak vardılar:

Bu duygularla bir fotoğrafçı ordusunun arasında kalmış üç yaşındaki bir yetim bebeği alıp sert bakışlar fırlatarak kaçtığımı hatırlıyorum. Onu bağrıma basıp oy Afrikalı kuzucuk! dedim. Etrafında fotoğraf çekmeye çalışan akbabalar senden izin almadı. Çünkü sen açtın. Senin psikolojin yoktu. Senin zarar görebilecek kimliğin

⁹⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e**, s. 74.

⁹⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e**, s. 99.

yoktu. Büyüyünce dışlanma korkun olmayacaktı. Zaten büyümeyecektin! Annenden izin alınmadı, zaten annen yoktu. Baban iç savaşta öldü. Oyy Afrikalı kuzucuk senin yüksek yararın uğruna patlıyor bu flaşlar. Birazdan tüm dünya şahit olacak kaburga kemiklerine. Dudağındaki sinekleri görüp iğrenecek insanlar. Duş jellerini, saatlerce akıttıkları banyo sularını düşünüp üzülecekler. Sana zehirli maddeler içeren bebek maması gönderecek dünya. Sonra hayallerindeki beyaz peçete ile ağzını silecekler. Kadrajdan çıkmayasın sakın, modern adamın ülkesine gitmeye kalkma. Sen uslu uslu poz ver ey Afrikalı kuzucuk. Amerika ve Avrupa'daki enerji santrallerinin saldığı zehirli gazlar kuraklığı tetiklerken sen sadece poz ver. Sana biraz bakıp iş geçirecekler. Sömürü nedir gözden geçirecekler.⁹⁶

Daha sonra bu kişilerin bencilliklerine değinilerek kendi çocuklarına gösterdiği hassasiyeti başka çocuklar için göstermemesini eleştirir. Afrika'daki çocukların sadece beslenen, barınma ihtiyacı olan bireyler olarak görmek, onların ruhunu yok saymak demektir. Yaratıcının insana bahşettiği “yaratılmışların en şerefli” olma durumu onu vicdanı ile, hisleri ile, kalbi ile bu konuma koyar. Kitapta bu çocukların ruhunun yok sayılması eleştirilir:

Kendi çocuğunun psikolojisi bozulmasın diye her türlü tedbiri alan insanlar senin psikolojini yok sayacak. Oysa ruhu yok sayılan insan zaten yok olmuştur. İnsanı hayvandan ayıran tarafı manevi dünyası değil midir?” Sen bireysin oysa. Sen varsın. Ruhunla, kalbinle hislerinle varsın. Seni sadece “beslenen” bir varlık olarak görmek ve göstermek sana yapılan en büyük haksızlıktır.⁹⁷

Kalbin Arka Odası'nda annesi yanlarında değilken farklı davranan bir kadından bahsedilir. Annesi yaşıyor olsa bile kadının o hareketi ile kimsesizliğin nasıl bir duyguya maruz bıraktığını anlamıştı:

... farklı farklı davranan kadınlar var misal, bir kadın vardı, annem yanımdayken farklı annem yokken farklı davranırdı, kimse yokken dişlerini sıkıp tırnaklarını yüzüme geçirip saçımı yolmuştu, ay şekerim sevdim demişti annem geldiğinde, kimsesizlik nedir o gün bilmiştim, kimsesiz olanı incitmek, sahipsiz olanı yıpratmak, evsiz olanı acıtmak, akılsız olanı dövme bir dürtü mü, bilinçli bir eylem mi, tanrılık butonu mu, firavun böbürlenmesi mi, ne, ne, ne, her ne ise!⁹⁸

---

⁹⁶ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 99-100.

⁹⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 99-100.

⁹⁸ Ayşegül Genç, **Kalbin Arka Odası**, Muhit Kitap, İstanbul, 2019, s. 28.

Savaş romanı olan *İç Bir Şey*'de çocuk tasviri, İbn-i Haldun'un "coğrafya kaderdir" sözü anımsatır.

Seyla, savaşın ortasında büyüyen bir çocuk olarak, babasının öldüğüne şahit olur. Ama sarılacağı tek bir parçası yoktur: "Babam öldü dedi Seyla hıçkırarak. Seyla dedim ağlayarak. Ölmemiş olabilir kızım, kaçmış olabilir, ağlama buluruz onu. Gördüm dedi Seyla öldüğünü gördüm. Sarılacak tek bir parçası kalmadı, üzerine yatıp da ağlayacağım tek bir parçası kalmadı."⁹⁹

Keçisakal çocukluğuna dair acı hatıralarını anımsar. Kendisi kör olduğu için bu özelliklerin hangisinin kendinde olduğunu bilemez. Çaresizlikle anonslarda sözü edilen çocukların kendisi olduğunu umar:

O yıllarda camilerin minarelerinden kaybolan çocukların ilanları verilirdi. Okulun bahçesine çıkar başımı kaldırır her gün o ilanları dinlerdim. Çocukların göz rengi, saçlarının şekli, üzerindeki kıyafet, ayağındaki ayakkabı, her detayıyla ilan edilirdi. O özelliklerin hepsini kendi üzerime yerleştirdim. Bazen yeşil gözlü, açık tenli, alnımın üzerinde bir iz olan kırmızı kazaklı çocuk olurum. Bazen de üzerinde çuval eskisinden bir don olan, siyah saçlı, dişi kırık bir oğlan çocuğu.¹⁰⁰

Dünya Atı'nın "Fatıma Zehra" hikayesi, ismi günlük işlerde, övünülecek bir iş yaptığında, takdir edildiğinde, azarlandığında farklı farklı anılan, kimsesi olmayan ama akrabalarının yanında yaşayan bir kadını anlatır. Kadın ölmüştür. Ölümüyle birlikte her seferinde değilse bile bu kez başköşededir. Akrabalık bağı olarak baktığımızda bu kadının kimin nesi olduğunun karıştırılmasından hatta bu bağın istenmemesinden onun önemsenmeyen biri olduğunu anlamaktayız: "Önemsenen biri değildi Fadik. Akrabaydı ama kimin nesiydi hep karıştırılırdı. Amcazadelerden birinin torunu muydu, gelini miydi? Evin yaşlıları yaşıyor olsaydı şecerede yerini hemen bulur gösterirlerdi."¹⁰¹

Evin yaşlılarının herkesin yakınlık derecesine, akrabalık bağına hâkim oluşunu nesiller arası farka vurgu yapmasıyla ele alınmıştır. Bu bağın istenmemesine akrabalık mecburiyeti atfedilir. Bu mecburiyetten mütevellit Fatıma Zehra o evde kalacak ve evdekiler de bunu kabul edeceklerdir: "Hatırlayan yok. Bilen yok. İşin garibi aradaki

⁹⁹ Ayşegül Genç, *İç Bir Şey*, s. 29.

¹⁰⁰ Ayşegül Genç, *a.g.e.*, s.69-70.

¹⁰¹ Ayşegül Genç, *Dünya Atı*, Muhit Kitap, İstanbul, 2022, s.75.

bağı isteyen de yok Lakin istememekle, tanımazdan gelmekle aradaki bağı çözemez insan. Akrabalık bağıdır bu, uzağı yakın, düğümü düğün etmesiyle meşhurdur.”¹⁰²

Fatıma Zehra, “her zaman “odanın ayak ucunda konumlanır, yarısı halıda yarısı betondadır.”¹⁰³ Bu konum aslında onun o evdeki konumunu de belirler. “Kaçıp gidecek gibi, hiç gitmeyecek gibi...”¹⁰⁴ durur. Çünkü gitmek ister fakat gidecek yeri olmadığından bağlanmak mecburiyetindedir. “Her zaman merasimin tenhasında olan”¹⁰⁵ Fatıma Zehra “komşu evlerde bile emre amade”¹⁰⁶dir. Eve, sofraya, başköşeye hiç sığamaz: “Herkes geniş geniş otur başköşede o hep sıkışık kalır.”¹⁰⁷

“Sofraya bir sunum mesafesinde”¹⁰⁸ olur çünkü “başkasının verdiği elma renksiz, şeker tatsız, nane kokusuzdur onun için.”¹⁰⁹ Sofradakiler de bunu bilirler.

Son olarak Fatıma Zehra'nın ölümüyle kimsesizliğini yaşarken yüzüne vuranların o anki vicdan burkulmaları tasvir edilir:

İşte şimdi başköşede. İsteddiği yerde. Yas evinde Fatıma. Başköşede. Taziyyeye değil, sadede geldi. Beyaz plastik bir sandalyenin üzerinde (...) Şimdi orada başköşede ölüm. İtibar görmemiş bir garibin dudağında, başköşede. Kadınlar sedirlere, minderlere, eşiklere sıralanmışlar. Yüz çeviren başlar eğik. Hor gören gözler yaşlı.¹¹⁰

Doğmuşlar'da mekanlardaki, mahallelerdeki çeşitli hayatlara yer verilir. Bahsi geçen çocuk, çırılçıplak olduğu halde annesi ölmeden önce ayaklarını sıcak tutması gerektiğini söylediği için yün çoraplarını aramaktadır. Bu acı tablo fuhuşa zorlanan çocukların nasıl bir çaresizlik içinde olduğunu gözler önüne sermektedir. Ailenin varlığı ve koruyuculuğu bu sebeple önemli bir noktada durur:

Köşedeki kırmızı boyalı evin içinde çırılçıplak olduğu halde yün çoraplarını arayan bir çocuk vardı misal, her gece yün çoraplarını arardı, annesi ölmeden önce hep öyle dediği için, ayaklarını üşütmenin dünyanın en kötü şeyi olduğunu düşünürdü çocuk, annesi yaşasaydı büyük adamların kendisine dokunmasının daha kötü olduğunu söyleyebilirdi. Yazar, çıplak bir

---

¹⁰² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.75.

¹⁰³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 75.

¹⁰⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.76.

¹⁰⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 76.-77

¹⁰⁶ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 77.

¹⁰⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 77.

¹⁰⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 76.

¹⁰⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 76.

¹¹⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 78.

çocuğun çaresizlik içinde yün çoraplarını arayışını görseydi ağlardı muhakkak. Yazar, görmedi.¹¹¹

Doğmuşlar'da kazandığında sevincini paylaşacağı, kaybettiğinde teselli arayacağı ailesi olmayan çocuklara da vurgu yapılır:

Onu bir keresinde kolundan tutup bir atletizm müsabakasına götürmüştü muhtar. Çocuklar can havliyle koşmuş, nefes nefese kalmış, yarış bitince hepsi yere serilmişti. Birinci olanın etrafında koşup sarılacağı anne babası yoktu, yenilen çocukları teselli edecek aileler de yoktu etraflarında. Birinci olan da diğerleri de yan yana dizilip evlerinin yolunu tuttular. Bu manzara muhtarı çok etkilemişti. Biz de onlar gibiyiz demişti. Yani yensek de yenilsek de eve yalnız dönen çocuklarız.¹¹²

Ayşegül Genç'in anlatılarında çocuğun kimsesizlik durumu müstakil bir mesele olmanın yanında toplumsal ölçekte de değerlendirilir. Yetimhaneler, mazlum coğrafyalardaki çocuklar buna örnektir. Kimsesizlik duygusal bir yoklukla de ilişkilendirilerek ebeveynin kayıtsız ve ilgisiz olduğu durumları da içine almaktadır.

---

¹¹¹ Ayşegül Genç, **Doğmuşlar**, Muhit Kitap, İstanbul, 2023, s. 115.

¹¹² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.167.

İKİNCİ BÖLÜM

2. AYŞEGÜL GENÇ'İN HİKÂYE VE ROMANLARINDA EVLİLİK VE EVLİLİĞİN ÇOCUKTAKİ YANSIMALARI

2.1. AİLENİN TEMEL DİNAMİĞİ: EVLİLİK

Aile denilince akla gelen ilk kavramlardan biri evliliğdir. Paydaş, işteş ve birlikte bir kurum olan ebeveynliğin bir aile olarak yapılanmasının ilk durak noktalarından birisi evlilik ağıdır. Çeşitli düşünelere göre evliliğin tanımı değişmektedir.

Burgess ve Locke'un "Hayvanlar eşleşir, insanlar evlenir." şeklindeki ifadesi, evlilik olgusunun insanlara ait bir faaliyet olduğunu vurgulamaktadır (Gökçe, 1978: 7-21). Evlilik, iki yetişkin insan arasında toplum tarafından tanınan ve onaylanan cinsel birliktir (Giddens, 2000: 148). Evlenen çiftlerin çocuk yapması beklenir, böylece evlilik, ailenin çoğalmasını sağlayan bir birliktir (Giddens, 2000: 617). Soyun devamının sağlanmasında etkili bir kurum olan evlilik, toplum içinde aile ve akrabalık kurumlarının oluşmasını sağlar. Evlilik, kadın ve erkek birlikteliğinden oluşan her türlü yetki ve sorumluluğun paylaşılması ve meşrulaştırılmasının toplumsal kurallar çerçevesinde kabul görmesidir (Bağlı ve Sever, 2005: 11).¹¹³

Evlilik hakkında genel tanımlar bu şekildedir.

Evliliği toplumla birlikte değerlendiren tanımlamalar da mevcuttur. Bu anlayışta bir nevi "sözleşme"dir. Aile ve evlilik cinselliğın ve çocuk doğurmanın meşruluğu, neslin devamının toplumsal ölçekte "garanti"lenmesi gibi toplumsal yönleriyle konuşulur. Ailenin iyi hali doğrudan toplumun iyi haline etki edecektir.

Evlilik evrensel bir kurumdur. Her toplum veya kültür, kimin kiminle evlenebileceğini, nasıl evleneceğini, kadın ve erkeğın karşılıklı hak, ödev, yetkilerini vb. belirler. Evlilik olarak adlandırılan bu meşru beraberliğin ürünü olan çocuklar ise ailenin tamamlayıcılarıdır. Görüldüğü üzere, toplumun temelinde aile, ailenin temelinde ise evlilik yer almaktadır. Saygı,

---

¹¹³ Aile Sosyolojisi, Anadolu Üniversitesi, s. 8-9.

sevgi ve uyuma dayalı sağlıklı bir evlilik, sağlıklı aileleri; sağlıklı aileler de sağlıklı toplumları yaratacağından bu temeli oluşturan evlilik kurumu büyük bir öneme sahiptir.¹¹⁴

Evliliği, aileyi oluşturan toplumsal ilişkileri belirli kalıplar içine yerleştiren bir sözleşme olarak tanımlayanlar da bulunmaktadır. Bu sözleşmede, cinselliğin meşru temsili ve çocuğun meşru doğumu önemli nitelikler olarak belirtilir. Bununla birlikte evlilik, kadın ve erkek arasında olan bir sözleşme ile birlikte bir dizi süreçten meydana gelen sosyal bir olgudur. Meşru cinsellik, meşru çocuk doğurma, neslin devamını koruma, toplumsal sürekliliği sağlama gibi çeşitli işlevleri bulunmaktadır. Aile yapısının sağlıklı bir şekilde oluşması için öncelikle sağlıklı değerlerle tanımlanmış ve yapılanmış olması gerekir.¹¹⁵

Kültür, kimin kiminle evlenebileceğini, nasıl evleneceğini, kadın ve erkeğin karşılıklı hak, ödev, yetkilerini vb. belirler. Evlilik olarak adlandırılan bu meşru beraberliğin ürünü olan çocuklar ise ailenin tamamlayıcılarıdır. Görüldüğü üzere, toplumun temelinde aile, ailenin temelinde ise evlilik yer almaktadır. Saygı, sevgi ve uyuma dayalı sağlıklı bir evlilik, sağlıklı aileleri; sağlıklı aileler de sağlıklı toplumları yaratacağından bu temeli oluşturan evlilik kurumu büyük bir öneme sahiptir.¹¹⁶

2.2. AYŞEGÜL GENÇ'İN HİKÂYE VE ROMANLARINDA EVLİLİK VE EVLİLİĞİN ÇOCUKTAKİ YANSIMALARI

Ayşegül Genç'in eserlerinde evlilikler çoğunlukla mutsuz, sorunlu ve aksayan yönleriyle ele alınmaktadır. Ekonomik koşullar, kişisel problemler, zihniyet çatışmaları vb. yönleriyle evlilik kimi zaman "çocuklar için katlanılan" bir durum haline gelmektedir.

Ölü Serçe Dönemeci'nde imamın arkasında el bağlamayan, tarikatlara, cemaatlara, tasavvuf ehline karşı olan ve ülkeyi "darul harp" olarak gören, oy kullanani, sigorta pirimi yaptıranı kafir ilan eden¹¹⁷ bir kesimden bahsedilir. Murat bu kesimdedir. Özellikle Murat'ın insanları cennetlik-cehennemlik diye yaftalaması, en olmadık durumları eleştirerek insanları "tekfir" etmesi, eşi Filiz'in bu durumu

---

¹¹⁴ a.e., s. 9.

¹¹⁵ a.e., s. 8.

¹¹⁶ a.e., s.8.

¹¹⁷ Ayşegül Genç, *Ölü Serçe Dönemeci*, Okur Kitaplığı, İstanbul, 2016, s.71.

kabullenememesine sebep olmuş ve Murat'a tepki olarak, Murat'tan ve onun fikirlerinden uzaklaşmıştır:

Filiz her şeyi bıraktı. Sadece çocuklar ile ilgilenip ev işleri ile alakadar olmaya başladı. Diz dize oturup meal okuduğumuz Filiz belki de bir tepki olarak eline Kuran-ı Kerim'den başka bir şey almadı. "Allah'ın hükmettikleri ile hükmetmeyenler kafirlerin ta kendisidir," ayetine duvardan indirdi. Yerine "merhamet ediniz ki merhamet bulasınız," ayetini el yazısı ile yazıp astı. Aile bir toplumun çekirdeği idi. Ben o çekirdeği kendi ellerimle çürütmeye başlamıştım. Darül İslam adına evi Filiz'e dar etmiştim. Yine de o ters Filiz beni terk etmedi. Belki de gidecek yeri yoktu. Annesi ve babasının kafir ilan etmiştik, erkek kardeşi bizim yüzümüzden subaylıktan ihraç edilmişti. Toplumun dul kadına bakışı belliydi. Kamusal alanda olmak için çok geçti. Çocuklar çok küçüktü. Dini düzgün yaşayarak geri alacağı bir yer yok gibiydi...

Ya da Filiz beni her şeye rağmen hâlâ çok seviyordu.¹¹⁸

Aileyi toplumun çekirdeği olarak nitelendiren Murat, onu kendi elleriyle çürütmeye başladığını kabul eder. Peşine düştüğü abartılı düşüncelerin eşinin hayatını nasıl etkilediğinin de farkındadır.

Filiz, ailesinin müsaadesi olmasa da sözünü ettikleri dava uğruna Murat'a "kaçar". Davasını verdiklerini düşündükleri "din" oysaki, yaptıkları birçok duruma ters düşmektedir. Yazarın kaleminde sıkça yer bulan toplumsal eleştiri, bu yönüyle de kendisini gösterir:

Mücadele, cihat ve tebliğ; aşk dışında sürekli kullandığımız kelime idi. Bu kelimeleri annemle konuşurken de çok fazla kullanmış olmalı ki ailem beni Murat'a vermek istemedi. Ben de dava uğruna mı yoksa aşkım uğruna mı şu an tam emin değilim okulun son sınıfını bitirmeden Murat'a kaçtım. İmam nikahı ile evlenmek o yılların moda eylemlerindendi. Öğrenciler ya ailelerinden habersiz evlenir ya da dava uğruna onları terk ederlerdi. Oysa aynı dava ana-baba hakkı konusunda ciddi ikazlarda bulunuyordu. İşlemi yayma ve anlatma çabası dolu dizgin devam ederken İslami yaşamak bir ayrıntıya dönüşebiliyordu.¹¹⁹

Ölü Serçe Dönemeci'nde Filiz ve Murat'ın çocukları olan Abdurrahman annesine olan özlemine dile getirerek onu tasvir etmeye başlar. Ayşegül Genç'in anlatılarının çoğunda tasvir edilen anneler genelde kokularıyla anılırlar.

---

¹¹⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.74.

¹¹⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.69.

Abdurrahman'ın annesi de “ıslak tahta kokusu ile karışık limon” kokar. Ailesinin yoksulluğunu, babasının vicdansızlığını, annesinin fazla merhametli oluşunu anımsar ve onların evliliğini kendi gözüyle yorumlar:

Annem babamı çok sevmiş ve onunla yokluğa evet demişti. İkisi üniversitede tanışmışlar. Babam dindar ama merhametsiz bir adamdı. Bunu annemin sol gözünü mora boyadığı anda anlamıştım. Annem ise din ile babam sayesinde tanışmış ve dinin en çok merhamet kısmına takılıp kalmıştı.¹²⁰

Aynı kitabın başka bir kahramanı olan Asuman'ın imtihanı da evliliğidir. Bu evliliği kurtarmak ve İskender'i kötülüğün içinden çıkarmak adına kendi hayatını yok sayar, şiddet görse dahi evliliğini sürdürmeye devam eder:

Sabrederek tevekkül ederek, İskender'e doğruları anlatmak ve onun vicdanını harekete geçirmek adına kendi hayatımı yok saydım. Bir insanın imanını kurtarmak tüm insanlığı kurtarmak gibidir demiş büyükler. İskender'i tanırsanız insanları kurtarmanın İskender'i kurtarmaktan daha kolay olduğunu düşünürlerdi belki de. Ben de hemcinslerim gibi rahat bir yaşam, sevilen bir kadın olmak için ta en baştan ilk tokadı yediğimde bu işten vazgeçebilirdim. Okumuştum, kültürlüydüm, belki yeni bir hayata başlamak istesem bunu çok kolay gerçekleştirebilirdim. Ama o zaman İskender kötülüğünün içinde kaybolur giderdi.¹²¹

Asuman, salonda halının ortasına yatarak bir trafik kazası geçirmiş ve ölmek üzereymiş gibi düşleyerek “ölüm tefekkürü”¹²² yapar. Bu tefekkürde kendi hayatını bu denli yok sayışını İslam dininin bir emri olan “iyiliği emredip kötülükten sakınmak” düsturunca hareket ettiği için içinin rahat olduğunu, huzurlu olduğunu düşünür.

İskender bütün hışmını benden çıkarsa da etrafına daha az zarar verir hale gelmişti. Şimdi yolun ortasında kanlar içinde yatarken ‘emri bil maruf nehyi anil münker’ emrini yerine getirdiğim için, tebliğe önce yakınlarınızdan başlayın düsturunca hareket ettiğim için, başkasını kötülüğe terk etmediğim için huzurlu olabilirim.¹²³

der. Burada yazarın getirdiği bir eleştiri de söz konusudur. Toplumun getirdiği bazı söylemler, Asuman'a buna katlanarak makbul ve muteber bir kadın ve eş profili çizdiğini, çok sevap işlediğini düşündürür. Halbuki İslam dini şiddeti kabul etmez.

---

¹²⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.64.

¹²¹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.108.

¹²² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.190.

¹²³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.109.

Bütün bunların yanında kızının o öldüğünde babasıyla yaşayacağı zorluklar aklına gelir: “Ama yine de ben bir anneyim ve ben ölünce Sema’ya ne olacak? Sema’yla İskender’in arasında örülmüş bir duvardım ben, o duvar kalkınca birbirlerine nasıl tahammül edecekler?”¹²⁴

Sema’nın hassaslığı, kırılabilirliği aklına gelir. Kendisini eşi ve kızı arasında bir kalkan olarak konumlamıştır: “Benim üzerimde eriyen kızgın bakışlar ben ortadan kalkınca sivri birer ok gibi muhataplarını vurmuyacak mı? Sema hassas bir inci tanesi. Onu nasıl bırakıp gideceğim... ah anne sen de beni erkenden bırakıp gitmiştin...”¹²⁵ Dolayısıyla bu mutsuz evlilikten çocukları Sema da nasibini almıştır.

Şüheda, evlilik konusundaki fikirlerini belirtir. Zeynep Gazali’yi örnek vererek kendi düşüncelerinin de o yönde olduğunu net, kararlı ve vakur bir dille açıklar. Onun için İslam’ı yaşamak her şeyden önce gelir:

Zeynep gazali müthiş kadın... Evlendiği adama seni İslam uğruna bir çırpıda silebilirim demiş. Rest çekmiş. Palas pandıras girişmiş. Adam kabul etmiş. Bana bir gün biri çıkıp “evlen benle” diyerek önümde diz çökerse ben de Zeynep Gazali gibi diyeceğim ki: “bir gün gelir içsel çatışmaların ve hastalıklı ruhum İslami yaşantıma engel olursa ve evlilik hayatım çekilmez hale gelirse o gün yollarımızı ayıralım. Sen mezara gir ben mezarlığa.”¹²⁶

Şüheda, Zarema Sadulyeva’nın hayatından alıntılarla kendi makbul kadınlık ve evlilik görüşünü yansıtır. Zarema Sadulyeva Çeçenistan’daki halka destek vermiş, insani yardım örgütünün yöneticisi olan genç bir kadındır. Eşi ile birlikte bir arabanın bagajında ölü bulunmuştur. Bu çiftin durumunu, hiçbir şeyden habersiz öylece duran, sığ ve yüzeysel bir yaşamdan daha evla bulur: “İşte ben de eğer bir gün evlenirsem o aptal kadınlar gibi bir aptal ile arabanın ön koltuğunda dertlerimden habersiz yaşamaktansa bir arabanın bagajında eşime yan yana insanca ölmeyi tercih ederim!”¹²⁷

Ölü Serçe Dönemeci’nde özellikle iç monologlarla ilerleyen bir anlatım hakimdir. Her karakter kendi fikirlerini, evlilik tahayyülünü iç sesiyle anlatır. Şüheda ve Abdurrahman’ın anne ve babası olan Murat ve Filiz üzerinden, darbe sonrası baskı rejiminin kısıtlamalarından aşırılığa kaçan din algısını ve bunun evliliklerine nasıl

---

¹²⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.109.

¹²⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.109.

¹²⁶ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.49.

¹²⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 143.

aksettiğini okuruz. Asuman ve İskender'in evliliklerinde ise, İskender'in baskı rejiminin bir parçasıyken işkence sırasında bir kadını öldürmesinin bir uzantısı olarak eşine ve kızına olan merhametsizliğini, hırçınlığını görürüz. Bu iki evlilik de bize dönemin toplumsal yapısıyla ilgili çok şey söylemektedir.

Murat ve Filiz'in evliliklerinde yanlış İslam algısı dikkat çeker. Çünkü bahsedilen ve yaşanan din, hemen herkesi kafir ilan eder. Oysaki İslamiyet'te böyle ötekileştirici bir anlayış yoktur. Nisa Suresi 94. ayette “Ey iman edenler! Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman iyi anlayıp dinleyin. Size selâm verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek “Sen mümin değilsin” demeyin; çünkü Allah katında sayısız ganimetler vardır. Daha önceleri siz de böyleydiniz. Derken Allah size lütufta bulundu. Bu sebeple iyi anlayıp dinleyin. Hiç şüphe yok ki Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır.”¹²⁸ buyrulur. Dolayısıyla bu aşırılığa kaçan din algısı, Murat ve Filiz'in evliliklerinin en büyük sorunu olmuştur.

İskender ve Asuman'ın evliliklerinde ise kültürdeki yanlış aktarımlar söz konusudur. Özellikle kadının ayrımcılığa maruz kalışı, aile içi şiddet, kız çocuklarının değersizliği, erkek çocuk güzellemelemleri karşımıza çıkar. Bunları “Toplumsal Meseleler ve Aile” başlığında inceleyeceğiz.

Çile Kırgını'nda her karakterin ayrı bir hikayesi vardır. Ayla ve Suat üzerinden mutsuz bir evlilik hikayesi anlatılır. Bu hikâyeye birinci dereceden şahit olan kızları Nilüfer de annesi ve babasının hareketlerini değerlendirir. Suat'da duygu durum bozukluğu, Ayla'nın mesafeli, takıntılı ve kontrolcü bir kişiliği vardır. Bu durum karakterlerin hem eşlik hem de ebeveynlik durumunu çıkmaz bir hale getirir.

Çile Kırgını'nda Ayla ve Suat evliliklerini kendi gözleriyle anlatırlar.

Suat, evlenmeden önce dükkânın “eski eşyalardan kurulu köşesinde evcilik oynayan biri”¹²⁹dir. Bu sebeple nasıl aile olunur bilmez ve Ayla'yı bu hayatın neresine, nasıl koyacağını sorgular. Onun için bekarlıktan evliliğe geçişteki tek fark giderlerin birlikte karşılanmasıdır. Evlenmekten ve evliliğinden mutsuz olduğunu dükkânda kaldığı vakitteki zamanlarını “sultanlık” olarak nitelendirmesinden anlayabiliriz. Bekarlığı sultanlığı, köşkü de dükkândır ona göre. Kaldı ki temiz çarşaf, sabun

¹²⁸ Diyanet İşleri Başkanlığı, <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Nis%C3%A2-suresi/587/94-ayet-tefsiri>.

¹²⁹ Ayşegül Genç, **Çile Kırgını**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 111.

kokusu Ayla'nın temizlik hastalığından mütevellit ona menfi bir durum gibi gelmektedir:

Birkaç ay sonra Ayla ile evlendik. Onun evine yerleştik. Tek fark kirayı artık birlikte ödeyecektik. Usta maaşıma zam yaptı. Ayla akşamları beni bekliyordu artık. Dükkandaki köşkümü ellerimle yıktım, sultanlığımı dağıttım. Temiz çarşaf, itina ile seçilmiş tabaklar, birbirine bakar şekilde konulmuş diş fırçaları, sabun kokusu ve tüm bunların varlığını sürekli olarak tekrar eden, onaylatan bir kadın.¹³⁰

Evlilik fotoğraflarına bakarken sürekli sorgular. Kabullenme durumunun nikahtan başlayarak bugüne dek geldiğini söyler. Mutsuz, yılgın bir evlilik tasvir edilmektedir. Evlenirken sorması gereken soruları sormamış, düşünmesi gereken hassasiyetle düşünmemiştir, bunu etrafında başka kadın olmamasıyla ilişkilendirir:

Bazen evlilik fotoğraflarına bakarken de bu olur. Bu her şeyi kabul etmiş zayıf ve esmer adam ben miyim derim. Hayatım hep bu tür soruları sormakla geçer, cevap bulmakla değil. Cevap verme konusunda başarılı değilim. Evet veya hayır der geçerim çoğu zaman. Nikah masasına oturduğum zaman da evet deyip geçtim. Zaten Ayla'ya hayır demem için etrafımda evet diyebileceğim başka kadınlar olmalıydı, etrafımda hayır diyebileceğim kadın bile yoktu. Etrafımda kadın yoktu kısacası. Sadece Ayla vardı.¹³¹

Suat, evliliğini sorgulamaya devam eder. Ayla ile evliliğini onaylayanlara, isteyenlere içten içe kızar. Evliliğini düşünürken kimsesizliğiyle kavgası başlar. O'na göre Ayla'nın da kendisinin de bu kimsesizlik durumu, onların birbirlerine eş olmalarını, birbirlerinin kimsesi olmalarını, evlenmelerini daha makbul ve muteber hale getirmiş, insanların vicdanını rahatlatması için bir eylem olarak görülmüştür. İçten içe bununla yüzleşmektedir:

“Ayla için iyi kızdır dediler. Konuşkandır. Konuşkanlığın iyi bir şey olduğunu düşünenler oldukça da kimse bekar kalmaz. O da kimsesiz dediler. Aslında Ayla'yı bana münasip görmelerinin tek sebebi işte buydu. İkimiz de kimsesizdik. Birbirimizin kimsesi olursak mahalle rahatlayacaktı.” Der. Ardından gerekçelerini sayar “dükkanda yattığım için içi burkulan ustam, yatakta döne döne değil de kafasını yastığa koyduğu an uyuyacaktı misal. Berber Reşad'ın bedava akşam çaylarını reddedip eve geçmem gerekecekti.

---

¹³⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.112.

¹³¹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 110.

Eşim elinde çaydanlığın demliği altından sular damlarken kapıyı açacak ben ellerimi yıkarken o buğulanmış bardağı çoktan çayla doldurmuş olacaktı ve koca mahalle rahatlayacaktı. Suat'ın artık sıcak bir evi ve sıcak bir midesi var. Daha ne olsun.¹³²

Suat, Ayla'dan nasıl bu denli uzaklaştığını anlatır. Ayla'nın sürekli kendi istekleri ve tercihleri doğrultusunda bir hayat istediğini, kendisine hiç yer ve alan bırakmadığını savunur. Buna dair örnekler verir. Misafirlğe Ayla gidelim dediğinde gidip kalkalım dediğinde kalktıklarını, çay istediğinde içtiklerini söyler. Suat'ın bunlardan rahatsız olması aslında kendi varlığını ortaya koyamamasıyla ilgilidir. Suat, Mehmet Usta'nın çırağı, Ayla Hanım'ın hamalı, Nilüfer'in babası gibi sürekli bir tamlama ile var olur:

Ara sıra ustalara oturmaya gidiyorduk on birde kalkılır diyordu kalkıyorduk ben komşulara çıkıyorum sen de kahveye git diyordu gidiyordum. Gelirken domates al diyordu alıyordum. Akşamları televizyon seyrediyorduk, reklamlar başlayınca kanal değiştiriyordu ki o mutfakta ise ben üşeniyor reklamları sonuna kadar izliyordum bir çay koyayım da içeriz diyordu Ayla. Dünyanın en güzel şiiri buymuş gibi evin içinde bir manevi hava dönüyordu. Çay soğudukça bardaktan çaydan çaydanlıktan ve Ayla'dan soğuyordum ben de. Hayatım değişmişti, hayatım Ayla'nın istekleri doğrultusunda başka bir yöne akıyordu artık. Mehmet ustanın çırağı Suat, Ayla Hanım'ın hamalı olmaya başlamıştı. Ortada kendi olan Suat yoktu. Var mıydı? Nilüfer doğduğunda biraz var gibi oldu. Bu kez de Nilüfer'in babası Suat, gerçek Suat'ı bedenimde içeride bir yerlere sıkıştırıverdi. Ayla sürekli konuşuyor ve bir şeyler istiyordu. Sıkışıp kalan Suat bu kelimeler yüzünden nefes alamıyordu. Ayla hasta mısın diyordu? İhlamur kaynatayım mı? Kaynat diyordum. Yoksa saatlerce ihlamurun faydasından, bulup da bunadığımdan, ne hayırlı bir eş olduğundan, benim hiçbir halttan anlamadığımdan, kendi atalarının zarif ve görgülü erkeklerinden bahsederek bana içmediğim ihlamuru zehir edebilecek kadar enerji harcıyordu. Ayla gözlerindeki ışıltıyı bir jeneratörden daha hızlı çekip bitirebiliyordu. Kendimi pillerini sürekli kontrol ettiğim kumanda gibi hissediyordum. Çayım bitti Ayla. Ayla mutfaka git ve orada kal ne olur.¹³³

---

¹³² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 110.

¹³³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 112-113.

Evliliğinden önceki zamanlarda da kendisinden bir tamlamayla bahsederek “Mehmet Usta’nın çırağı Suat” demesi, varlığının kendi gözünde de bu kadar silik olması bizatihi kendisinin varlığıyla olan savaşının da göstergesidir. Nitekim aşağıdaki örneklerde de bu durumun desteklendiğini görmekteyiz: “Esnaf şişmanladığımı söyledi. Mutlusunuz dedi usta. Demek ki mutluyduk bilmiyorum. Mutluluk nedir bilmiyorum. Ben yalnız büyüdüm, açlık nedir, üşümek nedir, yalnızlık nedir biliyorum. Ama mutluluk sürekli hayalini kurduğum bu kadar basitçe ulaşılamayan başka bir şeydi sanki.”¹³⁴

Suat, Ayla’dan hep olumsuz sıfatlarla bahseder. Bunun yanında sürekli kendi varlığını araştırır ve sorgular:

Her sabah kalkıyor tıraş oluyor, temiz bir gömlek giyiyor ve Ayla’nın uzattığı çorapları tiksintiyle ayaklarına geçirip iş arıyordum. Akşam dönüşlerde Ayla’nın evde olmaması tek arzum oluyordu. Hayatımı durmaksızın gözden geçiriyordum. Ben kimim bu kadın kim. Bu çay niye var. Düşlenen niye var, bir çocuk niye var, var olmak niye var.¹³⁵

Suat, mutluluğun ne olduğunu bilemez, mutsuzluktan beslenir. Ayla’yı evde görmek istemez. Eve gelmemek için günübirlik inşaatta çalışır.¹³⁶ Onun varlığını, kendi yokluğuyla ilişkilendirecek kadar ileriye giderek, “oysa onun sağ olması benim yok olmaya devam etmem demek”¹³⁷ der. Evliliğini, kendini, hayatını sürekli sorgulamaya ve evden uzaklaşmanın yollarını aramaya devam eder.

Suat rahatsız olduğu durumlara Ayla’nın sürekli bağırmasını da ekler. Eşini ve kendini sevmediğini kabul eder. Annesinin de kızı Nilüfer üzerinde tahakküm kurarak onu da babasının nefret eder duruma getireceğinden emindir:

“Ayla sürekli bağırıyor ben sürekli susuyorum. O elmayı yersem kurtulacağım belki de. Ayla’yı sevmediğim doğru. En az kendimi sevmediğim kadar sevmiyorum Ayla’yı. Nilüfer’i seviyorum ama ileride beni sevmeyeceği fikrine kapılınca ondan da nefret eder hale geliyorum. Ayla kızımın beni sevmesini engelleyecek ne varsa yapıyor.”

“Babandan adam olmaz kızım.”

“Baban yerinden kalkarsa işler yoluna girer belki.”

“Olmaz olasıca baban.”¹³⁸

---

¹³⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.11.

¹³⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.114.

¹³⁶ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.114.

¹³⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.117.

¹³⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.117.

Suat, Ayla'nın geçimsizliğini bu evliliği bitiren en önemli etken olarak görmektedir. “Ayla beni sevincine gülümsemesine ortak etmek istemiyor. Mutsuzluktan başka bir şey paylaşmıyoruz onunla.”¹³⁹ Diyerek aralarındaki ilişkinin kopukluğundan bahseder. Eşiyle arasındaki ilişkiyi suskun ve soğuk, birbiri ile çakışmayan iki duvar olarak betimler:

Yıllar boyunca böyle yaşadım Ayla'yla. Bazen yüzüme bakıp hafifçe gülümsediğini hayal etmeye çalışırdım. Odadan çıkıp gittiğinde kendi kendime sesimi incelterek “iyi geceler Suat hayatım, seni seviyorum” derdim. Sonra gülümseyerek uykuya daldım. Birbiri ile hiç çakışmayan iki duvara dönüşüyorduk. Suskun ve soğuk.¹⁴⁰

Çile Kırgını'nda Suat'ın eşi Ayla'da rahatsız olduğu durumlardan birisi de paraya fazla tamah etmesi ve maddiyata önem vermesidir: “Paranın önemli bir şey olduğunu ben Ayla ile tanışınca öğrendim. Para çok önemli bir şeydi. Onurdan önemli bir şey. Usta da Ayla da beni para ile deniyordu, onurumla oynadıklarını fark etmeden...”¹⁴¹

Ayla, banka kredisiyle, türlü zorluklarla alınan evlerinin içinde aile olamamaktan hayıflanır. İlk olarak toplumsal eleştiri mahiyetinde bankaların sinsi görünüşlerinden bahseder. Daha sonra kendi ailevi ilişkilerinin zayıflığına vurgu yapar. Kendine bir özeleştiri yaparak, “Belki de evi zorla aldırmasaydım her şey daha düzgün olabilirdi.”¹⁴² der. Sonra da evi aldırmadaki gerekçelerini sayar, “Bir evi olursa dedim Suat'ın, belki hayata daha bir istekle bağlanır. Evimizin sahibi biz oluruz.”¹⁴³ diye düşündüğünü söyler.

Suat'ın sorumsuzluğuna, vurdumduymazlığına, şiddetine daha fazla dayanamayan Ayla, aşılammış, konuşulamamış sorunların üzerine kapıyı kapatarak evi terk eder: “Kapıyı çektüğimde geride kalanın kendi dünyam olduğunu, görülmemiş hesapların edilmemiş kavgaların, sonuçlanmamış konuşmaların üzerine kapının

---

¹³⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.118.

¹⁴⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.117.

¹⁴¹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.116.

¹⁴² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.29-30.

¹⁴³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.29-30.

çekilmeyeceğini henüz bilmiyordum. Çözülmemiş her sorun namluya sürülmüş bir kurşun gibiydi...”¹⁴⁴

Ayla, bu evliliğe kızı babasız büyümesin diye katlandığını fakat artık Suat’ın babalığının bile satın almaya çalışılacak vahim bir duruma gelmeye çalıştığını anlatır: “Ben Suat ile evliliğimi devam ettirebilmek adına kanımın son damlasına kadar direndim. Kızım babasız büyümesin diye “bir babayı acı çekerek satın alan” bahtsız bir anneye dönüştüm.”¹⁴⁵

Evin içinde aile olamadıklarını ve bu durumun kızı Nilüfer’i etkilediğini anlar. Evi ve aileyi sorgulayarak “Ev kimindi? Aldığımız ev oturduğumuz ev, kiraladığımız ev... İçinde aile olamadığımız ev kimindi?”¹⁴⁶ der. Suat’ı kalpsizlikle ve evsizlikle suçlar: “Kalbi olmayanın evi de olmuyordu. Ve yan yana duran iki boş kalp cereyan yaptıkça Nilüfer’in nutku tutuluyordu.”¹⁴⁷

Ayla’nın ise temizlik hastalığı vardır ve evi temizleyerek eşi Suat ile *birbirimize bağlayan dikiş yerlerini sökmek ve klorlamak*¹⁴⁸ istediğini söyler. Suat ile ilişkisini kesmek dünyasını temizlemek demektir ona göre:

Evi temizlendikçe dünyamı da temizlemiş gibi oluyordum. Duvar kağıtlarını çamaşır suyu ile defalarca sildim, yerleri, camları, dolapları... her yer pırl pırl oldu. Tek sorun sürekli ortaya çıkan saç telleriydi. Kulak çöpü ile lamba anahtarlarının üzerindeki boşluğu sildiğimde orada da karşılaştım bu küçük saç parçaları ile. Bir iğnenin ucu ile kapılardaki anahtar deliklerin tozunu aldığım da yine karşılaştım.¹⁴⁹

Suat, Ayla’nın evi terk etmesiyle “rahatlar”. Annesini anar. Bu durum Suat’ın hala psikolojik ve ruhsal olarak büyümemesiyle ilişkilendirilebilir:

Ayla nihayetinde evi terk etti. Nasıl söylenir bilmiyorum rahatladım. Eve girdim, dolabı açtım bir parça peyniri sağ azı dişimle parçaladım. Çaydanlığın demliğinde iki bardaklık çay demledim üzerini bir bezle bürüdüm. Alttaki çaydanlığa gerek kalmadı. Bir bardak ve bir çay tabağına üç beş şeker koyup kanepeye uzandım. Ben çayı böyle severim tek demlik Ayla’ya söylemedim bunu. Onun anlamlı dünyasına böyle anlamsız şeyler katmak istemezdim. Sıcacık çayı yudumlarken anneme

---

¹⁴⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 30.

¹⁴⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.33.

¹⁴⁶ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 30.

¹⁴⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 30.

¹⁴⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.27.

¹⁴⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.27.

yakınlaştım, onun ellerini öper gibi öptüm çay bardağını, yanağıma dayadım sonra. Düşünür gibi yaptım. Düşünecek bir şey yoktu. Ayla evi sat demiş, bunu bile düşünmeye değer bulmadım. Ayla yoksa para dert olmaktan çıkmış demektir.¹⁵⁰

Ayla'nın başka bir adamla adı anılır. Suat, eşiyile ayrıldıklarında Ayla'nın başka biriyle evlenirse neler olacağını kafasında kurar. Ayla görmüyorken Nilüfer'in başına geleceklerden korkar:

Nilüfer'i düşünmek istemiyordum. Ama bu karanlık otel odası bana Nilüfer'i hatırlatıyordu. Nilüfer'in beni sevmeden büyüyeceğini, sonra bilmediği bir adamın ona gülerek nasılsın diyeceğini, Ayla'nın kahvaltı masasından kalkıp o adama şeker uzatacağını, adamın şekeri alıp önce Nilüfer'in bardağına atacağını, kahkahalar eşliğinde çay bardağını karıştıracağını, Nilüfer'in durmaksızın konuştuğunu, babacığım babacığım diyerek yerinde zıpladığını, adamın elini Nilüfer'in başına uzattığını, Ayla'nın komşu kıza bir bakayım kapıyı yarı aralık bırakıp evden çıktığını, adamın birden ciddileşip Nilüfer'e ters ters baktığını, bıçağı Nilüfer'e göstermeden pantolonunun arka kısmına soktuğunu, sonra Nilüfer'i çocuk odasına gitmeye ikna etmek için yapmacık bir ses tonu ile Nilüfer gel tatlım deyişini, kalkmaması gereken Nilüfer'in kalkıp efendim babacığım deyip o adamın peşinden gidişini, Ayla'nın hala gelmeyişini...¹⁵¹

Suat ve Ayla'nın evliliğine baktığımızda özellikle Suat'ın duygu durum bozukluğu, eşliğine ve babalığına doğrudan etki etmekte ve çıkmaza sürüklemektedir. Bunun yanında kayıtsızlığı, sorumsuzluğu, şiddet dolu tavırları, mutsuzluktan beslenişi eleştirilir. Ayla'nın ise her şeyi kendi istekleri doğrultusunda yapmak istemesi ve bunu da onaylatması konu edilir. Her ikisinde de tamamlanamamış bir kişilik gelişimi söz konusudur. Yazarın kendisine bu iki karakter üzerinden bir soru yönelttiğimizde kendisi de "Fazla müdahale de az müdahale de çiçeği kurutuyor. Sevmek bir orta yolda yürümek demek, fazlalıkları budamak demek. İki karakter de kendi varlığı ile çok ilgili ve yanlış sürgünleri budamakla meşgul. Kendilerini doğurmaya çalışmaktan, doğmuş bir çocuğu görmüyorlar."¹⁵² cevabını vermiştir.

Çile Kırgını romanında Bahri Bey, İstanbul'a gelir, apartman dairesi kiralar ve cemiyet hayatıyla tanışır. Bu tanışmanın sonucunda aile kuracağı kişinin bu camiadan

---

¹⁵⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.118

¹⁵¹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.120.

¹⁵² Ek-1.

birinin olmaması gerektiği fikriyle yüzleşir fakat onlara olan beğenisini de göz ardı etmez. Bu kişilerin şiirle alakadar olması, ecnebi dillerini bilmesi onda hayret uyandırır. Kendisi gibi davranmadığı ve yabancı olduğu bir hayata adapte olmaya çalışırken bocalar, onlarla nasıl yakınlık kuracağını bilemez:

Avrupalılaşmak bu değildir azizim diyen birkaç kişi dışında herkes halinden pek memnundu. Resmi tatil Cuma gününden Pazara kayınca aramızdan birkaç kişi eksilmişti hepsi bu. Ağzımızda Fransızca ile karışık cümleler ve şiirler vardı. Bunca kadının ve erkeğin çocuğu, dadılara halayık onlara teslim edilmiş sevgiden uzak köşk odalarında dehşetli bir surette sararıp soluyor olmalıydı. Bu düşünce cemiyet hayatından bir hanımla evlenmemem gerektiğini pekiştiriyordu ama ne akrabalarım da ne ablamın yaşadığı yerde içime sinen bir hanımla da karşılaşmamıştım. Cemiyetin şiir yazan dans eden ecnebice bilen güzel kızları gün geçtikçe bende daha çok hayret uyandırıyor, onlardan bir yakınlık hasıl olması halinde ne söyleyeceğime dair durmadan kafa yormak ruhumu bitap düşürüyordu.¹⁵³

Bahri Bey, kendisine ters gelen türlü davranışlar gördükten sonra şiir yazamasa da piyano çalamasa da kendi tanımıyla “Anadolu kızı” olan bir kadınla evlenir: “Sonrasında benden on yaş küçük bir Anadolu kızıyla evlendim. Piyano çalmayı bilmiyor, şiir yazamıyordu ama en azından başını arkaya atıp yağlı boyalı dudaklarını aça aça gülmüyor otuz iki dişini birden millete göstermiyordu.”¹⁵⁴

Dünya Atı’nda “Güz Zamansız” adlı öyküde Salih, annesinin yönlendirmesiyle evlilik yoluna girer, kendi fikriyle düşünmez, kendi gözüyle bakmaz. Tamamen annesinin söylemleriyle hareket eder:

Elif’in gözleri, sözleri çok güzel. Değil mi dedi annesi. Ne dedi, Salih. Elif, dedi annesi. Çok güzel değil mi, alalım sana. O zamanlar boşluktaydı. Bir kız nasıl olunca güzel olur, nasıl konuşunca, nasıl gülünce, tabakları nasıl tutunca güzel olur bilmiyordu. Annesi güzel demişti. Güzeldir demişti. Olur dedi. Evlenilecekse evlenilir. Aşk nedir bilmiyordu. İstediler. Nişanlandı.¹⁵⁵

---

¹⁵³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.61.

¹⁵⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.64.

¹⁵⁵ Ayşegül Genç, **Dünya Atı**, Muhit Kitap, İstanbul, 2022, s.27.

Daha sonra evlilik öncesinde gerçekleştirilen bohça, gelin görme gibi adetlerden bahsedilir. Salih'in evliliğin içine çok fazla dahil olmaması “ortada” oluşuyla anlatılır:

Bir alışveriş döngüsünün içine girdi. Topuklu ayakkabı nedir, çeyiz bohçası nedir, kayınvalidesi hangi yazma alınır öğrendi. Elife hangi elbise yakışır, hangi yemeği iyi pişirmesi gerekir, bir kız bebek doğurursa kime benzer, babaanneye nasıl hürmet eder hepsini konuştular. Elif'e selam verilmişti, Elif selamı almıştı ve Salih'in olmuştu. Oysa selam ortadadır. İki kalbi yakınlaştırır, eşit mesafeleri dua ile aşırır, ortada buluşturur.¹⁵⁶

Yukarıda bahsedildiği gibi Salih ortadadır. Fakat evliliğin muhabbetle örülebilmesi, buluşulabilmesi, kavuşulabilmesi için katedilmesi gereken bir mesafe vardır. Elif bu mesafeyi aşabilmek için sürekli çabalar. Elif'in günlük rutindeki işleriyle bu mesafeyi aşmaya çalışması hoş bir benzerlik kurularak anlatılmıştır. Elif, hamurlu ellerini üzerine silmesiyle, örtüsünün içine çıkan saçlarını tıktırmasıyla, sıvanmış kollarını indirmesiyle, annesinin bağirtısına aldırılmayıp iki dakika daha istemesiyle kendince bir çaba harcar. Bir yandan da güzel gözükme ister ve evden dış kapıya uzanan avluyu yol boyunca kendisini hazırlamak için kullanır. Fakat Salih hep ortadadır, bir taraf bu ilişki için çaba gösterip bir şeyler yapmaya çalışırken bu çabaya rağmen de ortada olmaya devam eder. Hatta kapının hemen açılmayışına dahi sinirlenerek bir daha gelmemekle tehdit eder. Bütün bunlar yaşanmışken daha sonrasında Elif, Salih'e “layık” bulunmaz ve nişan atılır. Köy yerinde bu durum Elif'in bir “acaba” ile anılmasına sebep olur:

Elif sürekli mesafe aşıyordu. Salih olduğu yerde duruyordu. Dış kapıda bekleyen eski zaman delikanlıları gibi hissediyordu kendini. Kapıyı çalıyordu. Elif kerpiç evden çıkıp, avluya saçılmış terlikleri toparlayıp, saçlarını örtüsüne tıktırıp, sıvanmış kollarını indirip koşa koşa gelip dış kapıyı açıyordu. Salih kapıyı çalıyordu, Elif tandır damından çıkıyor, hamurlu ellerini önlüğüne siliyor, kovadaki su ile yüzündeki unları kovalıyor, ipe atılı örtüsünü alıp bürünüp kapıyı açıyordu. Salih kapıyı çalıyor, hemen açılmamasına sinirleniyor, kapıdan iki adım uzaklaşıp sırtını dönüyor, bir daha gelmemekle tehdit ediyordu. Elif kapının önünü suluyor, birçok fesleğeni bahçeden alıp gelip işe koyuyor, anasının bağirtısının ardında bırakıp iki dakika daha dur diyordu. Derken, bir gün, aniden dış kapının önündeki

---

¹⁵⁶ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.27.

yağız delikanlı iken dış kapının mandalı oluverdi Salih. Elifi ona layık bulmadılar. Dürü bohçalarını, yüzükleri ve verdikleri selamı iade ettiler. Ne dese bilemedi Salih, aldırmadı. Aldırdı da üzülmedi diyelim. (...) Belki hafifledim diye olanı biteni düşünmedi. Elif'i nişandan cayıldı diye dullar, çocuklar istemeye başladı. Kendinden yirmi yaş büyük bir adamla evlendirildi.¹⁵⁷

Dünya Atı'nın "İma" adlı öyküsünde de bir "ima" ile Hatice isminde genç bir kızın kendinden dahi şüphe etmesi durumu söz konusudur. Bu ima cinsellik üzerinden işler. Kızın annesi, yengesi gibi yakın çevresi tarafından, ayağa kalkıp dışarı çıktığında "Hayırdır, yine mi elmanın altına?"¹⁵⁸, öylece otururken "yine mi elmanın altındasın?"¹⁵⁹, bir yerden dönerken "Kız elmanın altından mı geliyon?"¹⁶⁰ gibi sorular ima ile yöneltilir, kendisi de bu durumdan oldukça rahatsızdır. Herkes bir şüphe bir ima ile yaklaşır Hatice'ye, hatta yazar bile. Hatice de içindeki "acaba"nın susmaması nedeni ile evliliğe hep mesafeli olmuştur.

Ayşegül Genç'in Ceylan Uykusu kitabındaki İçimizdeki Yangın Merdiveni adlı öyküde ikinci kez evlenen Ahmet Bey'in yeni eşinin tavırlarına, yaptıklarına üzülmeye, içerlenmesi anlatılır. Ahmet Bey'in eşi Hatice Hanım aniden vefat eder. Bir müddet sonra Ahmet Bey yeniden evlenir. Yeni eşinin eve karşı tutumu Ahmet Bey'i i oldukça üzer:

Asuman Hanım daha ilk gün Ahmet Bey'in evindeki her şeyin yerini değiştirdi. Bu hareket, eski hatunu hatırlatacak tüm sebeplerin izalesi içindi. Çekmecelerin, dolapların, sandıkların içini deşip, karıştırıp, ayırıp yeniden farklı farklı terkip etti. Rahmetli her şeyi yok iken almış var etmişti, yeni hatun ise var olanı yok ederek var etmeye çalışıyordu.¹⁶¹

Ahmet bey bu hengamenin sonunda Hatice hanımı yad ederek ona "kanadım varmış benim?" der.

Doğmuşlar adlı kitapta sözü edilen Arzu adında bir genç kız, mahallede herkesin beğendiği, âşık olduğu, evlenmek istediği kişidir. Mahallede bir diğer ismi sıkça geçen Abi Melek ile evlenir. Bu satırlarda evlilik daha çok sorumlulukla ilişkilendirilir. Daha sonrasında bir iftiraya bulaşacaklardır:

¹⁵⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.27-28.

¹⁵⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.14.

¹⁵⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 16.

¹⁶⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 16.

¹⁶¹ Ayşegül Genç, **Ceylan Uykusu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.98.

Onlar sebep ararken iki genç evlendiler. Özgür olarak sorumluluğa evet dediler, sonra sorumlu olarak özgürlüğe hayır dediler. Her evli çift gibi. Sonrasında bir iftira her şeyi bulandırdı. Boşandılar. Ayrılamadılar yine de. Yıllar sonra dönüp dolaşıp bir araya geldiler.¹⁶²

Doğmuşlar mahallesinde yazar evlilik hakkında annesiyle konuşur. Burada evlilikle ilgili çok çarpıcı bir analiz yapılır. Yazar, ilişkide biz olamamanın, mutsuz evlilikler içine düşmenin sebebini, mekanlara göre ayırır. Taşrada “iki ben veya iki sen” vardır, bir kişinin karşısındaki kişiyi de kendisine uyumlanmak zorunda bırakmasıyla, sürekli kendinden bir şeyler vermek zorunda olmasıyla bu durum açıklanabilir. Şehirde ise sınırları keskin ve tavizsiz bir biçimde çizilen “sen ve ben” vardır. Yazar, evliliğin tanımını böylece “biraz sen biraz ben” olarak dile getirmiş olur:

Yakınlaştıkça körleşti. Emel körü oldu. Aşk körü değil. İkisi karıştırılır genelde. Anlayışlı baş sallamaları, incelikli onay cümleleri ile Emel’i de kendine benzetti ve onun da hayatını mahvetti. Ayrıldılar. Annesine biz, biz gibi değildik dedi. Burada herkes birbirinin aynısı, iki sen veya iki ben. İnsanlar taşrada “iki sen veya iki ben” oldukları için, şehirde ise tavizsiz “sen ve ben” oldukları için biz olamıyor. Biraz sen ve biraz ben olmalı oysa.¹⁶³

Yazar, kitabın başka bir bölümünde yine bu anlayıştan hareketle “Aileler bizden değil kadın ve erkekten oluşuyorlar.”¹⁶⁴ der. Evliliğin bütünleştirici tarafı sıklıkla vurgulanır.

Doğmuşlar’da evlilik yer yer olumsuz biçimde ele alınır. Kadının kafasında kurup kavgaya meyilli olduğu, laf söyleyerek huzursuzluk çıkardığı düşünülür. Kavga ve evlilik birbiri ardınca anılır, evlilik kavga ile ilişkilendirilir: “Silahtan onlar uzaktı ama kavgadan uzak kalmak mümkün değildi. Çünkü evliydim. Sabah laf sokan, dil çıkararak eşleri onlar programdan dönene kadar içlerindeki büyütürdü, eve geldiklerinde daha şiddetli daha derinden tutuşurlardı kavgaya.”¹⁶⁵

Kalbin Arka Odası, sembollerin, mecazların, yan anlamların sıkça kullanıldığı bir kitaptır. Ev ve evlilikle ilgili olarak “yanmak” kelimesi ele alınır. Ocağın yanması ve her halükârda bir “yanmak” eyleminin varlığı hem gerçek hem de mecazi anlamda kullanılmıştır:

---

¹⁶² Ayşegül Genç, **Doğmuşlar**, Muhit Kitap, İstanbul, 2023, s. 32.

¹⁶³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 76.

¹⁶⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.22.

¹⁶⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 120.

... sizden öncekiler evlenmeye ocak kurmak derlermiş taya, onlardan öncekiler ise kavuşmak derlermiş, ne fark eder her halükârda içinde yanmak var bu işin, ocak yanarsa ev ısınır taya, ama ocak yanarsa çadır da ısınır, mağara da ısınır...¹⁶⁶

Kalbin Arka Odası birçok sembolü içinde barındıran bir romandır. Bu romanda, günceye muhatap tutulan kişi kendi evinden, kendi ailesinden hareketle bir çağ eleştirisi yapılır. Ev müze olarak nitelendirilir ve ailenin artık geldiği noktayı birbirine tahammül edemeyen insanların kısır döngüsü olarak görülür. İnsanlar artık dünyaya gelmek istemezler bu sebeple de dünyaya gelmesine vesile olan kişilere nefret beslemektedirler:

Yükler, yükler, annem, arka odada öylece yatıyor, kemiklerinin ortaya çıkmasına az kaldı taya, az önce gül suyu ile suladım, üzerine sprey sıktım, leş gibi gül kokuyor ev, müzeler kapatıldı taya biliyor musun, mumya, kemik, kafatası görmek istemiyor artık kimse, herkes evindeki müzeyi geziyor artık, bir cesedin etrafını dolanmak, ona dokunmak, önce nefret etmek sonra suçlu hissetmek, bu iki duyguyu sürekli yaşamak demektir zorunlu müze ziyareti, dünyaya gelmemizdeki aracılığından dolayı bir ölüden nefret etmek, kendimizden sonra gelecek ölüler için suçluluk duymak!¹⁶⁷

Kalbin Arka Odası'nda ölen bir anneden ve annesinin ölüsüyle arka odada yaşamak zorunda olan bir evlattan bahsedilir. Ev yabancıdır. Ev betimlenirken seçilen kelimelerle kasvetli bir hava estirilir. Odadaki ölü, açık kapıdır. Evin kapısının açık olması, evi ev yapmaz. Dolayısıyla içinde aile olunamayan bir ev vardır. Evdeki bu huzursuzluğa vurgu yapılır:

Kaldığım ev müstakil ev taya benim gibi, ben de müstakilim, mutfak dökülüyor, salondaki çiçekler kurudu, arka odam dışında evdeki her şey başkasına aitmiş gibi, her sabah salonda uyanır arka odada dirilirim, perdeleri açar, devrilmiş olanı kaldırır, saçılmış olanı süpürür, okunmuş olanı kapatır, sızmış olanı temizlerim, annemin üzerine gül spreyini sıkar, genzimi yakan koku ile bir süre baş eder, sonra kendimi bu odaya bir biblo gibi iliştiririm, arka odada bir ölüyle yaşamak çok da heyecanlı değil taya, odadaki ölü, açık kapıdır, kapanmaz kapıdır, kapısı açıksa ev ev midir taya, arkada bir ölü var, ölü ama canlı, görülmeyen her şey canlı kalıyor,

---

¹⁶⁶ Ayşegül Genç, **Kalbin Arka Odası**, Muhit Kitap, İstanbul, 2019, s.85.

¹⁶⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.48.

ölüyü gömen ölümü de gömüyor, huzur yoksa ev yok, kiremit yok, tuğla yok, kerpiç yok, huzur varmış gibi yapıyoruz, sonumuz ne olacak taya, ...¹⁶⁸

Tüm bunların yanında hastalıklı bir çağı anlatan Kalbin Arka Odası, topluma ve aileye içinde bulunulan durum üzerinden bir eleştiri getirmiştir. Toprağın ölüleri kabul etmemesi, insanların tahammülleri kalmasa dahi sırf bu yüzden iyi olmayı sürdürmelerine sebebiyet vermektedir:

Bugünlerde kural bu, herkes birbirini yaşatmaya çalışıyor taya, intihar etmesinler diye anneler çocukları ile daha fazla ilgileniyor, cinayet işlemesinler diye katillere daha sevecen davranılıyor, eşler birbirlerini el üstünde tutuyorlar, birlikte yaşadığı insanlar hastalanmasın diye uğraşılıyor herkes, oğullar babalarının balla sütle besliyor, kızlar ise annelerini düşüp de bir yerlerini zedelemesinler diye kucaklarında gezdiriyorlar, bedenler ruhlardan ayrı taya, ama hayvanlarımız koklaşıp, sevişip, yemek yiyip, sohbet edip kümeleniyor, ağzımızdan tek kötü söz çıkmıyor, ama ruhlarımız kanlı bıçaklı, delirme, çıldırma bağırip çağırma hakkımızı kendimiz aldık elimizden, mecburduk...¹⁶⁹

Babası ölen diğer anlatıcı, annesinin ağzından babasını dinler. Babası geride bıraktığı ailesinin zihninde sevgisiyle, çalışkanlığıyla, dürüstlüğüyle vardır:

Anneme sarılıp leke dedim, düğüm leke, et leke, kaos leke, çatışma leke, insan leke, annem güldü, bana uzun uzun babamdan bahsetti, onun beni nasıl sevdiğinden, çalışkanlığından, dürüstlüğünden, bize bıraktığı kitaplardan, yazdıklarından, dünyadaki insanlardan, sevilenlerden, aşık olunanlardan, merhametlilerden, yüzündeki gülüş esneyip genişledi, geçirgen ve serin bir hal aldı, tüm lekeleri silip yok etti, gülümsemenin dokuları vardır taya, elastik, metalik, pütürlü, delikli, yumuşak ve sert gülüşler var, hepsinin uzmanı olsam da lekeleri silip giden o gülüşün yetimiyim öksüzüyüm taya, ...¹⁷⁰

Ayşegül Genç'e *Kalbin Arka Odası* üzerinden evi ve evliliği sorduğumuzda özellikle biz olabilme şuurunun gerekliliği ve bunun da iletişime açık olabilmekle mümkün olduğu cevabını aldık:

Kalbin Arka Odası'nın her bir bölümü evin parçalarından oluşuyor. Samut parçalar. Asma kilit, elvan pencere, küpeşte, buzlu cam, ayna taşı gibi. Dört duvar, içindeki koltuklar, halıdaki lekelerimiz, altını çizdiğimiz satırlar, yemek pişen mutfak. Bunlar ise somut parçalardaki somut izler. Ama aynı evin içinde bencil ve acımasız

---

¹⁶⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.28.

¹⁶⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 29.

¹⁷⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.71.

biri ile berabersek o insanın izi; bizim izlerimizi, belleğimizin izlerini, yerleşmeye dair izlerimizi yok eder. Bu açıdan biz olabilmek bir yuvadan bahsedebilmek yok etmeyen bir buluşmayla mümkün. Karşının rızası ile ve bizim rızamız ile mümkün. Bir insandan zorla bir şey alabilirsiniz ama zorla bir şey verebilir misiniz? Sevgi de dahil. Birbirinden razı olmak sevgi başta olmak üzere tüm alışverişe açık olmaktır. Aldığında da verdiği de. Bu açıklıktır yuvayı yuva yapan. Sanıldığı gibi yuva kapalı ve örtülü olan yer demek değildir. İnsanların birbirine açık olduğu yerdir.¹⁷¹

Kuşu Boynu’nda Bülent kendi içinde bir evlilik muhasebesi yapar. Mualla’ya aşkıtır ama karşısına çıkmak için cesareti yoktur. Kendi kendine “onunla evlenme teklif ederken söyleyeceğim sözleri şimdiden üç kategoriye ayırdım. Güzel sözler kategorisi, mevzua girememe kategorisi, asla söyleyemeyeceğim sözler kategorisi”¹⁷² diye düşünerek bunları açıklar:

“Birinciye örnek: “hanımefendi şu perişan halime bakmadan sizinle bir yuva kurmak istiyorum.”

İkinciye örnek: “Aslında hayat güzel de insanlar olmasa, vapurlar falan da olmasa...”

Üçüncüye örnek: “aslında bakın bu evlilik benim için zor bir iş. Açmazlarım var benim, çıkmazlarım var. Ev demek baba, saat ve çocuk demektir. Bu üçgeni anlamanız imkânsız! Ben yine de siz diyeyim. Benim baba olmam zor iş. Baba olmak demek bir gün ölürsem sorusu ile her gün yüzleşmek demektir. Bir gün ölürsem oğlum ne yapar, eşim ne yapar, kızdım ne yapar... babalar iyi ise öldükten sonra çocukların bir şey yapmaya çalışmasını diye didinir dururlar, hırsızlık yapmasınlar, kötü olana yönelmesinler diye onun nedir şeref nedir sürekli üzerlerinde göstermek zorunda kalırlar. Babalar kötü ise bu soruyu geçiştirirler. Ben çocuklarım için iyi cevaplar verebilir miyim bilmiyorum.”¹⁷³

Bülent ilk açıklamasında perişanlığını kabul eder, bunun bir sorun olduğunu bilir. İkincisinde insanlara karşı olan güvensizliğini dile getirir. Üçüncü açıklamasında ise ev, evlilik ve aile ile ilgili kendi çıkmazlarını anlatır. Özellikle “babalık” rolü üzerinden kendisini sorgular. Babalığın bir sorumluluk gerektirdiği vurgusu üzerinde sıkça durur. Babalık ona göre şeref ve onur timsali olmayı, yokluğunda geride

---

¹⁷¹ Ek-1.

¹⁷² Ayşegül Genç, **Kuşu Boynu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.41.

¹⁷³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.41.

bıraktıklarını düşünmeyi gerektirir. Bu onun için zordur, yapabileceğine dair tereddütleri vardır.

Bülent geçmişte babasının ölümüne şahit olmasıyla, babalığa, eve ve aileye olan travmalarını gün yüzüne çıkartır. Bu sebeple böyle bir sorumluluğa atılamaz. Eve ve aileye uzaktır, yabancısıdır. Bu durumu çeşitli benzetmelerle dile getirir:

Eve uzağım ben, aileye uzağım. Ev ile aramızda derin, geniş ve üzerinden sürekli yük kamyonlarının, nakliye turlarının geçtiği bir otoban var. Ne zaman eve doğru adım atmaya kalksam bir tır tüm gümbürtüsü ile yaklaşmaya başlıyor. Tır yoksa bile korkuluklarla bölünmüş yolun hizasına çıkmak o demirleri atlamak muhal görünüyor. Evle aramda demir var benim. Babamın göğsüne kelebek ile delik açtılar. Çocuk aklımla günlerce düşündüm durdum, kelebek gibi incecik bir hayvanla nasıl adam öldürülür. Annem demirden kelebek demişti. Demirden yol, demirden kelebek, demirden ağ, ya ben de demire dönüşürsem. Demir döküm bir baba olursam. Bu yüzden hayalini kurduğum evin içine giremiyorum. Evin içine de dışına da yabancıyım bu yüzden. Ya ben ben değilsem...¹⁷⁴

Kuğu Boynu'nda saat, farklı farklı hikayelerde yer edinir. Saatin kadranı esas alınarak hayatın akışı çeşitli hikayelerde yer bulur. Mualla, ailesini tanımlarken özellikle eve giren kazancın helalliğine ve zorluğuna değinir. Mualla'nın annesi de ağır adımlarıyla, kamburlaşmış sırtıyla tasvir edilen eşine içten bir saygı duyar ve çocuklarına da bunu öğütler:

Neşeli olmasa da mutlu bir aileydik. Babam yıllardır madende çalışıyordu. Ömrün yarısı yerin altında geçiren bir insan ya çok ağırlaşır, ya da çok havai olur derdi. Ya içinden de varsa buraya taşır, ya da içinin madene açmamak için alabildiğine vurdum duymaz olur. Babam ağırlaşan anlardan andı. Madenin içindeki araçlar arıza yaptığında babam tamir ederdi. Kendi tabiriyle on numara bir kaynak ustasıydı. O olmasa işler mümkün değil yürümezdi. Çocukken annem bahçe kapısının kenarına sırtını yaslar, ellerini göğsünde birleştirilir ve uzaktan görünen babamın ağır adımlarını, kamburlar aşmış sırtını, yakalarının kaldırdığı paltosunu, elindeki küçük ilaç çantasını, kısacası ona dair her detayı eve yaklaşıp kadar bize anlatır, onu anlamamızı ona saygı duymamızı öğütlerdi. Bu adamın getirdiği lokmalar arda helalden başka bir şey yok, der ve babamı yere göre sığdıramazdı. Onu rahat ettirmek için elimden geleni yapardı.¹⁷⁵

¹⁷⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.41-42.

¹⁷⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.28.

Kuğu Boynu'nda Bülent anne ve babasını tasvir eder. Bu tasvirler bazen fiziki bazen de ruhsal olarak betimlenir. Annesi kızan, bağırarak bir kadinken, babası dinginlikle davranır:

“Babam da sağır duvardı. Ara sıra ortadan kaybolur, hiçbir şey anlatamazdı. Hiçbir dediğimizi duymazdı. Annem kızar bağırır çağırırdı. Babam elindeki tütün tablasını çıkarır ince beyaz kağıdı tütünü incecik yayar ve sarardır. Annemin onca lafının içinden sadece “tütünü de oraya dökme bir zahmet” cümlesine muhatap olur, mindere dökülen tütünleri itina ile toplar tablasının içine yerleştirirdi.”¹⁷⁶

Bülent duvarın içinden bir saat sesi duyduğunu söyler. Kendi çocukluğundaki saati anımsar. Annesinin “yeşil sabundan, soba kovası doldurmaktan, su bidonun taşımaktan, soğuktan ve kızgınlıktan” şişen parmaklarına dar gelen yüzüğü de o saatin dolabının içindedir:

Annemin parmağına dar gelen yüzüğü de saatin içinde olurdu. Boyum yetişmediği için parmak uçlarımda uzanır ve elimi saat dolabının içinde şöyle bir gezdirirdim. El yordamı ile envai çeşit küçük kaybolası malzemelerinin arasından annemin yüzüğünü bulur, şöyle bir tartar, sonra geri yerine bırakırdım. Yüzük daralmadı tabii, annemin yeşil sabundan, soba kovası doldurmaktan, su bidonun taşımaktan, soğuktan ve kızgınlıktan şişen elleri yüzüğe uymuyordu. Bazen elleri düzleşirse alıp oradan iki saatliğine yüzük alıyordu. Sonra geri yerine koyuyordu. Zaman bir sarraf gibi annemin yüzük parmağını ölçer ölçer, uçup gidiyordu. Sonra bir gün hayat, babamın da göğsüne bir kelebek taktı. Hani şu iki ucu keskin olan şakır şakır dönenlerden.¹⁷⁷

Bülent'in babası ölünce, annesi onu da alarak kendi babasının evine yerleşir. Fakat Bülent o evde mutlu değildir. Annesinin kokusu onun için sabun ve yemek kokusunun karışımıdır:

Annem, babam ortadan her kaybolduğunda o küçük tüpe oturma odasına getirip yemek yapardı. Beni bırakıp mutfığa bile gitmezdi. Hem yemek pişerken çıkan buhar odamızı ısıtır, ziyan olmazdı. İçeriye astığı çamaşırlardan beyaz sabun kokusu yayılırdı. Sabun kokusuyla yemek kokusunun karışımı anne kokusudur benim için. Dedemlerde o koku hiçbir zaman olmadı.¹⁷⁸

---

¹⁷⁶ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.20.

¹⁷⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.18.

¹⁷⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.21.

Kuğu Boynu'nda Bülent anne ve babasını tasvir eder. Bu tasvirler bazen fiziki bazen de ruhsal olarak betimlenir. Annesi kızan, bağırarak bir kadinken, babası dinginlikle davranır:

Babam da sağır duvardı. Ara sıra ortadan kaybolur, hiçbir şey anlatmazdı. Hiçbir dediğimizi duymazdı. Annem kızar bağırır çağırırdı. Babam elindeki tütün tablasını çıkarır ince beyaz kağıda tütünü incecik yayar ve sarardı. Annemin onca lafının içinden sadece “tütünü de oraya dökme bir zahmet” cümlesine muhatap olur, mindere dökülen tütünleri itina ile toplar tablasının içine yerleştirirdi.¹⁷⁹

Kuğu Boynu adlı romanda Bülent ev, evlilik ve aile ile ilgili kendi çıkmazlarını anlatır. Özellikle “babalık” rolü üzerinden kendisini sorgular. Ev baba, saat ve çocuk demektir. Baba ise saati kuran kişidir.¹⁸⁰ Babalığın bir sorumluluk gerektirdiği vurgusu üzerinde sıkça durur. Makbul olan babalık ona göre şeref ve onur timsali olmayı, yokluğunda geride bıraktıklarını düşünmeyi gerektirir:

Ev demek baba, saat ve çocuk demektir. Bu üçgeni anlamamız imkânsız! Ben yine de size diyeyim. Benim baba olmam zor iş. Baba olmak demek bir gün ölürsem sorusu ile her gün yüzleşmek demektir. Bir gün ölürsem oğlum ne yapar, eşim ne yapar, kızım ne yapar... Babalar iyi ise öldükten sonra çocuklarını bir şey yapmaya çalışmasın diye didinir dururlar, hırsızlık yapmasınlar, kötü olana yönelme desinler diye onun nedir şeref nedir sürekli üzerlerinde göstermek zorunda kalırlar. Babalar kötü ise bu soruyu geçiştirirler. Ben çocuklarım için iyi cevaplar verebilir miyim bilmiyorum.¹⁸¹

Bülent bir gün elinde çaldığı bir saatle eve gelir. Bu olaydan sonra kaybolan her eşyada annesi Bülent'e suçlu gibi bakmaktadır. Yine bir gün böyle bir durum söz konusuysen babasının “Bülent yapmaz” demesi, onu çok mutlu etmiştir:

Bir ara babamın “yapmaz Bülent” dediğini duyar gibi olmuşum. Sevinmişim. Babam ilk defa içimde adımın bulunduğu güzel bir cümle kurmuştu. Yer döşemesinin bir ağız gibi açıldığı deliğe doldurduğum misketler gelmişti aklıma, kapının ahşap aksamına bir tığ ile tıktığı kağıt para hışırdarak sırtmıştı, pencere pervazı adının altına sakız dille yapıştırdığım eski bir altın yüzük gerinerek kımıldamıştı, yüklükteki yastıkların içine gizlediğim saat parçaları, bahçedeki ağacın dibine gömdüğüm bir torba çivi, çatıya sakladığım içi deşilmiş bir el radyosu uğuldayarak tıngırdamıştı... babam susunca yeniden susmuştu her biri.¹⁸²

¹⁷⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.20.

¹⁸⁰ “O zamanlar saati babalar kurardı.” **Kuğu Boynu**, s.17.

¹⁸¹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.41.

¹⁸² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 109-110.

Bülent babasının ölümünü kabullenemez. Annesinin ona olan tepkisini eleştirir. Bunu anlatırken hikâye iç monologlarla ilerler:

Baban öldü alış artık. Bunu bir anne çocuğuna neden söyler? İyi yaptılar der gibi, öldü de kurtulduk der gibi, babanın olmaması olmasından daha iyidir der gibi. Bir anne neden çocuğunun göğsüne ağrı katar. Neden yalan söylemesi gereken yerde doğruları, doğru söylemesi gereken yerde yalanları söyler bir anne. Bir anne neden... Neden bir insanın göğsünden kocaman bir parçayı söküp uzağa fırlatır.¹⁸³

Bülent kendisiyle konuşmaya devam eder. Annesi ile babasının ilişkisi içinde kendisini konumlamaya biraz da bu ilişkiden soyutlanmaya çalışır. Annesi ile babasının mutsuz bir evliliği vardır ve Bülent bunun farkındadır. Fakat Bülent babası ile annesinin ilişkisinden bağımsız, babasını sevmek ister:

Yalanlar da doğrular kadar incitir Bülent! Annen ne söylese incinecektin. Babanın ölümünü saklasa da, babanı övse de, seviyormuş gibi yaparak yad etse de, ardından mevlithanlar tutup babanın en sevdiği tatlıları dağıtsa da incelenecektin. Annen babanı sevmediği halde seviyorum deseydi onu ikiyüzlü bulduğun için yine kırılacaktın. Dürüstlük incitir, ikiyüzlülük ise acıtır... Sahte bir sevgiyle büyümeni istemedi kadın! Neden anlamıyorsun! Anlıyorum. Ama yine de tütün sararken gözleri ışıldayan o adamı sevmek istiyorum. Onun bağdaş kurup oturduğu mindere sinmiş kokusunu, saçlarından süzülen briyantinin ışıltısını, pencereden bana bakarken söylemek istediği sözleri unutmuş olmanın verdiği huzursuzlukla boş ver der gibi el sallayışını, kolundan sarkan yer yer siyaha dönmüş altın kaplama kol saatini hatırlayarak ayrıntılardan bir bütün inşa etmek istiyorum.¹⁸⁴

Bülent'in hikayesi aslında bu paragrafta açığa çıkar. Bülent'in babası aslında Bülent'in işlediği bir suç sebebiyle cinayete kurban gider. Bülent bu sebeple babasının ölümünü atlatamaz, sorumluluktan bu yüzden kaçır. Tüm hikâyeden anlıyoruz ki saat, bir travma etkisiyle Bülent'in peşini bırakmaz:

Saat babamın bileğinde fıldır fıldır dönüyor. Babamın eli yanına düşünce saat usulca elinin üzerine dökülüyor. Neden saatin albüm ayrıntılarını babamdan daha çok hatırlıyorum. Kes artık Bülent! Kes şunu! Hayır, kesmek istemiyorum. Babamın kolundaki saat usulca çıkıyor kolundan! Kolundan fırlayıp betona çarpıyor. Tüm

---

¹⁸³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.110.

¹⁸⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.110.

bunları biliyoruz zaten Bülent! Anlatma artık! Adam kaçıyor, korkarak kaçıyor, babam yerde uzanmış yatıyor. Annem gelip tek eliyle gözlerimi kapatıp beni oradan uzaklaştırıyor. Babam ölüyor. Kapıya siyah bir çiçek asıyor komşular. Bizim adetimizde olmayan bir şey yapıyorlar. Kapıya cenaze evi belli olsun diye çiçek asıyorlar. Komşular fısıldıyor çocuk diyorlar bakkalın parasını çalmış. Bakkal da gelip çocuğu babasına şikâyet etmiş. Adam yapmaz benim oğlum deyince kavga etmişler. Bakkal canını kurtarmak için dayanmış bıçağa. Nefsi müdafaa diyorlar. Fazla yatmaz o zaman. Aman günah olmasın da rahmetliyi de kimse sevmezdi. Az çektirmedi karısına.¹⁸⁵

Ayşegül Genç'in eserlerinde evlilik, daha çok sorumluluk bilincinin varlığıyla ele alınmaktadır. *Çile Kırgını*'nda Bülent'in evlilikten "baba olma"nın sorumluluğuyla kaçması, Abi Melek ve Arzu'nun özgür olarak sorumluluğa evet demesi vs. bu vurgunun göstergelerindedir. *Kalbin Arka Odası*'nda "yanmak" vurgusu, *Doğmuşlar*'da da sözü edilen "biz" olabilme şuuru evliliğin temel taşıdır. *Ölü Serçe Dönemeci*'nde yanlış din ve yanlış kültür algısının aktarımı olarak ele alınan iki evlilikten bahsedilir. Yazar, bütün bunlar üzerinden toplumun aksayan yönlerini konu edinmiştir. Yani denilebilir ki Ayşegül Genç'in eserlerinde evlilik çoğu zaman menfi yönleriyle ele alınmıştır.

Ölü Serçe Dönemeci ve *Çile Kırgını*'nda birbirine benzeyen aile-çocuk görünümleri vardır. Mutsuz evliliğin şahidi olan çocuklar kendi gözlerinden bu durumu ve hissettirdiklerini anlatırlar. *Kalbin Arka Odası*, konusu ve kurgusu itibariyle çok katmanlı bir eserdir. Eserin bu katmanlı yapısı bahsi geçen iki dönemdeki ailelerin de karşılaştırılmasına olanak sağlar. Taya, yani büyükannenin dönemi daha müsbet ilişkileri içinde barındırır. Günlüğün okunduğu dönem ise tahammül seviyesinin olmadığı bir dönemdir. *Doğmuşlar*'da özellikle "biz olma" hali üzerinde durulur ki yazarın evlilik üzerinden vermek istediği asıl yaklaşım da budur.

---

¹⁸⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.111.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. AYŞEGÜL GENÇ'İN HİKÂYE VE ROMANLARINDA TOPLUMSAL MESELELER VE AİLE

Ailenin toplumun en küçük birimi olması ve toplumu oluşturması toplumsal ölçekte ele alınmasını gerekli kılar. Toplumun gerçekleri, kabulleri, değer dünyaları, normları ekseninde aileye ve aileye bireylerine biçilen roller artı ve eksileriyle genel kabuller oluşturur.

Aileyi toplumsal bir zeminde değerlendirdiğimiz bu bölümde toplumun içinde aileyi inceleyeceğiz.

Aileyi toplumdaki, toplumu ise aileden bağımsız düşünmek pek de mümkün değildir. Karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Bu etkileşimin olumlu ve olumsuz tarafları mevcuttur. Biz de bu durumdan hareketle “Toplumsal Bir Realite Olarak Aile” alt başlığında bu etkileşimleri ele alarak bir değerlendirmesini yapacağız. “Sistem Eleştirisi ve Aile” alt başlığında ise ilgili bölümleri yansıtır özellikle para ve güç ilişkisi üzerinden yapılan eleştirileri inceleyeceğiz. Son olarak “Toplumsal Değişmenin Ailede ve Evde Tezahürü” alt başlığında evi ailenin mekânı olarak ele alıp, aile ve ev üzerinden verilen toplumsal değişme örneklerini, verilmek istenen düşünceyle birlikte irdeleyeceğiz.

3.1. TOPLUMSAL BİR REALİTE OLARAK AİLE

3.1.1. Toplumsal Cinsiyet ve Aile

Ayşegül Genç'in eserlerinde kadın kahramanların çoğunun özellikle cinsiyetleri sebebiyle ikincil bir muameleye maruz kaldığını görmekteyiz. Bu maruziyetin ailenin içinde oluşu anne, kız kardeş ve kız evlat temsilleri yoluyla verilir. Kimi zaman ebeveyn kimi zaman da diğer erkek bireyler ağzından bu ayrışmaya şahit olmaktadır.

Ayşegül Genç bir yazısında kendi özelinde kendi gibi olan tüm kadınların, bir ideolojik kimlik olarak “İslamcı”lığın ve laik kesimin “makbul” kadınlığında ataerkil

toplumun sürekli bir kategorizasyonlarıyla ve “böyle olmalısın!” öğretileriyle mücadele ettiğinden bahseder. O’na göre kadını, aile devletten, devlet dinden ve çok şükür ki din hepsinden koruyacaktır:

Her gün, her gün, her gün ötekileştirildim. Beni çağdaşlaştırmak isteyenler bir türlü yakamı bırakmadılar. Özgür kadından, hakları iade edilmiş kadından dem vuranlar benim haklarımdan değil “kendilerine benzetebildikleri kadınların hakları”ndan bahsetti durdu. İslamcı erkeğin de laik kesimin de ataerkil toplumun da “makhûl” kategorisine bir türlü uygun düşmedim. Aileye mi aittim, devlete mi? Aile beni devletten, devlet beni dinden, çok şükür ki din beni cümlesinden korudu.¹⁸⁶

Ayşegül Genç bu yorumuyla kadın kimliğinin kendi hayat görüşünde nereye tekabül ettiğini de anlatmaktadır. Bir Müslüman olarak kendi altın devri olarak Asr-ı Saadet’i ele alır. Özellikle kadın ve kız çocukları özelinde cahiliye devrinden kalma alışkanlıkların İslam’ın gelişile yasaklanmasına vurgu yapar. Bu tezini Kuran ayetleriyle güçlendirir. Yanlış kültürel aktarımlardan, kendine göre yontulan İslamcılıktan, modernizmin getirdiği bencil, çıkarıcı ve maddeci özgürlük anlayışından, ataerkil düzenin kadını ikincil plana atışından din sayesinde korunduğunu söyler.

Kendi fikirlerini, dünya görüşünü kaleme aldığı yazılardan oluşan *Dünyayı Kurtaran Kız adlı* eserinde “Dindar Bir Kadın Neden Çalışmak İster?” başlıklı bir yazısı vardır. Bu yazıda gerekçeleri numaralandırarak altında bu gerekçeleri açıklar. Sıraladığı gerekçeler şu şekildedir: “1. Kendisine talip olan dindar erkeğin istediği şekle girebilmek için.”¹⁸⁷

Ayşegül Genç, bu duruma bir eleştiri getirerek, ““Çalışmak istiyorsa çalışsın ama işten geldiğimde soframız önümde isterim”, “çocuk da yapsın kariyer de, mantı da sıksın kemerleri de”, şiş de yanmasın kebab da.”¹⁸⁸ der. “Kadın daima kontrol altında, müdahale edilebilen, hızlı ve pratik, hizmeti sınırsız, duyguları kısıtlı bir varlık olmalıdır.”¹⁸⁹

“2. Evde oturmak sözünden hizmetçi olmak sonucunu çıkardığı için.”¹⁹⁰

---

¹⁸⁶ Ayşegül Genç, **Dünyayı Kurtaran Kız**, Genç Kitaplığı, İstanbul, 2020, s.142.

¹⁸⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.81

¹⁸⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 81.

¹⁸⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 81.

¹⁹⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.82.

Yine bu durumda erkeğin zihniyeti “çalışmasın, dışarıya çıkmasın, evde otursun, bana yemek yapsın”¹⁹¹ şeklindedir. Yazar buna trajikomik bir yaklaşımla cevap verir: “Evde nereye otursun istersiniz peki? Koltuğa? Mutfak sandalyesine? Eşiğe? İsterseniz tek ayak üzerinde beklesin sizi. Hatta hem tek ayak üzerinde beklesin hem de bir eliyle çorba karıştırıp diğer eli saçını tarasın.”¹⁹²

Yazar bu söylemlerden hareketle özellikle “dindar erkeklerin tanrı pozlarına yattığını”¹⁹³ düşünür. Hem kadın hem erkek üzerinden bir eleştiri getirir:

Her vakıa özeldir, her kadının duruşu kendine özgüdür... Bu yüzden dindar erkeğin çalışmayan kadın isterken aslında evine bir hizmetçi istemesi kadar evinin hanımı olmak yerine hizmetçisi olmayı kabul eden kadının düşüncesi de sakattır. Oysa kadın ve erkeğin doğasında var olan şey, arz talep meselesi değil adayıştır. Sevginin tavan yaptığı yuvalarda hanım; erkek istediği için değil kendini adadığı için saçındaki tokadan kalbindeki atar damara kadar neyi varsa erkeğin avuçlarına bırakır. Bu yüzden rabbimiz sükûn bulunacak eşler diye bahseder onlardan. Birbirlerine hükmeden, birbirlerini fitri alanlarına tecavüz eden eşler olarak değil.¹⁹⁴

Diğer bir yaklaşımı “Ekonomik özgürlük ile EGOnomik özgürlüğü karıştırdığı için”¹⁹⁵dir. Yazar bunun üzerinden kadının yaklaşımını çalışma niyeti üzerinden eleştirmektedir. Yazara göre “İhtiyacı olmadığı halde ve Allah rızasını kazanmak gibi ulvi bir amacı, halka hizmetin hakka hizmet olduğu gibi bir düşüncesi olmadığı halde sırf kariyer, ego ve lüks yaşantı için çalışıyorsa dindarlığı da aile hayatı da zedeleniyor ve etrafındakileri zedeliyor demektir.”¹⁹⁶

Bu konudaki son yaklaşım ise “toplumun dini vecibelerini yerine getirmemesi” sorunudur. Yazar burada kız çocuklarının olumsuz cümlelere özne olmasına değinir: “Efendim okumasınlar, okurlarsa da çalışmasınlar, çalışırlarsa evi ihmal etmesinler, çocukları boş bırakmasınlar, gerekirse evlenmesinler, avukat olsunlar ama mesleği bıraksınlar, öğrenci olsunlar ama öğretmen olmasınlar...”¹⁹⁷

Daha sonra insanın meslek edinimini cinsiyet temelli bir ayrışmaya indirgeyenleri eleştirir: “Oysa neden bir meslek edinir bir insan. Neden Rabb’imiz

---

¹⁹¹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.82.

¹⁹² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.82.

¹⁹³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 82.

¹⁹⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.83.

¹⁹⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.83.

¹⁹⁶ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.83.

¹⁹⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, 84.

bazılarımıza diğerlerinde olmayan yetenekler ile donatmıştır. Her insanın mahir olduğu işler vardır. Bu doğrultuda kadının da erkek gibi kendini keşfetmesinde, yeteneklerini geliştirmesinde, çok zeki ise zekasını kullanmasına ne gibi bir sakınca olabilir.”¹⁹⁸

Bu örnekler üzerinden Ayşegül Genç’in toplumsal cinsiyet ve kadın meselesine nasıl bir anlayışla yaklaştığını temellendirmeye çalıştık. Şimdi eserlerdeki toplumsal cinsiyet yansımalarına yer vereceğiz.

Ölü Serçe Dönemeci’nde İskender’in eşliği ve babalığı sıkça sorgulanır. Kızı Sema’nın onun hakkındaki düşüncelerine baktığımızda baba olarak da pek müspet bir durumdan söz edemeyiz. Babasının daha çok bir erkek çocuk istediğine vurgu yaparak cahiliye devrinden kalma adetlere vurgu yapar. Kız çocuğu olduğu haberinin verildiği Mekkeli anneleri anımsar. Sema, babasının annesine onu şikâyet ettiğini “Kızın mı var, derdin var bu devirde” dediğini duyar. Gördüğü bu olumsuz tavır aklına cahiliye devrini getirir. Kız çocuklarının sırf kız oldukları için diri diri toprağa gömüldüğünü, kızların yine kız oldukları için aynı zihniyetle bugün de şekli değişen başka çukurlarla mücadele etmek zorunda kaldıklarını söyler. O günü bugün ile yorumlar.:

Mekkeli anneleri hatırladım. Mekkeli anneler sancılarından kurtulup ağrıları bitince korkarak sorarlarmış “Erkek mi?” diye. Erkek desinler diye dua ederlermiş. Ama kızsız içlerine bir düğüm atılırmış. Zamanın usul usul açtığı çukurlar için büyütülürmüş her kız çocuğu. Bir çukura itilip unutulmak için. Zeytin gözlerine toprak doldurulmak için. Onca yıl geçti. Yeni yeni çukurlar açılmaya devam edildi. Mukadderat!¹⁹⁹

Bugünün baba ve kız ilişkisini yorumlamaya devam eder. Aralarındaki ulaşılamaz ilişkiye vurgu yapar: “Babalar kızlarının atıldığı kuyuları bulamıyor. Kızların sesi babalarına ulaşmıyor. Mukadderat!”²⁰⁰

Daha sonra Sema, Hz. Muhammed’in kızı Hz. Fatıma ile olan ilişkisini, o günkü şartlarda kız çocukları her türlü ayrımcılığa maruz kalırken onun nasıl kızını önemseydiğini anımsar. Evinin onun evine bakan duvarına pencere açtırdığını, herkes kendi elleriyle kızını toprağa gömerken onun bağına bastığını anlatır. Hz. Muhammed türlü zorluklara, eziyetlere, kimsesizliğe maruz kalmış kızların da babasıdır. Sema

---

¹⁹⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.84.

¹⁹⁹ Ayşegül Genç, **Ölü Serçe Dönemeci**, Okur Kitaplığı, İstanbul, 2016, s.118-119.

²⁰⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.120.

yıllar geçse de o çukurlarla boğuşmaya devam eder. Muhtemelen onun göğsüne yaslanmayı düşünerek hayata tutunmuş olacak ki bu cümleleri söyler:

İlahi anne. Fatıma annemizi düşürdün bak aklıma şimdi. Fatıma annemiz deyince saçları ağarmış bir kadın hayal ederdim hep. Meğer öyle değilmiş. 28 yaşında vefat etmiş Hz. Fatıma. Babasının kızı... Çukurdan çıkarılmış bir hayat, kuyudan çekilmiş bir ömür. Babası ellerinden tutarmış onun, hatta onu görmek için evinin onun evine bakan duvarına bir pencere açtırmış. Herkes kendi elleriyle toprağa gömmüş kızını, o alıp göğsünün üstüne bastırmış. Efendimize ‘kızlar babası’ demişler. Kızlar babası! Yıllar sonra bile çukurlarla boğuşan kızların, zorla evlendirilen, savaşlarda tecavüz edilen, esir gibi alınıp satılan kızların... Yetimhanelerde unutulmuş garip, kimsesiz kızların... Onun göğsüne yaslanmayı düşünerek hayata tutunan kızların... Babasını sevmeyen kızların...²⁰¹

İskender’in annesi erkek çocuk doğuramadığı için kocası ve kocasının ailesi tarafından dışlanan bir kadındır. Böyle bir duruma maruz kaldığı için oğlu doğduğunda onu sevememiş, oğlunun doğmasıyla kendisini yitirmiştir:

Kalabalık bir ailenin ellerine doğdum. O eller ki şefkati insanı yola getirmek için, cezayı da yoldan çıkarmak için kullandığının farkında değildi. Dört kız çocuktan sonra doğunca babam tarifi imkansız bir sevince gark olmuş. Sevinci batsın. O kadar sevinmiş ki bir kere alnımdan öpmek aklına gelmemiş. Annem kısas demiş sadece. Benim doğumum ile kendi ölümünü bilemiş. Dört kız çocuk doğurduğu için yüzüne bakmayan kocasına ve onu uğursuzlukla suçlayan sülalesine tavır almış. Sırtını dönmüş tüm ikiyüzlülere. O ikiyüzlülerin arasında doğurduğu oğlanın yüzü de kaybolmuş. Bir kez “oğlum” diye sarılmadı anam boynuma. Benim doğumum sülaleyi soy kaygısından kurtarıırken anam bilmem ki hangi kaygıyla elini saçıma sürmedi. Sanki ben doğdum anam öldü.²⁰²

Babası da “ağa torunluğu”ndan mütevellit onun çocuk olduğunu unutmasını, erkek olduğu için de ağlamamasını ister:

Babam bağırdı “sus diyorum, erkek adam ağlamaz,” yaşım bu sözden bir halt anlamayacak kadar küçük değil miydi? “Yut diyorum sesini,” ses nasıl yutulur öğrenmiş miydim? “Sen nasıl ağa torunusun?” Ağa torunu olanların sinir hücreleri acıyı iletmez miydi? Bunların cevabını verecek olan tek insan kahrolası anamdı ve anam bir kez yüzüme bakmadı!²⁰³

²⁰¹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.119.

²⁰² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 41-42.

²⁰³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 42.

Ölü Serçe Dönemeci'nde eşi ve kızıyla oldukça problemleri bir ilişkisi olan İskender kendi mahremiyet algısını dile getirir. Kadın üzerinden yürüyen bir mahremiyet-namus çizgisi vardır. Erkek kadının koruyucusu olarak “namusa sahip çıkma” eylemini yerine getirmelidir.

Köylerindeki düzenleri bozulduktan sonra şehir hayatını gören İskender, köyü ve şehri bir zihniyet çatışması olarak görür. “Şehrin sahipleri vardı ve kadınları bizim köhne zihniyetimizden kurtarmaya ant içmiş bu efendiler kadınları kendi icat ettikleri başka hükümlere boyun eğdirmek için savaşıyorlardı.”²⁰⁴ Diyerek bu ikircikliğe vurgu yapar. Bahsedilen bu “başka” hükümlerin getirdiği dünyada kadınlara hak verme şartının onlara benzemek olduğunu dile getirir: “Kadınları haklarını kendilerine benzettikleri ölçüde verirlerdi. Kadın kime benzerse başarı onundu.”²⁰⁵

Böyle bir sosyal eleştiriden sonra kendi ablalarının durumunu da bu minvalde ele alır. “Ablalarım da bir hak hukuk sevdası ile eski sahiplerine karşı çıkıyorlardı.”²⁰⁶ diyerek, “Babam yorgundu, bu yüzden bu yaşlı kızlarla uğraşmak bana düşüyordu.”²⁰⁷ Diye ekler. Kadının başında hep bir “sahip” olması vurgusu oldukça rahatsız edicidir. Kadın ve erkeğin arasındaki ilişki hakimiyet kurma, mülkiyet edinme bağlamında değil, emanet şuuruyla okunmalıdır. Batı'nın kadın algısının sömürüye dayalı değer biçme politikasının eleştirilmesi makuldür, kabul edilebilir. Fakat İskender'in sözünü ettiği, İslami olduğunu düşündüğü bu yaklaşım şekli kadının bir problem olarak algılanmasının önünü açmaktadır. Nitekim kendisi de ilerleyen cümlelerinde “Kadın benim için daima değişken, çıkarıcı ve kaprisli olan varlık demektir. Sevilen olmalıdır. Seven konumuna geldiği an işler çığırından çıkar. Kadın sevdi mi babaymış, kardeşmiş, töreymiş takmaz.”²⁰⁸ Der. İskender tarafından kadına “değişken, çıkarıcı ve kaprisli” olarak yüklenen bu olumsuz sıfatlar kendi zihniyetinin yanında gördüğü kadın rolleriyle de ilgilidir. Özellikle annesinden gördüğü sevgisizlik bu yaklaşımın temelini oluşturur. Fakat İskender'in böyle bir sevgisizliğe maruz kalması da yine

---

²⁰⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.128.

²⁰⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.128.

²⁰⁶ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.128.

²⁰⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.128.

²⁰⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.128.

erkek egemenliğin, toplumun kadına yüklediği roller sebebiyledir. Çünkü İskender'in babasının sülalesi annesine dört kız çocuğu doğurması sebebiyle kötü davranmışlardır.

İskender, ablalarının konuşmalarından rahatsız olur, “Onlar konuştuğça ve kadının yüksek yerinden bahsettikçe duvarlar üzerime geliyordu.”²⁰⁹ Der. Kendince onları “terbiye” etmesi gerektiğine inanır:

Ya öğretmenimin taktiğini uygulayacak ve onları görmeyecek bir sınıрын içine hapsedecektim ya da muharebe meydanına gözü kara dalacaktım. Görmemek kolay geldi. Sustum. Bir şey duymamak ve görmemek için erkenden uyudum. Şu zaman eve gelmedim ya da odamdan çıkmadım. İçimden boğazıma doğru yürüyen eller vardı. Ablalarımın ses tonları, basit hareketleri bile o elleri harekete geçirmeye yetiyordu. Boğuluyordum. Nemli bir ev, lağım kokusuna karışmış kadın parfümleri beni çıldırtıyordu.²¹⁰

Kadınlardan nefret ettiğini ilk fırsatta dile getirir. Eşi Asuman ve kızı Sema'da daha önceki alıntılarda belirttiğimiz gibi bu nefretten nasibini almışlardır. Bu nefreti, kadınlar hakkında her şeyi bildiğine bağlar. “Kadınlarla birlikte büyümüş çocuklar kadınlardan nefret eder, en azından ben öyleyim. Çünkü karşı cinse ait hiçbir şeyi merak etmiyorsunuz. Bildikleriniz üründen karşı cins cazibesini kaybediyor.”²¹¹ Der. Oysaki bu durum alışkın olmakla yahut merakın, cazibenin kalmamasıyla açıklanamaz. Bu durum vicdani ve insani bir meseledir.

Aslında bütün bu hükmetme odaklı ilişkinin sonucunda başka bir şiddet görünümü olarak “namus meselesi” ortaya çıkar. Namus meselesinin sadece kadın eksenli düşünülmesi, ailedeki bütün erkeklerin öncelikli amacının “kadının namusunu korumak” olduğu bir zihin dünyasının kapısını aralar. İskender'in içinde büyüdüğü örf de bunu söyler. Bu sebeple kendinin de bir kızı olduğunu öğrendiğinde çok üzülmüştür:

Ablalarım tek tek yuvadan uçup gittiğinde babam şöyle demişti; “namusları ile gelin ettim.” Ben de çok şükür diyebildim. Çünkü her an her şey olabilirdi, kendimizi bir töre cinayetinin ortasında bulabilirdik. Namus insanın uğruna yaşadığı ve yaşlandığı şey... Bu yüzden bir kızın oldu dediklerinde çok üzüldüm. Çünkü kızımın namusu sırtına vurulmuş bir ağır yükür. Üç abladan bükülmüş belim yeni bir yük daha taşımaya isyan etti. Ablalarım gösterdiğim suskunluk Sema'da haykırış olarak

---

²⁰⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.128.

²¹⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.128.

²¹¹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.128.

yankılandı. Onun her adımını sorularım ve bakışlarımla mühürledim. Dışarıya çıkmasına, alışveriş yapmasına kısıtlamalar geçirdikçe Sema odasına kapandı. Okulu da bir acemi şövalye gibi elinin tersiyle itince kör kuyulara atılmış bir taş gibi sessizce ağırlaştı, düştü, kayboldu.²¹²

İskender kızı Sema'yı bu denli kaybetmesiyle kalmaz, kendisine minnet etmesi için Makul nedenleri sıralar. Aile şerefi vurgusu, yine kadından geçen bir namus anlayışının dışavurumudur. Erkeği bir “erk” olarak görür: “Ama yine de bana dua etsin. İstesem başımı zorla açıtırıp okula yollayabilirdim, açmazsa evlatlıktan reddi edebilirdim. Aile şerefimiz uğruna onu bir odaya kilitleyip gün yüzü göstermeyebilirdim. Ben onu başına buyruk bırakacak kadar akılsız değilim.”²¹³

Sanki kadın ve erkek birlikte yaratılmamış, ikisi birlikte yeryüzünün halifesi değilmiş gibi kadın daima korunmaya ve üzerinde hüküm kurmaya müsait bir varlıktır onun için. Hatta daha da ileri giderek kızların, kadınların namusunu erkeğe tapulu bir nişane gibi görür. “Tüm genç kızlar saftır bana göre ve kandırılmaya müsaittir. Bu yüzden namuslarını koruyamazlar. Bu yüzden kızların namusu bize tapuludur. Onu ancak biz koruruz.”²¹⁴

Daha sonra kadın haklarını, kadının hayatındaki maddi ve manevi özgürlük olması sebebiyle eleştirir. Bu özgürlüğün kaynağını tüketim kültürüne ve cinsel özgürlüğe bağlar. Aslında İskender'in savunduğu örfünün zihniyetiyle, aşağıda bahsettiği Batı'nın kadın hakları söylemi iki zıt dünyanın aşırı söylemleridir. İskender'in örfü kadını erkeğin yanında ikincil bir konumda görür. Aslolan erkektir, kadının üzerinde hükümlerlik sahibidir. Bahsettiği Batı düşüncesini önceleyen kadın hakları savunucuları ise kadının maddi özgürlüğünü tüketim çarklarını döndüren bir fırsat olarak görür. Kadın bedeni gözler önüne serildiğinde ise cinsel bir obje olarak kolay ulaşılabilir duruma gelecektir:

Kadın haklarından bahsedenler benim bu laflarımı beğenmezler ama hiçbiri de tecavüze uğramış bir kızı temiz kabul edip evlenmezler. Hiçbiri hakların öğrettiği bir genç kız kapısını çaldığında dönüp bakmaz. Onlara göre töre iğrençtir, gelenek gericiliktir. Onlara göre tek bir doğru vardır o da kadının maddi maddi ve manevi özgürlüğü... Kadın bu özgürlüğü eline aldığı anda kurtulacaktır. Kof bir cinsel özgürlük ve tüketim mantığı ile haktan hukuktan nasıl

---

²¹² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.128.

²¹³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.128.

²¹⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.128.

bahsedebiliyorlar şaşırıyorum! Kadının daha her önüne gelen ile düşüp kalkması serbest hayat, modern yaşam ise kansın arkadaş! Ben kızımın kötü olayım daha iyi!²¹⁵

Bu iki farklı zihniyetin ürünü olan söylemler, aşırılıktan beslenen, tutarsız ve sonucu herkes için zararlı olabilecek düşüncelerdir. Kadını ve erkeği Allah'ın yeryüzündeki halifesi olarak konumlandığımızda aslında birçok sorun, sorun olmaktan kalkacaktır.

İskender'in muhafazakâr kesimin bir parçasını temsil ettiğini romandan anlamaktayız. Muhafazakârlığın neyi muhafaza ettiği konusu burada düşünülmesi gereken en önemli konudur. Bu anlayış, İslami olduğunu düşündüğü, ayrıştırıcı ve ötekileştirici bazı örflerin toplum kabulleri haline gelmesinin muhafazası ise oldukça sıkıntılı bir durumdur. Nitekim İskender'de yukarıda saydığımız örnekler ile tam bu anlayışın ortasında durur.

Filiz darbe yıllarında eşi Murat'ın fikirleri sebebiyle sorguya çekilir. Onun fikirlerini tasdiklemediğini söyleyince polis memurları tarafından sözlü ve fiziksel şiddete maruz kalır. Evlilik ilişkisinde kadının kocasının fikrine tabi olması gerektiği inancı içinde bulunduğu toplum için kabul görmüş bir gerçektir. Oysa zaten kendi fikirleriyle var oluşuyla Murat'ın yanlış fikirlerinden uzaklaşmak ister:

Eşimin fikirlerini kabul etmediğimi söylediğimde kahkahalarla güldüler. Çünkü kadın kocasının fikrinin mirasçısı, ortağı kabul ediliyordu. Kadın erkeğin fikrine tabi idi. Misal erkek hırsızsa karısının temiz olması muhaldir. Ya da erkek iyilik perisi ise karısının gizli bir seri katil olması imkansızdı. İki ayrı insanız sözü yüzümde bir tokat ve hakaret ile yankılandı.²¹⁶

Filiz, işkence gördüğü anları anlatır. Cahiliye devrinde kız çocuklarının diri diri toprağa gömülmesi meselesine değinir, Tekvir Suresi 8-9. ayetlere atıf yapar:

“Diri diri toprağa gömülen kıza sorulduğunda: hangi suçundan dolayı öldürüldün,” ayeti benimle birlikte tüm haksızlığa uğramış olanları bir masum kız çocuğu suretinde çağırıyor sanki. Haksızlığa uğramak diri diri toprağa gömülmek ile eş değer anlıyor musunuz? Bu ayet tek başına insanın saçından sürükleyip kendi yüzünü göstermeye muktedirdir. O gün katillere zalimlere soru sorulmayacak “neden öldürdün,” denilmeyecek. O gün öldürdükleri kız çocukları çağırılacak. Onlara “neden öldürdünüz,” diye sorulacak. Her bir kız çocuğu katilinin

---

²¹⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.128.

²¹⁶ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.129.

vicdanı olarak karşısında duracak. Her bir kız çocuğu konuşan bir vicdan olacak. Yanımda duran öldürülmüş tüm çocuklar ile birlikte katillerin yakalarına yapışacağız o gün.²¹⁷

Filiz'in kızı Şüheda, kadınların araba kullanmasının problem haline getirilmesinden hareketle toplumsal bir eleştiri yapar. Amaç, toplumun her alanında olduğu gibi erkek egemen düzenin kadını bastırmaya çalışması, aşağılamasıdır. Şüheda, kadınların araba kullanmasını eleştirenlere ithafen kadının kararlarının kendisine bırakılmamasını gerekçe olarak gösterir:

Bu araba mevzusu da kadınları aşağılamanın yeni yolu... Hanımların araba kullanması kadar doğal bir şey yok. Deve de sürebilir kadın... Trafik kazasında veya ev kazasında ölebilir. O da doğal. Doğal olmayan erkeklerin trafiği tek elde toplama gayreti. Hanımların araba sürmesinden rahatsız olan "Aa bak içinde kesin kadın vardır," diye dalga geçenler var ya onlar şunu biliyor mu: bu ülkede kararları kendine bırakılmamış kadınlar yaşıyor ve sağa mı sola mı döneceklerine belki de bu yüzden hemen karar veremiyorlar...²¹⁸

Asuman kız çocuklarının "masumiyet"le olan ilişkisine vurgu yapar. 80'li yılların toplumsal-siyasi ortamına atıflar vardır. Başörtü sorunu romanda sıkça zikredilir. "Devlete karşı gelen kız" vurgusunun muhatabı Sema, dönemin İslami duyarlılığı olan üniversite öğrencilerini temsil eder. Bunun yanında babası ile aynı paydada buluşamayan, kendini kabul ettiremeyen bir kızdır:

Sanırım kız çocukları ile imtihana tabi tutulmak günümüzde de sürüyor. Çünkü kız çocukları bize masumiyet dersi veriyor, onlar masum kalma haklarını isteyerek bizi zor durumda bırakıyorlar. Kirlilik ve vahşet devam ederken onları korumak belki de en zor olanı. Sema üniversitede başörtüsü yüzünden sürünürken ona her zaman destek oldum. Ama İskender nefret etti Sema'dan. Bir kızı olduğu için isyan etti. Devlete karşı gelen bir kız onun yaşam biçimi ile hiç bağdaşmadı. Onu dövmeyle çok yeltendi ama izin vermedim. Yumruklar tekmeler benim bedenimden öteye geçemedi. Sema'yı güzel yetiştirdim. Onu ahlaklı büyüttüm. Ama ben ölünce Sema çok üzülecek. Bunun üzülecek olması beni kahrediyor. Keşke evden çıkarken Sema'nın yüzüne son bir kez baksaydım. Onu bir daha göremeyeceğim belki de.²¹⁹

---

²¹⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.133.

²¹⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.141.

²¹⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.116-117.

Ölü Serçe Dönemeci, baştan sona kadar gelişen olaya göre kadın kahramanların, direnişçilerin, mazlumların hayatlarına atıflar yaparak ilerler. Hz. Sümeyye, İslam'ın ilk kadın şehididir. İslam dininin azılı düşmanı olan Ebu Cehil'in kölesidir. İşkenceye maruz bırakılmış, iftiraya uğramıştır. O devirde muteber kabul edilmeyen ne varsa yaşlılığıyla, kimsesizliğiyle, kadın ve köle olmasıyla kötülüğe muhatap olmaya çok açıktır. Hz. Sümeyye'nin hayat hikayesi üzerinden kız çocuklarının hemen her coğrafyada değersiz görüldüğüne, ötelendiğine, dışlandığına vurgu yapılır:

Ama Sümeyye annemiz diğer yaşlılardan farklı... Şimdi ondan bahsetmeliyim biraz. Onu hatırlamak dünyaya tahammül etmeyi kolaylaştırıyor çünkü. O da bir anadan bir babadan dünyaya geldi. Kalbi de ruhu da acılar çektikçe inceldi. İran'dan Yemen'e, Yemen'den Hicaz'a bir küçük süs eşyası gibi alınıp satılarak hediye edilerek ulaştı. Gözleri farklı coğrafyalar, yönetimler ve insanlar görse de, ayak bastığı toprak ve yüzüne dokunan rüzgar değişse de onun için değişmeyen tek bir şey vardı; kız çocuklarının değersizliği... Gözyaşlarını kimse görmedi, saçlarına merhametle dokunulmadı. Ona bir küçük çocuk gözüyle hiçbir zaman bakılmadı. Elleri bakıldı, dişlerine bakıldı, huyunun yumuşaklığına kefil olundu. İyi yapar mı, sahibinin dediklerini tutar mı, irdelendi. Fayda ve zarar analizlerinde artı değer olarak işaretlendikçe yaşamaya hak kazandı.²²⁰

Şüheda, Iraklı Nur'un mektubu üzerinden kızı, kızlığı ele alır. Kızı tanımlarken, "Bir kız, ezilmeye, tahakküme, susturulmaya, ağlatılmaya, parçalanmaya, korkutulmaya, cinsel istismara en müsait olan varlıktır."²²¹ Der. Savaşlarda tecavüze uğrayan kızlara, esir alınan kızlara vurgu yapar. Kız ve kızlık daha savunmasız bir alan olarak görülür:

Bu yüzden hapishanelerde hangi suçtan dolayı tutulduğu bilinmeyen binlerce kız var. Ne kadar çok kız esirse o kadar kas eklenir işgalci güçlerin omuzlarına. Kaç kız kirletilmişse savaş o kadar postaldan yana sonuçlanır. Elinde kız olan hedefe en yakın olandır. Kurşun harcamadan kalbinden vururlar direnişçileri. "Kızın elimizde," dedikleri an sille, yumruk ve sopa fişkırır babaların çuvalla örselenmiş gözlerinden. Planlı programlı bir öldürme operasyonunda sağ bırakılarak, kasten on bin defa öldürülür babalar, bil fiil, direkt!²²²

---

²²⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.38.

²²¹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.60.

²²² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.60.

Nur da Iraklı oluşuyla, kız oluşuyla tahakküme, istismara en açık durumdadır. Batı'nın bir cinsiyeti nasıl sömürge hâline getirdiği, “köle” addettiği, müşkül durumda bıraktığı eleştirilir.

Irak'ta Nur'dan başka binlerce kız vardı. Afganistan'da binlerce esir. Peki, bu kadınların suçu ne? Ne suçu? Direnişçiler aranırken basına ne evlerde kaç kadın varsa alınıp götürülür. Batı'nın savaş ahlakı böyle esnektir. Yüzlerce kadın “köle” olarak buralarda tutulur, bilinçli olarak kaçırılır, direnişçilerle bağlantılı iddiasıyla gözaltına alınır, sonra da Amerikan askerlerine sunulur. Bu vahşet Latin Amerika'da ve Güney Asya'da da yapıldı. Porno endüstrisine ucuz malzeme sağlamanın en pratik yoludur kimsesiz kızları kimsesiz saymak! Köle olan daima özgür olandan ekonomiktir.²²³

Şüheda, Zarema Sadulyeva'nın hayatından alıntıyla kendi kadınlık ve eş görüşünü yansıtır. Kadının çağın dertlerinden haberi olması gerektiğini savunur. Bunun üzerinden kendi eşliğinin ve kadınlığının da böyle olacağını umar. Daha sonra yine Zarema Sadulyeva üzerinden kadınların savaşta, haksızlıkta, zulümde en çok direneni ve yıprananı olduğunu belirtir. Kadınların merhamet yönünün erkeklerden daha fazla olduğunu, affa daha müsait olduğunu ekler:

Kadınları zayıf bulanlar var ya onlara kafa göz girişmek isterdim. Zarema'nın ölüme yürüyen yüzünü onların doğru tutmak isterdim. Bağajlarını açan her adam Zarema'nın kırılmış köprücük kemiğine takılsın kalsın isterdim. Her savaşın, her kavganın, her ikilemin en çok direneni, en çok yıprananı biziz oysa. Bir erkek bir kadın iki saniye içinde boğazlarken bir kadın bir adamı öldürmek için aylarca, yıllarca bekleyebilir. Bu bekleyiş çoğu zaman affı da beraberinde getirir üstelik.²²⁴

Aile birliğini meşru çocuk doğurma yönü üzerinden ele aldığımızda kürtajı en aza indiren bir yönü de bulunmaktadır. Eserlerde özellikle kürtaj konusu aileden bağımsız, kadın ve anne minvalinde ele alınmıştır.

Şüheda, toplumsal bir eleştiri olarak kürtaja değinir. Anne üzerinden değerlendirdiğimizde özellikle “annenin cinayeti” olarak nitelendirir ve üzerinde fazlaca durur:

Anne bebekleri niye öldürür anneleri. Allah'ın rahmetinden umut kesmek için bebeklerini öldüren annelere bakmak yeterli. Eğer bir anne çocuğunu öldüren biliyorsa tanrı da kulunun cehenneme pek tabii atabilir. Anneler niye daima kesintisiz ilerleyecek olan o rahmeti

²²³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.60.

²²⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.143.

baltalıyorlar. Neden akışı bozuyorlar. Anneler neden cinayet işliyorlar. Ceninler çöp kovalarını ya da tıbbi atık kutularına doldurulurken hangi rahmet üzerimize inecek. Ah bir bilsen anne ceninleri düşünmek bana cinnet geçiriyor.²²⁵

Son olarak kendi ütopyasını anlatarak örnekleme yapar. Öldürülen ceninler ve ölen iyi annelerin birlikte ne kadar güzel olabileceğini düşünür. “Niye bilmiyorum iyi annelerin ölülerinden dağ yapmak isterdim.”²²⁶ der. Ceninleri de o dağın üzerinde gezinen kelebekler olarak düşler.

Verdiği örnekte zorunlu kürtaj yasasını, Çin zulmü karşısında Doğu Türkistan’ın durumunu ele alır. Acı bir hikayeyle bitirir:

Ceninler o dağda mutlu mesut gezinen kelebeklere dönüşürdü muhakkak. Kan pıhtıları pıt diye uçurdu. O da en çok Çin’den kelebekler gelirdi. Çünkü en çok orada bebekler öldürülüyor. İyi anneler dağında Çolpanhan’ın cenazesini en üste yerleştirdim. Niye biliyor musun, o belki de annelerin en iyisi. O hem cenini hem fetüsünü hem bebeğini Çinli askerlerin elinden kurtarmak için çok uğraştı. Yoksul mahallesinde köhne bir sağlık merkezinde pek çok Uygur kadınının olduğu gibi onu da masaya yatırdılar. Sebebi kürtaj yasası. Sekiz dokuz aylık bebeği kürtaj yapacak olanlar hangi gezegenden dünyamıza taş olarak düşmüş olabilir ki anne. Uygurların çoğalmasa yasak! Son elli yılda Doğu Türkistan’da Uygur nüfusu yüzde elli azaldı. Azalan halkın yerine Çinliler yerleştirildi. Çinli mahkumlar eğer ömürlerinin sonuna kadar Doğu Türkistan’dan çıkmamayı kabul ederlerse cezaları düşürülüyor. Onlara ekip bu içecekleri topraklar vaat ediliyor. Taklamakan Çölü ve Tanrı Dağları vahşiliklere tanık olmaktan bitap düştü. (...) Çolpanhan bir yolunu bulup kaçmış. Dirilerin arasından ölülerin arasına sığınmış. Bir mezarlıkta beklemiş. Sonra onu tekrar yakalamışlar. Burayı hızlıca anlatacağım çünkü kelimelerinden nefret ediyorum. Kurmaya çalıştığım rezil cümlelerimden. Tanıdığımdan, bilgimden, çaresizce malumat sahibi oluşumdan... Hızlıca yazıyorum: bebeğinkendibaşınadoğurmuşkordonuşişleriilekesmişdahaöpemedenyakalanmışp olismerkezinegötürülmüşbebeğikaynarsudaboğmuşlarkadındaacısınadayanamayıp ölmüş.²²⁷

---

²²⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.90-91.

²²⁶ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 91.

²²⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.91-92.

Şüheda roman boyunca duygusallık halini sevmez. Duygusallığı güçsüzlükle anarak kendini güçlü kılmak için, unutmuyarak, hatırlayarak kinini diri tutmayı hedefler:

Hemen bu duygu yoğunluğundan çıkmalıyım. Hemen başka bir kör şiddet olayı hatırlayarak yeniden görmeye başlamalıyım. Mana ile manasızlık arasındaki uçurumu gözyaşlarıyla doldurmak sümüklü güçsüz kızların işi. Dengemi sağlamak için dengesizlikler arasında hakikatleri abartmalıyım. Doğu Türkistan'da yaşanan işkenceler ve tecavüz ile yok edilen kadınlar var ya, onlar beynimin çarklarını sadece hızlandırmalı.²²⁸

Kendisini “yaşayacak kadar şanslı, annesi ölecek kadar şanssız bir cenin”²²⁹ olarak nitelendirerek annesinin intikamını alıp marangozu öldürdüğünde zulme maruz kalan bütün kadınların acısının hafifleyeceğini savunur. Daha sonra peygamberler imtihanları üzerinden farklı coğrafyalardan zulme uğrayan çocukları anar:

Ne kadar çok çocuk yüzü gördü şu dünya. Hiç birine aldırmadı. Oysa her bir peygamberin yüzündeki masumiyet belki de bir çocuğun yüzüne kaydediliyor. Sandığın içinde ilerleyen Musa bebeğin yüzü belki de savaşta öldürülen çocukların yüzünde dalgalanıyor. Bosnalı bebekler İsa bebek gibi annelerinin kollarında bir susma orucuna şahitler belki de. Iraklı çocuklar, oğul İsmail gibi teslimiyet içinde başlarını koydular taştan yastıklara. Gazzeli çocuklar Hz. Yusuf gibi taşlara dokuna dokuna bir kuyuya yuvarlanıyorlar. Ve Hz. Muhammed ile aynı paydada buluşan her yetim kıyamete kadar bir bulut gibi başının üzerinde gezinecek merhamet eli bekliyor.²³⁰

Şüheda “katilin ve maktulün sürekli coğrafya değiştirip durduğu” dünyadan bıkmıştır. Bosna'daki Srebrenitsa katliamına vurgu yaparak kadınların Sırp zulmüne nasıl direniş gösterdiklerini anlatır. “Sistemik olarak planlı ve programlı olarak 25 bin kadına tecavüz eden bu adamlar etnik temizlik yaptıklarını söylerken nasıl kirlendiklerinin farkındalar mı?”²³¹ diyerek soykırımın kadın bedenini kullanma üzerinden nasıl daha kirli bir hale büründüğüne değinir:

Soykırım sadece adam öldürmek demek değildir. Toplu halde kadınların tecavüz etmek soykırımın şekil değiştirmiş hali. Psikolojik hali. O kadınları ruhen yok ederek ve onlara Sırp çocuklar doğurmaları adına eziyet ederek en büyük soykırımı yapıyor bu adamlar. Bosna'da ve Kosova'da kadınların çocuklarını ve eşlerini katleden, onları evlerinden çıkarıp, tarlalarını

---

²²⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.92.

²²⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 92.

²³⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.133.

²³¹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 150.

gasp eden, çalıştıkları iş yerinden kovmuş bu adamlar bu kadınları psikolojik olarak yok ediyor. Kişiliği, kimliği aidiyeti yer ile yeksan oluyor. Srebrenitsa'da kıvranan yaralılarla beraber yaşadığı o kadınlar.²³²

Şüheda zulmün bütün mazlum coğrafyalardaki yankısını yüreğinde hissederek zulme maruz kalanları kendine akraba edinir:

Ben kişi sevdiğiyse beraberdir diye buyuran efendimize hürmet ediyorum. (...) Marangoz sayesinde dünyayı yeniden keşfettim, zulmün haritasını çıkarttım. Kendime dünyadan akrabalar edindim. Patanili kız kardeşim, Bosnalı teyzem, Filistinli halam var. Hangisine bir kötülük dokunsa acısı kalbimi parçalıyor.²³³

Kuşu Boynu 'nda anne, çocuğa sorumluluk vermekle yetkili olan kişidir. Baba daha çok eve ekmek getiren, evin geçimini sağlayandır. Çocuğun terbiyesi, ahlakı ve sorumluluğu annenin görevidir: "Demek ki akrabalarının daha sık aramalısın Bülent? Bunu çocuklarına anneleri öğretmelidir ama. Anneler demelidir ki akraba aranan, aradıkça bulunan bir şeydir."²³⁴

Bu görevin anneye atfedilmesini yazara sorduğumuzda toplumun genel kabulleri doğrultusunda bir yanıt aldık: "Akrabalar ile ilgili sorunları daha fazla kadınlar dile getiriyor. Beklentisi daha yoğun oluyor kadınların. Bunlar dile geldikçe hemen yanındaki çocuğun etkilenmemesi kaçınılmaz oluyor. Annenin sevmiyorum dediği kişiyi çocuk da sevilmecek olarak kodluyor."²³⁵

Yazarın eserlerinde toplumsal normlara değindiğini de bu örnekte görmekteyiz.

Ayşegül Genç, *Çile Kırgını* adlı eserinde duvarı evin ve sokağın şahidi olarak konuşturur: "Duvarım, insan kadar eskiyim. Bana ilk şeklimi dallardan bir örgüyü çamurla sıvayarak bir kadın verdi."²³⁶ Der. Şekli veren kadındır. Daha sonra işin güç gerektirecek kısmına sıra gelir: "Kalın dalların üzerine avladığı hayvanın postunu sererek bir duvar yapmak"²³⁷ erkeğe düşer. Her ikisi de mahremiyetin "duvar"ın içinde

²³² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.149-150.

²³³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.164.

²³⁴ Ayşegül Genç, **Kuşu Boynu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.52.

²³⁵ Ek-1.

²³⁶ Ayşegül Genç, **Çile Kırgını**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 68.

²³⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.68.

kalması için çabalarlar. Burada estetiğin kadın, avlamanın yani “eve bir şeyler getirme”nin, gücün ise erkekle ilişkilendirilmesi söz konusudur.

Bahri Bey imparatorluğun çöküşüne tanık olan babasının “göğsünü tutarak gezmeyi bir alışkanlık haline getirdiği o günleri”²³⁸, annesinin, “ağrıyan başını beyaz bir türden çile mengene gibi sıkıştırıp fertile eşen yüzünü yastıklarda sürdürdüğünü”²³⁹ hatırlar. Bahri Bey’in babası evi koruyup kollayan, eve mecmualar getirip²⁴⁰ aile bireylerini dışarıdan haberdar eder. Annesi ise “savaşlar yüzünden dağılmış bir yuvayı yeniden diriltecek dualarıyla” vatanın ve ailenin içinde var konumdadır. Mehmet Akif’in sözlerine atıflar vardır ve kitabın başından sonuna kadar bu alıntılar “baba üzerinden” devam eder. Anlatının toplumsal çevresinde babanın devlet annenin ise ev ile ilişkilendirilmesi söz konusudur.

Eserlerde kız çocuklarının bazılarının anneleriyle olan en büyük farkı, annelerine göre sorgulayıcı, fikirlerini daha net dile getiren, boyun eğmeyen yapıda olmalarıdır. Bu tutum üzerinden bir dönem farkının olduğu muhakkaktır. Nitekim yazar da bunu doğrular: “Yaşı büyük olanlar, devlet dili, feminist dil ve toplumun dili ile sürekli tanımlanmış olan kadınlar. Bu da suçluluk duygusunu, kekemeliği, endişeli ifadeyi doğuruyor.”²⁴¹

3.1.2. Aile İçi Şiddet

Cinsiyete dayalı ayrımcılığı besleyen bir konu olarak da ele alabileceğimiz aile içi şiddet temelde “insan” olarak var olma düşüncesinden uzak, “ev geçindirme” ve “güç” üzerinden buyurganlığı meşrulaştıran, özellikle de üstünlüğü güce indirmediği bir söylemle ele alınabilir. Eş olmanın insana yeni bir rol ve kimlik yükler. Kadın ve erkeğin birbirinden farklı özelliklerinin olmasıyla birbirinin tamamlayıcısı olarak görülmeli, biri diğerinden üstün tutulmamalıdır.

Ayşegül Genç ile röportajımızda da kendisinin bu sözleri kadın ve erkeklik tanımlarının toplumsa neye tekabül ettiği ve bunun nelere sebebiyet verdiğine mahremiyetin bu kadar ihlal edilip şiddetin “mahrem” görülmesi üzerinden vurgu yapar:

---

²³⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 56.

²³⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 56.

²⁴⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.58.

²⁴¹ Ek-1.

Kadınlık ve erkeklik tanımlarının çok fazla yapıldığı bir dönemden geçiyoruz. Erkeğin varlığı mafya, karanlık ilişkiler, şiddet, aidiyet üzerinden tanımlanırken, kadının varlığı cinsellik, beden, nesneleşme üzerinden tanımlanıyor. İnsanı saygın kılan değerler öteleniyor. Ailenin mahremiyeti sosyal medya üzerinden denetime açık hale geliyor diğer yandan. Buna rağmen şiddet hala mahrem sayılıyor. Evin içinde dayak yiyen kadına ve çocuğa müdahale edilmiyor, kendi iç meselesi sayılıyor çünkü. Bu kadar görmek ve bu kadar görmemek çağın imtihanı olsa gerek.²⁴²

Aile içi şiddetin varlığında üstünlük odaklı bir yaklaşımın yanında kişinin iyilik hali de oldukça etkilidir. Ele aldığımız diğer başlıklar (cinsiyete dayalı ayrımcılık vs.) duygusal şiddeti yansıttığından bu başlıkta sadece fiziksel şiddetin olduğu alıntıları ele alacağız.

Doğmuşlar'da çağımızın bir gerçeği olan toplumsal cinsiyet ve kadın meselesine Çehov'un "duvarda bir tüfek varsa hikâyenin sonunda patlar" sözüyle çarpıcı bir gönderme yapılır: "Artık çağımızda şöyle; hikâyede bir kadın varsa hikâyenin sonunda muhakkak ölür."²⁴³

Bu cümle kadın cinayetlerine bir göndermedir.

Önüme geçemediğimiz cinayetler. Balkondan düşen, sokak ortasında katledilen kadınlar. Namuslu ve iffetli olma anlayışını sadece kadın bedeni üzerinden yürüten bir anlayış. Katil, öldürmeyi kendine sunulmuş bir hak olarak görüyor. Oysa ailede, kadın ve erkek birbirine sınırlar bu sığınma aslında karşı cinsin vicdanıdır daha çok. Can ve haysiyetlerini birbirlerine emanet ederler. Bu mutmain ortam, çocukların sağlıklı gelişimini beraberinde getirir.²⁴⁴

İskender'in içinde bulunduğu psikolojik ruh hali evliliğini çıkmaza sürüklemektedir. Sürekli tekrarlayan hem fiziksel hem de duygusal şiddet söz konusudur:

Genelde insanlar evliliğe hızlı bir giriş yapıp gelişme içinde boğulurlar. Ya da delilikle karar verip heyecanla yürüdükleri bu yolda refüjlere çarpa çarpa yavaşlarlar. Ama biz gün geçtikçe heyecanlanıyoruz. İskender elindeki bardağı kafama fırlattığında tarifi imkânsız heyecanlar yaşarım. İskender üzerime doğru yürürken sarfettiği hızlı cümlelerine kalp atışlarım senkron

---

²⁴² Ek-1.

²⁴³ Ayşegül Genç, **Doğmuşlar**, Muhit Kitap, İstanbul, 2023, s. 22.

²⁴⁴ Ek-1.

yapar. Mangala rüzgâr yapar gibi hızlı çalışır elleri. Misal saçlarımı bir yorgancı hassasiyeti ile kaz tüyü gibi yolar, polisiye filmlerinden ilham alır, şiddeti şiddetle reddeder...²⁴⁵

Filiz ve Murat'ın evliliklerinde de şiddet vardır. Murat'ın aşırıya kaçan düşünceleri Filiz'in üzerinde tahakküm kurmaya çalışması şiddete yol açmıştır. Çocuklar da annelerine karşı yapılan bu şiddete şahittirler.

En son namaz kılan iyilik perisi karşı komşumuzu tekfir edince Filiz çileden çıktı. O gece her şeyi yeniden gözden geçirdik. Vazo, yumruk, tekme ne varsa gözden geçirdik. Ben hasarsız sabaha çıkarken Filiz'in gözleri mosmor olmuştu. Çocuklara kapı çarptı dedik. İnanmadılar. Biz de inandırmaya çalışmadık.²⁴⁶

Marangoz, otoriter aile tutumunun bir travması olarak kendisini koruma iç güdüsüyle hareket eder. Bu mesleği seçmeden önce polisliğe başvurmasını annesini ve kendisini güvence altına almanın yanı sıra, “babasının attığı dayaklar yüzünden kendini güvende hissedeceği yerler”²⁴⁷ bulmak istemesiyle açıklar:

Belki de sırf babamın attığı dayaklar yüzünden kendimi güvende hissedeceğim yerlerde sürüklendim. Sırtımı ya bir duvara dayamalıydım ya da duvar gibi devlete... Babam elini her kaldırdığında o eli tutmak ve kırmak mümkündü, o güçte ve kuvvetteydim. Ama yine de ailemden aldığım terbiye “baba yaz el kaldırılmaz” yönündeydi. O nasıl bir kendime yontulmuş terbiyeydiyse artık hayatım boyunca babam hariç herkese el kaldırdım (...) elimde makine ve sırtımı dayadığım devletle yenilmez bir artist gibiydim (...) annelerin çılgınlıkları, atletlerle sokakları fırlayan adamların gözlerini oturmış çaresizlik, dedelerin yalvarışları, annelerin bedduaları ile çok genç topladım gecekonduların nemli odalarından.²⁴⁸

Asuman, kızı Sema ile kendi evliliği hakkında konuşur. Sema da babasının ailesini getirdiği bu sevimsiz durumdan rahatsızdır. Babasının eski işinin ve hatalarının bir hıncı olarak bu yola başvurduğunu, bu durumu sindiremediğini söyler.

“Sen ona inandın, bu onun için bir lütufken senin için bir imtihana dönüştü.”

“Belki de kaybettim o imtihanı Sema.”

“Kaybetmen için babamın yaptıklarını onaylamayan gerekir.”

“Asla, asla onaylamam.”

---

²⁴⁵ Ayşegül Genç, **Ölü Serçe Dönemeci**, Okur Kitaplığı, İstanbul, 2016, s.35.

²⁴⁶ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.74.

²⁴⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.78.

²⁴⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.78.

“Aslında sen onun cisme dönüşmüş vicdanısın, sana her baktığında eski hatalarını ve eski işini hatırlıyor.”

“Bu yüzden beni sürekli tartaklıyor?”

“Şiddet bağımlılık yapar anne.”²⁴⁹

İskender ve Asuman şiddet hakkında konuşur. İskender, şiddeti istemeden uyguladığını söyleyerek kendisini savunur. Bu şiddetin psikolojik boyutu olduğunu da aralarında geçen diyaloglardan kolayca anlamaktayız. Bahsedilen fiziksel ve psikolojik şiddetin yanında toplumsal yaşantının her bir yerinde şiddetin var olduğunu dile getirir:

“Sözünü kesiyorum İskender ama şiddeti yine meşrulaştırıyorsun.”

“Asuman sana kaç kere dedim... ben istemeden şiddet uyguluyorum, meşru gördüğüm için değil.”

“Ama İskender...”

“Soğuk su...”

“Buyur İskender.”

“Perdeyi de çek.”

“Tamam İskender.”

“Etrafına bir bak Asuman! Bankalara, medyaya, hastanelere, devlet dairelerine, siyasi partilere, internet sayfalarına, borsaya, trafiğe, hapishanelere iyi bak! Bana şiddetin olmadığı bir yer göster! Var mı şiddetin olmadığı bir yer! Sana söylüyorum!”

“Yok sanırım.”

“Sanırımış.”²⁵⁰

Suat’ın Ayla’ya uyguladığı şiddet gün geçtikçe artar. Ayla zaman zaman şiddet gördüğü anları hatırlar: “Suat bazı geceler eve geç geldiğinde ve sinirli olduğunda silahını yanağıma dayar ve diğer eliyle saçlarımdan tutarak başımı namluya iyice bastırırdı. Sonra tek kelime etmeden beni yere doğru itekleyerek kanepeye sırtüstü uzanır sızar kalırdı.”²⁵¹ “Suat boğazımı sıkıp elimi kaynar çaydanlığa yapıştırdığında buna benzer dumanlar çıkmıştı gerçi.”²⁵²

---

²⁴⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.36.

²⁵⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.44.

²⁵¹ Ayşegül Genç, **Çile Kırgını**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 25.

²⁵² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.26.

Ayla, yeni bir düzen kurma hayaliyle “Bu evde kızım Nilüfer ile ölümden ve ölüm korkusundan uzak yaşayacaktık.”²⁵³ der.

Suat’ın şiddeti her geçen gün artarak devam etmektedir: “Benim içinse değişmeyen tek bir şey vardı. Şiddet. Sinirlendiği anlardaki huzursuzluğu ve huzurlu olduğu anlardaki sabırsızlığı üzerimde morluklar şeklinde son buluyordu.”²⁵⁴. “Yarın iş var Ayla hadi yatalım dedim. Tamam sen yat dedi Ayla, zaten anca yatmayı bilirsin. Yattım. Kızabilirdim. Kızmadım. Bir kadına nasıl kızılır bilmiyorum. Ayla bana çok kötü davrandın dün gece dedi. Kolundaki morlukları gösterdi. İkimiz de inanamadık.”²⁵⁵

Ahmet, “baba mesleği” olan marangozluğu devam ettirir. Babasının memleket konusundaki fikirleriyle işine nasıl bağlandığını anımsar. Babası bir öğretme yöntemi olarak şiddeti kullanır:

Lakin babamın ölümü, borçların çokluğu ve daimi bir gelir elde etme arzusu birleşince o reçine kokulu hayatımın yerine kas sancısı ve kan kokusu alıvermişti. Diğer yandan memleket sevgisi babamın keski ile ruhuna kazdığı derin bir çizik gibiydi. Döve döve öğretirdi babam. Çivileri söküp boyları temizlerken gözlüklerinin üzerinden bakar, bıçkı tozu ile kanıtlanmış gözlerini kırıştırır ve “memleket sevgisi imandandır,” diyerek beni görevden kaçmaktan men ederdi. Hain ona göre mücadeleyi bırakıp kaçan her kim varsa oydu. Hain olan daima dayağı demeliydi. Hain olmamak adına çok dayak yedim babamdan.²⁵⁶

Dünya Atı’nın “İma” adlı öyküsünde duygusal şiddetin fiziksel şiddete sebebiyet verdiğini bir “ima” ile görüyoruz. Bu ima cinsellik üzerinden işler. Kızın annesi, yengesi gibi yakın çevresi tarafından, ayağa kalkıp dışarı çıktığında “Hayırdır, yine mi elmanın altına?”²⁵⁷, öylece otururken “yine mi elmanın altındasın?”²⁵⁸, bir yerden dönerken “Kız elmanın altından mı geliyor?”²⁵⁹ gibi sorular, cevap bekleme niyeti ile değil ima ile yöneltilir, kendisinden cevap beklenmeden şiddet gösterilir: “Sorsa söylerdi yanında kimin olduğunu, dayağını gönül rahatlığıyla yerd.”²⁶⁰

---

²⁵³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.27.

²⁵⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 29.

²⁵⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.114.

²⁵⁶ Ayşegül Genç, **Ölü Serçe Dönemeci**, Okur Kitaplığı, İstanbul, 2016, s.85.

²⁵⁷ Ayşegül Genç, **Dünya Atı**, Muhit Kitap, İstanbul, 2022, s.14.

²⁵⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 16.

²⁵⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 16.

²⁶⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 16.

Herkes bir şüphe bir ima ile yaklaşır Hatice'ye, hatta yazar bile. Hatice de içindeki "acaba"nın susmaması nedeni ile evliliğe hatta kendine bile mesafeli yaklaşmaktadır.

3.1.3. Cinsel İstismar

Cinsel istismar, Ayşegül Genç'in eserlerinde üç farklı yerde konu edilmiştir.

Ceylan Uykusu kitabının "Sümbülteber" adlı öyküsünde dünyanın iki yüzü "Sümbül" ve "Teber" kelimeleriyle ele alınmıştır. Sümbül'de anlatılanlar geleneksel hayatı temsil ederken Teber, modern hayatın pratiklerinin yaşandığı yer olarak tasvir edilir. Teber'de "cılız elleriyle bedenini korumaya çalışan çocuklar"²⁶¹ vardır. Bir kız çocuğunun cinsel istismara maruz kalması sonucunda annesi tarafından kimsesiz bırakılışının sessiz çığıyla Teber ortaya çıkmıştır: "Sonra bir gün kız çocuğunu. Başkası değil annesi. Kimsesiz kılmış. Benden bıktın ondan bıkmazsın demiş yabancı adama. Kahkahayla gülmüşler. Sümbül elleriyle başını tutmuş yerin dibine girmiş o an..."²⁶²

Yine tezat kelimelerle ele alınan *Dünya Atı*'ndaki "Küf ve Bahar" da da aynı durum söz konusudur. İyi ve kötü birlikte vardılar. Öyküde keçi, çadır gibi kelimelerle yürük kültürünün esintilerini görüyoruz. Dolayısıyla öykü bir köyde geçiyor ve köydeki kimseler de uzaktan veya yakından birbirinin akrabasıdır. Burada bir kız çocuğunun üst üste giyindiğini görüyoruz. Kıl kuşaklar, külotlu çoraplar, pijamalar, şalvarlar, ceketler, gömlekler, penyeler, yelekler... Hepsi üst üste. Kız, istismara uğraması sebebiyle üst üste giymeyi alışkanlık haline getirmiştir. On üç bahar görmesiyle de onun küçük bir kız çocuğu olduğunu anlıyoruz. Bir yaşlı el gelir ve çadırın ortasında bu küçük kızı "artık sıkmadığı elleri ile çadırın ortasında"²⁶³ bulur, kız ölmüştür. Sonra düğmelerini, kuşağını, şalvarının ipini tek tek çözer, üzerindeki çıkarır. Yıkayıp kefenlemek üzereyken karnındaki şişliği fark eder ve geri çekilir. Kız hamiledir. "Yaşlı el" in gözyaşları ılık suya karışır, "ağzındaki dua seslerine ilenç"²⁶⁴ler eklenir."²⁶⁵

²⁶¹ Ayşegül Genç, *Ceylan Uykusu*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.71.

²⁶² Ayşegül Genç, *a.g.e.*, s. 70

²⁶³ Ayşegül Genç, *Dünya Atı*, Muhit Kitap, İstanbul, 2022, s. 83.

²⁶⁴ İlenç: beddua.

²⁶⁵ Ayşegül Genç, *a.g.e.*, 63.

Cinsel istismar konusuna *Doğmuşlar*'da da değinilmiştir. Bahsi geçen çocuk, çıplak olduğu halde annesi ölmeden önce ayaklarını sıcak tutması gerektiğini söylediği için yün çoraplarını aramaktadır. Bu acı tablo fuhuşa zorlanan çocukların nasıl çaresiz bırakıldığını gözler önüne sermektedir:

Köşedeki kırmızı boyalı evin içinde çıplak olduğu halde yün çoraplarını arayan bir çocuk vardı misal, her gece yün çoraplarını arardı, annesi ölmeden önce hep öyle dediği için, ayaklarını üşütmenin dünyanın en kötü şeyi olduğunu düşünürdü çocuk, annesi yaşasaydı büyük adamların kendisine dokunmasının daha kötü olduğunu söyleyebilirdi. Yazar, çıplak bir çocuğun çaresizlik içinde yün çoraplarını arayışını görseydi ağlardı muhakkak. Yazar, görmedi.²⁶⁶

3.1.4. Aşiret Bilinci ve Üstün Aile Söylemi

“Kandaşlık temelinde örgütlenmiş bölgede bireylerin her biri bir diğersinin “kanı”dır. Bu durum, birbirlerine karşı kendilerini sorumlu hisseden bireylerin karşılaşılan bir haksızlık karşısında birlikte hareket etme “zorunluluğunu” ortaya çıkarmaktadır. Bu da hiç kuşkusuz kolektif öç alma duygusu üzerinde yükselen kan davalarını tahrik edici yönde etkilemektedir.”²⁶⁷

Ölü Serçe Dönemeci'nde İskender kendi ailesini anlatırken, “güç, kan davası, üstün aile” gibi söylemlere başvurmuştur. Hz. Muhammed'in “Kan davası ayağımın altındadır” hadisine telmih yapılarak²⁶⁸ toplumu eleştirilir. Köyün şeyhlerinin öğretmemesi yahut öğretememesi, kendisinin bu hadisi duymaması, daha çok dini ibadet pratiklerinden ilerleyen, manevi değerleri ve ruhaniyeti yok sayılmış, görülmeyen yahut görülmek istenmeyen bir din algısı eleştirilir. Kan davası da bu minvalde ele alınabilir:

Peygamber meğerse “kan davası ayağımın altındadır” demiş. Hiç duymadım. Bizim köyün şeyhleri de hiç öğretmedi. Belki onlar da söylemeye cesaret edemedi. Bizim köyün şeyhlerinin anlattığı din, adam öldürmeye müdahale etmeyen, sadece 32 farz telkinlerinden ibaret olan kolay bir dindi. Sıvı, salat, hac, zekat. Ezberleyen kurtulur, yapan cennette köşk satın alır. Bu yüzden suçsuz bebeleri kan davası güderek öldüren adamlar ağzını suyla çalkalayıp saymaya devam ederler, “sıvı, salat, hac, zekat.”²⁶⁹

²⁶⁶ Ayşegül Genç, *Doğmuşlar*, Muhit Kitap, İstanbul, 2023s. 115.

²⁶⁷ Şevket Ökten, Kan Davası: “Kanın Öcü ya da Şeref Uğruna Verilen Kolektif Savaş”, s. 184-185.

²⁶⁸ Ayşegül Genç, *Ölü Serçe Dönemeci*, Okur Kitaplığı, İstanbul, 2016, s.41.

²⁶⁹ Ayşegül Genç, *a.g.e.*, s.43.

Kültürel bir örgütlenme yöntemi olan aşiret bilinci daha fazla, daha güçlü, daha üstün olmayı önemser. İskender, ailesinin peygambere dayanan bir aile olduğunu belirtir. 105 sayılı kamulaştırma kanunuyla kendi iktidarlarına, hükümdarlıklarına son veren devleti suçlar. Ailesi bu olaydan sonra dağılmış ve çaresizdir. Sülalesine bu durumu yakıştıramaz ve “koşmak için” yaratılan, üstünlük ve tebaanın üzerinde sorumluluğu olan bir sülaleye mensup olduğunu sıkça dile getirir:

Kanın kutsiyetini nakış nakış işlediler beynime. Beynimde kan çiçekleri boy verdi. Kan ve güç bir toprağı sulayan yegâne yağmurdu. Yağmur bereketti. Kan ve güç de öyle...

Benim mensubu olduğum aile üstündü. Benim böyle çaresiz ve dağılmış olduğunu aldanmayın, biz soyu sopu peygambere dayanan bir sülaleyiz. Gücsüz olan sülaleler de bu yüzden bizim sülaleye itaat etti. Ta ki devlet elini köyümüze uzatıp doru atı gibi koşan hakimiyetimizin dizlerine çomakla vurana kadar. Bu yüzden dişleri kırılmış bir at gibi soluyorum. Koşmak için yaratılmış bir sülaleyiz biz. Devlete bir atın dizlerinin üzerinde 105 sayılı mecburi iskân kanunu ile tepinmek hiçbir zaman yakışmadı.²⁷⁰

Daha sonra İskender kendi babasını anlatır. İskân kanununun bir sonucu olarak İskender’in “ağa olan babasının ağırlığı devlet eliyle kaldırılır.”²⁷¹ Bu durum ailesinde, kendisinde türlü çalkantılara sebebiyet verir. Emir vermek için yetiştirilen İskender, bir anda emir alan konumuna düşmüştür:

Anamın ölü gözlerine o günden sonra babamın kıldan ince bükük boynu da eklendi. Ona her zaman ağa gibi davrandık ama onurlu yere atılmış bir adam yeniden esip gürleyemezdi. Her şeyden korkar hale gelmiştim. Çaresizlik ve kuruntular her yerdeydi artık. Emirleri ve yasakları babamın belirlemediği bir yerdeydik. Her hareketim babamın çiftliği mi burası, uyarısı ile geri dönüyordu. Babamın çiftliğine vasi iken bir anda velayetim korkularımın eline geçivermişti. Varlıktan yokluğa, azizlikten alçaklığa, şerefli yaşantıdan ezik bir hayata geçiş zor oldu.²⁷²

Daha sonra şehirle ve şehrin insanıyla kendi ailesini, kendi sülalesini karşılaştırarak bir çıkarım yapar: “Aslında peygamber soyundan geliyorduk biz, şehirler bunun ne olduğunu bilemezdi. Bilseler ellerimize kapanır, tek hareketimize

---

²⁷⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.43-44.

²⁷¹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.84.

²⁷² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.84.

muhatap olmak için birbirleriyle yarıştırlardı. Asuman bile peygamber soyundan geldik dediğimde alay eder gibi bakıyor.”²⁷³

İskender’in böyle bir sülalede büyümesi, onun aile yaşantısına da oldukça etki etmiştir. Hem kız kardeşleri hem eşi hem de kızı üzerinde kurmuş olduğu tahakküm çocukluğunda görmüş olduğu “üstün aile”ye mensupluk açısından değerlendirilebilir.

3.1.5. Ailede Vatan Vurgusu

Aile ve vatan vurgusu özellikle ulus-devlet inşası sürecinde hâkim olan anlayış kalıbıyla ele alınır. Bu dönemde kurucu kadronun getirdiği ilkeler doğrultusunda modern devletin inşasında erkekler görevliyken, kadınlardan da aynı hassasiyeti evlerinde ve ailelerinde göstermesi beklenir. Aynı durum muhafazakârlık cephesinde de görülür.

Erkekler “toplar, dinamitler getirir”ken, kadınlar da “manevi” medeniyeti inşa edecek”, kalpleri, ruhları yükselteceklerdir. “Aile ne kadar güçlü olursa, darı de o kadar kudretli olur.” şeklindeki tercihler, büyük oran, “aileyi kadın yapar, o halde millet de kadının bir eseri demektir” şeklinde cümlelerle devam eder. Bu cümleler de “aile yükselemeyince, millet de geride kalıyor. O halde, terakkinin başı kadın terbiyesidir, kızların iyi olması yetiştirilmesidir.” şeklinde ulus anne payesi ile hareket alanı adım adım çizilen, kılığından kıyafetinden gülüşüne, oranlarının kalkışına göre bütün bir “terbiyesi” tartılan tarzda bir belirteç'e dönüşür. Bu belirteç kimi sıfatlarla da perçinlenir:

İyi kadın, iyi aileyi iyi aileden de, iyi bir darı üretecek doğacaktır.” ayrıca kadın erkek arasında toplumun büyük oranda inandığı dinin durumda yer almayan, Yunan formülünde bulan düalist ikili ve ikircikli modern yapı, ulus inşa etme süreci modern iş bölümü, muhafazakar bir perde ve püriten bir ahlâk dozu ile yeni aileye doz doz yüklenir.²⁷⁴

Ölü Serçe Dönemeci'nde Ahmet, “baba mesleği” olan marangozluğu öğrenirken babasının iş yapma düsturunu memleket sevgisi ile ilişkilendirdiğini anlatır. Babası, memleket sevgisini, mücadele edişi, hain olmamayı öğreten kişidir:

²⁷³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.84.

²⁷⁴ Zeynep Kevser Şerefoğlu Danış, "Muhafazakâr ve/ama Modern Bir İnşa: Cumhuriyet Türkiye'sinde Aile", Üsküdar Kültür, Sanat ve Medeniyet Dergisi, Sayı 15, s.137.

Diğer yandan memleket sevgisi babamın keski ile ruhuna kazıdığı derin bir çizik gibiydi. Döve döve öğretirdi babam. Çivileri söküp boyaları temizlerken gözlüklerinin üzerinden bakar, bıçkı tozu ile kanıtlanmış gözlerini kırıştırır ve “memleket sevgisi imandandır,” diyerek beni görevden kaçırmaktan men ederdi. Hain ona göre mücadeleyi bırakıp kaçan her kim varsa oydu. Hain olan daima dayağı demeliydi. Hain olmamak adına çok dayak yedim babamdan.²⁷⁵

Çile Kırgını'nda Bahri Bey imparatorluğun çöküşüne tanık olan babasının “göğsünü tutarak gezmeyi bir alışkanlık haline getirdiği o günleri”²⁷⁶ anımsar. Bahri Bey'in babası evi koruyup kollar, eve mecmualar getirip²⁷⁷ aile bireylerini dışarıdan haberdar eder. Mehmet Akif'in sözlerine atıflar vardır ve kitabın başından sonuna kadar bu alıntılar “baba üzerinden” devam eder. Annesi genellikle dua edişiydi. Bahri Bey, millî mücadele zamanında geçen çocukluğunu sık sık anımsar. Burada babanın vatan, annenin ev ile ilişkilendirilmesi söz konusudur.

Ardından İstanbul'a taşınma sebeplerini sorgular. Babasının ailesinin selametinden emin olmak için buraya geldiğini düşünür: “İstanbul'a taşınma sebebimiz belki de ağabeyimden gelecek bir habere daha yakın olabilme arzusuymuştu. Niye taşındığımızda dair malumatım yoktu. Belki de babam köyleri basan, un çuvallarının altına bomba koyan, köylüleri havaya uçuran küffardan böylelikle emin olunabileceğini sanıyordu.”²⁷⁸

Mehmet Akif'in çıkarttığı Sebilürreşad mecmuasında yayımladığı ‘Çanakkale Şehitlerine’ şiiri şehit olan abisinin acısının hafiflemesine yardımcı olmuş, ailesinin müşkül durumu kendisini sükunete bırakmıştır:

Yıllar sonra babam 1924 tarihli Sebilürreşad isimli o mecmuadan Çanakkale şehitlerine manzumesinin hıçkırma hıçkırma hepimizi okumuştur da bu şiirin tesiri sayesinde ağabeyimin kurumuş kanlar içinde kaybolan yüzü yeniden canlanmış ve peygamber efendimizin o pirüpak ellerinde solmak bilmeyen en güzel renge bürünüvermişti. O manzume den sonra kalbimize garip bir sükûn hakimdi artık. Müşkül vaziyetten sıyrılmıştık. Mehmet Akif o günden sonra gözümde hepten devleşmişti.²⁷⁹

²⁷⁵ Ayşegül Genç, **Ölü Serçe Dönemeci**, Okur Kitaplığı, İstanbul, 2016, s.85.

²⁷⁶ Ayşegül Genç, **Çile Kırgını**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. s. 56.

²⁷⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.58.

²⁷⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.57.

²⁷⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 58.

Yine aynı hassasiyet söz konusudur. İmparatorluğun çöküşüne tanık olan annesinin, “ağrıyan başını beyaz bir türden çile mengene gibi sıkıştırıp fertile eşen yüzünü yastıklarda sürdürdüğünü”²⁸⁰ hatırlar. Anne dua okur, baba devleti ve ailesini kurtarmak için çabalar. Millî mücadele zamanında yıkılan ve toparlanmakta olan ülke, ailelerin de toparlanmasıyla ele alınır:

Annem savaşlar yüzünden dağılmış bir yuvayı yeniden diriltecek dualarıyla bizi kuşatıyordu. Ağabeyimi Çanakkale’de kaybetmiştik. Ablam Anadolu’da eşiyile kalmıştı. Hayat-ı cavidanın heder olmuş neferleriyiz hepimiz diyorduk. Kısa bir süre sonra ülkemiz gibi ailelerde de bir toparlanmış görüldü. Yaralar sarılıyor, acılar unutulmaya çalışılıyor, içtimai hayat yeniden canlanıyordu. Hakiki bahtiyarlık nedir yeniden arayışa çıkıyordu herkes.²⁸¹

Ayşegül Genç bir yazısında devlet, din ve aile arasında kadının konumunu tartışır. O’na göre kadını, aile devletten, devlet dinden ve din hepsinden koruyacaktır:

Her gün, her gün, her gün ötekileştirildim. Beni çağdaşlaştırmak isteyenler bir türlü yakamı bırakmadılar. Özgür kadından, hakları iade edilmiş kadından dem vuranlar benim haklarımdan değil “kendilerine benzetebildikleri kadınların hakları”ndan bahsetti durdu. İslamcı erkeğin de laik kesimin de ataerkil toplumun da “makbul” kategorisine bir türlü uygun düşmedim. Aileye mi aittim, devlete mi? Aile beni devletten, devlet beni dinden, çok şükür ki din beni cümlesinden korudu.²⁸²

3.1.6. Geçim Sıkıntısı

Geçim sıkıntısı, Ayşegül Genç’in eserlerinde sıkça işlediği temalardan biridir. Bunun aileye nüfuzu en çok çocuklar üzerinden verilmiştir.

Yeni bir hayata atılmaya çalışan bu Murat ve Filiz, evliliklerinin hemen ardından sorunlarla yüzleşmeye başlarlar. Murat bu yoksulluk içinde bile Filiz’in kendi ailesiyle konuşmasını ve görüşmesini çok da istemez. Ailesinden gelecek şeyleri küçümseyerek ona daha iyi bir hayat vadeder. Fakat zamanla bazı eksiklikler can sıkıcı olmaya başlar:

Murat’ın ailesi köyde yaşıyordu ve Murat çok da matah olmayan bir bölümden mezun olmuştu. İş bulma ihtimali çok azdı. Babası elindeki parayı Murat’a teslim ederken bu yeni çifti de kaderin ağlarına usulca bırakıyordu. Şehirde küçük bir ev kiraladık. Bodrumdan bozma bir bodrum katına ev diye yerleştik. Birkaç eşya,

²⁸⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 56.

²⁸¹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 56.

²⁸² Ayşegül Genç, **Dünyayı Kurtaran Kız**, Genç Kitaplığı, İstanbul, 2020, s s.142.

birkaç kap kacak. Kaçtığım için annemin hazırladığı çeyizden bir parça bile getiremedim. Bazıları kız çeyizini küçümser. Murat da küçümsemiş çeyiz nedir ki ben sana her şeyin en güzelini alacağım diyerek beni annemle konuşup birkaç parça eşya almaktan alıkoymuştu. Zamanla ayrıntılar belimizi büktü. Çay süzgeci, kova, diş fırçası, yastık kılıfı, küllük, faraş, paspas, makas, ayna, nevresim gibi varlığı ile göze batmayan ama büyük boşluklar dolduran eşyalar yoklukları ile canımızı sıkmaya başladı.²⁸³

Abdurrahman ve Şüheda annesi öldükten sonra dedeleriyle birlikte yaşarlar. Daha sonra dedeleri de vefat edince nasıl geçinecekleri konusunda sıkıntıya düşerler. Dedelerinin emekli maaşıyla geçinmeyi umarlar. İki de kendi çocukluklarından, gençliklerinden ödün vererek erkenden büyüme zorunda kalmış, istedikleri yerlere gitmemiş, istediklerini giyememiş, içlerinden geldiği gibi yaşayamamışlardır:

Dedem öldüğünde oturduk ve ablamlarla bir karar aldık. Dönmeyecektik. Dedemin emekli maaşı bize yetecekti. En azından kirayı onunla ödeyecek masraf da çıkarmayacaktık. Masraf çıkmasın diye kımıldamıyorduk bile. Ayakkabım eskimesin diye mahalle maçlarına katılmadım, yanlışlıkla bir cama isabet eder diye kedi taşlamadım, ilaca para gider diye kimseyle kavga etmedim. Sinemaya gitmedim. Sigara içmedim. Balık tutmaya gitmedim. Lokantaların önünden geçmedim. Bir kıza laf atmadım. Bisiklet hayali kurmadım. Doğum günlerini unuttum. Sınıf gezilerinde hep hastalandım. Lunaparka, çay bahçesine, telefon kulübesine, hatta çocuk bahçesine bile yaklaşmadım. Daima ara sokaklarda, sakit yollarda yürüdüm. Otobüs, tren vapur kullanmamak için teknolojiye nefret ettiğim uydurdum, yalnızlığı sevdiğim palavrası attım. Ama yine de para üç beş zeytinle bir dilim ekmeğe yetmiyordu. Ablamın okul harcı, kampüsün bitmek bilmez para tuzakları ilğimizi kuruttu.²⁸⁴

Abdurrahman artık kendi yoksulluklarını benimsemiştir. Ablasıyla birlikte durumu mizah haline bile getirirler:

Ablamlarla açız. Gün içinde karşımızdan gelen gürültülerin şiddetine göre saatin kaç olduğunu tahmin edebiliyoruz (...) geçenlerde bir arkadaşım gazetede okumuş. “Bir arkadaşını yemeğe götüren bir proleter (alt tabaka) arkadaşının yemek hakkındaki düşüncesini öğrenmek için şöyle sorar, “doydun mu?” Aynı durumdaki bir küçük

²⁸³ Ayşegül Genç, **Ölü Serçe Dönemeci**, Okur Kitaplığı, İstanbul, 2016, s.70.

²⁸⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.99.

burjuva (orta sınıf) soruyu şuna çevirmiştir, “lezzetli mi?” Üst sınıftan yani yüksek burjuva dan gelen soruyu ise bambaşkadır, “şık mı?”

Ablama bu anekdotu anlattığından beri dalga geçmek için güzel bir sebebimiz daha oldu. Küflü ekmeği gösterip “ablacığım nasıl, şık mı?” Diyorum. O da ekmeğin küflü kısmının kazıyıp “şimdi daha şık ve lezzetli oldu kardeşim,” diyor. Gülüyoruz. Açlık gülmeye engel değil. Açlık espri yeteneğini geliştiren bir şey...²⁸⁵

Somalili Hassan, Türkiye’ye okumaya gelmiş bir gençtir. Yardım kuruluşlarında çalışır. Bir gün Leyla ili yoksulluk ve geçim sıkıntısı ile ilgili konuşurlarken, internette okuduğu bir haberi paylaşır. Haberde genç bir kadın geçim sıkıntısı derdiyle, çocuklarının acı tablosunu geride bırakarak intihar etmiştir. Hassan bu haberin kendinde bıraktığı duyguları anlatır:

Bugün internetten bir haber okudum misal. Genç bir kadın açlıktan ve soğuktan çocuklarını koruyamadığı için intihar etmiş. Bu genç hane intihar etmeden önce altı yaşındaki oğlunun eline bir fön makinesi vermiş ve yedi aylık bebeği tutarak ısıtmasını söylemiş. Kendisi de yan odaya geçip maalesef hayatına son vermiş. Okurken donup kaldım, ayrıntılarda ve çekilen fotoğrafın detaylarında ruhumu kaybettim bir müddet. Kendimi o kadının yerine koydum, sonra o çocuğun, sonra da o bebeğin. Kendimi sonra o eski sobanın yerine koydum, ıslandığı için yanmayan kütüklerin yerine koydum. Kendimi duvarın nemden dalga dalga oluşmuş izlerinin yerine koydum sonra. Kendimi o yerdeki nemli kilimin, kadının boşa cebinin, mini bir ısıtıcıya dönüşen o fön makinesinin yerine koydum. Hatta kendimi kendimden gayri her şeyin yerine koydum.²⁸⁶

Leyla, çok küçük yaşta yetim kalan bir kızdır. Yatakhaneinin duvarı onun bu durumuna şahit olarak konuşturulur:

Onun pek çok gecesini bilirim. Annesini hatırlamaya çalışırken bana dönerek gözyaşlarını gizlenmişti. Küçük yaşta maişet derdine düşen o kızın gözlerindeki acıyı ben gördüm. Bitince hemen iş veriyorlar diye yatılı okula yazıldığını. Tüm bunları benden başka gören olmadı.²⁸⁷

Ceylan Uykusu’nun ilk öyküsü “Reisin Tost Makinesi”nde Mehmet’in tost ile tanışması anlatılır. Kendi evinde “kömbeyi, bazlamayı, yufkayı”²⁸⁸ bilir. Kendi evini

²⁸⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.88.

²⁸⁶ Ayşegül Genç, **Çile Kırgını**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 104.

²⁸⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.70.

²⁸⁸ Ayşegül Genç, **Ceylan Uykusu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.9.

anımsar. Evinde kömbe vardır. “Küçük bir tabakta üç beş zeytin, etrafında altışardan on iki göz var”dır. Çaydanlıkları adeta “hepsi bu kadar” diye bağırır. Mehmet bu yoksulluğun içinde “zeytinleri kardeşlerinin önüne iterek ve doymuş gibi yaparak”²⁸⁹ sofradan kalkar.

Daha sonra yurttan kalmaya başlar. Yurdun bakımsız, yoksul hali onu şaşırtmaz. Çünkü evi de böyledir:

Zeminin küflü ve nemli ağırlığı şaşırtmadı. Küçük bir kapının kış bahçesine açılıyor gibi zümrüt hareleri yer yer tavana ulaşmış yosunlu banyoya açılmasına şaşırmadı. Banyo için dışarıdan odun toplamanın zorunlu olması, sararmış süngerlerin kokması, kabarmış duvarın daha dokunmadan yere dökülmesi, yağmur yağdığında tavanın akması Mehmet’i şaşırtmadı... Kısacası evine benzeyen bu yurdu yurt edindi Mehmet.²⁹⁰

Ceylan Uykusu’nda da geçim sıkıntısının konu edinildiği hikayeler oldukça fazladır. Müzeyyen Hanım yolda ilerlerken bir anne ve evladının konuşmasına şahit olur ve bunu anımsar: “Yürürken bir işçi servisi yanımdan gürültü ile geçmişti. Annelerinin ellerinden tutan çocuklar dükkanlara girmek için çekiştiriyorlardı. Anneler ise işçi servisinde ilerleyen babalarını hatırlatıyordu onlara.”²⁹¹

“İçimde Bir Şey” adlı öyküde ailenin büyük oğlu geçim sıkıntısı içinde kendilerini nasıl döndürmeye çalıştıklarını anımsar. “Babasının sabah ezanı kalkıp işporta tezgahını açtığını, kardeşlerinin zor bela okuduklarını damara zerk edersin.”²⁹²

Yazar Doğmuşlar’da doğmak üzere olan bebek üzerinden iki farklı hayatın karşılaştırmasını yapar. İlkinde, “gencecik bir anne yoksulluk yüzünden doğuma dolmuşla” gider.²⁹³ Ana caddede vızıldayan son model arabalara bakar ve “aşerme, isim koyma, cinsiyet öğrenme gibi pek çok durumu şımarmalı şatafatlı partili gösterilere çeviren askerleri düşündü. Altın emzikli, sırma beşikli alt devreyi”²⁹⁴ düşünür.

Dünya Atı’ndaki hikayelerden biri olan "Arif'in Göğsündeki Karıncalar"da sözü geçen Arif, hamallık yaparak ailesinin geçimini sağlamaktadır. Fakat zaman

---

²⁸⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.9.

²⁹⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 10.

²⁹¹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 21.

²⁹² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 50.

²⁹³ Ayşegül Genç, **Doğmuşlar**, Muhit Kitap, İstanbul, 2023, s. 64.

²⁹⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, 64-65.

zaman kumar oynayarak elindekini bitirir, çalışmayı aksatır: “Arif çalışmamaktadır. Ve evdeki beş küçük çocuk ekmek beklemektedir.”²⁹⁵

Daha sonra “Nazım dede yorgun omuzları, çökmüş avutları ve bembeyaz sakalları ile dilsiz dudaksız bir nasihat vermek üzeredir.”²⁹⁶ Arif, nasihatten mi bilinmez, ayağa kalkar ve “her baba gibi” işine koyulur: “Her baba gibi yükünü yüklenir. Babanın yükü sırtlandığı yerde ulu hakanların sözü geçmez olur.”²⁹⁷

Dünya Atı’nın “Duldada Bir Fırtına” adlı öyküsünde Hüseyin annesi üşüdüğü için ev satılırken doğruyu söyleyemez. Annesinin üşümesini kendi nazarında değerlendirir: “ama annem üşüyor, annem üşüdükçe düşünüyorum ben”²⁹⁸

Hüseyin, İsmail amca ile içten içe konuşmaya devam eder. Yeni evin getirdiği “ayrıcalık” gibi görünen, zamanın modasına uyan durumları sıralar. Her yerin maddi ve manevi olarak taşlaşması artık İsmail’i yorar. Bu kadar taş yığınının ortasında onun da içi “doğal olarak taştan”dır. Sıcak eve varmayı umarken taş eve varır:

Ama annem bir siva gibi atıyor bak duvardan, karışıyor bak rutubete gözyaşları, annemi bu soğuk evden alıp ara kat güneşe karşı yeni evimize yerleştireceğiz, parkeli ve cilalı, parkelerimiz cilalı, tavanı yüksek ve fayanslı, mutfağımız tavana kadar fayanslı, camları büyük ve balkon geniş, cam balkonumuz her yerden geniş, içi ferah ve duvarları doğal taştan, içimiz dışımız doğal olarak taştan, bundan sonra doğal taş gibi ağırlayacağız yeni yerimizde, eve varacağım taş, evden çıkacağım taş, evleneceğim taş, vicdanımın içinde yalpalayarak yürüyeceğim taş, yasladığım taş, takıldığım taş, düşerken tutduğum taş, bu kadar taş mezarlıkta olur ancak, ben bu taşı nereye attım da geldi beni ürküttü ismail amca, karşılaştığımız insanlar verdiklerinin peşine düşermiş, kader yukarıda işini gördüğünü aşağıda beklermiş, yolumuzu açan başka yollarımızı kaparmış, sevdiklerimiz verdikleri sevgi karşılığında bizi sınırmış, bir deveranın nöbetçileri ile doluymuş etrafımız, böyleymiş, böyle olduğu için de adımlarımızı dikkatli atarmışız, adım attım taş oldu ismail amca, sıcak eve varacaktım, taş duvara vardım, taşın nöbetçiyim, taştan taş ulanan bu mezarlıkta nöbetçiye ihtiyaç var mı oysa?²⁹⁹

Kuşu Boynu’nda Mualla, madende çalışan babasının ağır ve tehlikeli şartlar altında çalışmasından sebep endişeli olduğunu anlatır: “babam madende çalışmaya

²⁹⁵ Ayşegül Genç, *Dünya Atı*, Muhit Kitap, İstanbul, 2022, 58.

²⁹⁶ Ayşegül Genç, *a.g.e.*, s. 59.

²⁹⁷ Ayşegül Genç, *a.g.e.*, s.60.

²⁹⁸ Ayşegül Genç, *a.g.e.*, s.13.

²⁹⁹ Ayşegül Genç, *a.g.e.*, s.12-13.

başladığından beri bir yanımız zaten hep yelkovan. Ocağa inme saati, ocaktan çıkma saati, vardiya süresi, mesai saati, batarya ömrü, maskelerini dayanma süresi...”³⁰⁰

Kendisi maden mühendisliği okuyan Mualla, maden ocağına öğrenci olarak inip o ortamı gördüğünde babasını anımsar:

Sorumlu mühendis “ne o küçük hanımlar korktunuz mu” dedi. “Siz elinizi kolunuzu sallayarak iniyorsunuz, domuzdamcı, lağımçı, kazmacı ya da kaynakçı olsanız ne yapacaksınız, onlar çalıştıkları malzemelerle birlikte inerler. Bir ton yükü inerler...” kaynakçı, babamdı. Sırtındaki yükleri düşündüm o an. Kaynak makinesi, oksijen maskesi, batarya, okul masrafı, ev kirası, elektrik faturası, annem, ben....³⁰¹

Dünya Atı’nda “Balıksırtı Mevzular”da bir roman kurgulanırken mülteci olarak başka bir ülkeye gelen ve orada yoksulluk çeken, geçinme mücadelesi veren bir baba ve kızından söz edilir:

Karşıda eski harabe bir ev var, ayakkabısız bir genç kız yerden plastik bir şişe kapağını alıp babasına veriyor. Babası çiviye kapağın ortasından geçirip pencereye geldiği naylonun kenarlarına çakıyor. Böylece bir raptiye görevi görüyor kapaklı çivi, naylon yırtılmıyor. İki kapak daha bulurlarsa camsız pencere tamamen kapanmış olacak. İki kapak, iki kapak daha...³⁰²

3.1.7. Miras Meselesi

Dünya Atı’nın kitaba kendi adını veren öyküsünde miras meselesi üzerinden anne ve çocuklarının durumu anlatılır. Çocuklar annelerini tapu dairesine getirirken bir mücevheri taşır gibi hassasiyet göstererek getirirler. Fakat çıkarken kadın tekerlekli sandalyeyi kendisi iterek yanlarına varır. Yine de çocuklarının sevinciyle sevinir. Böylece kadın saygı sevgi kapısının önüne koyulur:

Sakın diyorlardı, sakın bocalama ana, tek seferde yanıt ver, yoksa akli denge raporu isterler, aman anacığım tarlayı verdim gitti de tamam mı... Kadına kaş göz işareti yaptı Halil. Verme dedi. Verirsen kapının önüne koyarlar. Evin kapısının değilse de saygı, sevgi kapısının önüne. Kadın görmedi. Kalabalık grup akit odasına tekerlekli sandalyedeki yaşlı kadını kıymetli bir mücevheri taşır gibi taşıyarak getirdiler. Sonra hepsi sevinçle çıktılar. Yaşlı kadın arkalarında mücevherin boş kutusu gibi kaldı. Tekerlekli sandalyeyi kendi çabasıyla ilerleterek yanlarına vardı. Onların sevincinin

³⁰⁰ Ayşegül Genç, **Kuğu Boynu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.27-28.

³⁰¹ Ayşegül Genç, **Kuğu Boynu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.32.

³⁰² Ayşegül Genç, **Dünya Atı**, Muhit Kitap, İstanbul, 2022, s. 37.

sevinci vardı yüzünde. Delirmiş gibi sevinçliydi, akıllı olduğuna ikna etmişti çünkü memuru. Hep böyle oluyor dedi Halil. Birbirimizi akıllı olduğumuzu ikna ediyoruz, yeniden delirtmek için. İçinde bir yer kırıldı. Dünya atından indi, tapu müdürlüğünden atsız, senetsiz, tapusuz çıktı, o kırığın üzerinde dümdüz yürüyerek eve döndü.³⁰³

Ceylan Uykusu kitabının “Ağlamaklı Kızlar Gibi Sessiz Sedasız” adlı öyküsünde, ‘hasta yatağı’ evler arasında dönüp dolaşırken, maddi durumu iyi olan fakat kısa süreceklerini umdukları bir yatış için para vermek istemeyen iki kardeş tarafından alınır:

Selçuklu mahallesinde beyin felci geçiren yaşlı bir adamın iki oğlu yarım saat içinde geldiler. Üstü başı jilet gibi olan bu adamlar belli ki kısa süreceğini umdukları bir yatış için tonla para verip bir hasta yatağı almayı anlamsız bulmuşlardı.³⁰⁴

Yatak hemen kurulur, yaşlı adamcağız yatırılır ve ardından miras konusu için acele etmeye başlarlar. Yaşlı adamın kendi sağlığı için yapması gereken egzersizler yaptırılmaz, moralinin yerinde olması için çaba sarf edilmez. Adamcağız artık sadece bir “baş parmak”tan ibarettir:

Sağlık raporu dedi biri. İmkansız dedi diğeri, vermezler. Aklı başında, sadece kımıldayamıyor, tapu dairesine götürebilsek, parmak bastırabilirsek... ama nasıl götüreceğiz yatağını getirene kadar nefes nefese kaldık. Ertesi gün yaşlı adamın tekerlekli bir sandalyeye oturup tapunun yolunu tuttular. Doktorun yaptırın dediği hiçbir egzersiz yaptırılmadı, yaşlı adam zor olur diye bahçeye çıkartılmadı, bezlerle silindi yıkamadı, yanında onu hayata yeniden bağlayacak olan sohbetler edilmedi, beş dakika uğrayan torunlar, bir çorba pişirip giden gelinler. Ama işte mevzu yaşlı adam olmayınca, yaşlı adamı kuş gibi uçurup tapu dairesine götürün vermişti iki oğul. Yaşlı adam bir baş parmağından ibaretti artık. Kağıda bastırılacak üç beş iz. Dünyadan alınmamış muradın fotokopisi. Tapu memuru olmaz dedi. Akıl sağlığı yerinde değil, sağlık raporu olmaz, vasi tayin edilecek. Olurdu olmazdı iki kardeş birbirine girdiler. Büyük oğlan böyle bir şeyle uğraşıyor olmaktan ar etti, küçük oğlan mahcubiyetle baş parmağı tapudan alıp getirdi, yatağına yatırdı.³⁰⁵

³⁰³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 87-88.

³⁰⁴ Ayşegül Genç, **Ceylan Uykusu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 36.

³⁰⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 36-37.

3.2. SİSTEM ELEŞTİRİSİ VE AİLE

Ayşegül Genç, kahramanlarını toplumsal olayların içinden seçer. Dolayısıyla sistem eleştirisi de bu kahramanlar üzerinden yapılır. Bunun aile ile olan bağlantısı özellikle “güç” söylemi ve toplumsal eşitsizlikler noktasında yapılır. Özellikle “işçi baba” ve bu babanın çocuğunu okutmaya, ailesini geçindirmeye çalışması eserlerde birkaç yerde karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında yine yoksul aileler üzerinden farklı eleştiriler de getirilmiştir.

Kitaba da adını veren “Ceylan Uykusu” öyküsü, merkeze alınan kavrama göre okuma yapılmaya müsaittir. Öyküde ölüm döşeginde olan,³⁰⁶ türlü mücadelelerden geçmiş bir babanın önceden hayat karşısında “*sıkı bir yumruk*”la nasıl güçlü durduğunu ve çevresel ve ekonomik engellere rağmen kızını okuttuğu kızı ağzından anlatılmıştır. Kadın karakter babasından güç alarak, ona yakışır bir evlat olma peşindedir: “Sülalenin okuyan tek kızıydım. Babamın kızıydım. Değmezmiş dedirtecek tek bir harekette bulunmadım.”³⁰⁷

Öyküde üç zamandan bahsedilir. Karakter ilk olarak “ağacın tepesinde pusan kuşlar” ortaokulunda okumuştur. “O zamanlar ilçede sadece polis ve asker çocuklarının servisleri olurdu sadece. Biz sivildik ve sokaklarda her türlü itaatsiz sivilin saldırısına hazırдық.”³⁰⁸ Burada toplumsal ortamda hissedilen bir ayrışma söz konusudur. Sadece belirli bir kesimin çocuklarının servisle eve gidebilme ayrıcalığına sahip olması, diğer çocukların hayata ve gelebilecek tehlikelere karşı biraz daha hazırlıklı olmak “zorunda” olması gerektiği izlenimini bize hissettirir. Sanıyorum ki 80’li yıllara denk gelmiş olan bu dönem, bahsedilen “itaatsiz sivil” kavramıyla da doğrudan ilişkilidir.

Hikâyenin kahramanı, “çift sıkılmış yumruk”³⁰⁹ lisesinde okurken arkasında hep bir baba varlığından söz eder. Sürekli ona yakışır bir evlat olma peşindedir. “Babamın yumruklarının sadece bir dilencinin önünde gevşek bir ip yumağı gibi çözüldüğünü gördüm. Babama keşke o parayı vermeseydin dedim. Bizi kandırıyor baksana. Dilenciden kurtulmak için verdim demişti babam. Verirsek ondan kurtuluruz,

---

³⁰⁶ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 17.

³⁰⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.17.

³⁰⁸ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.16.

³⁰⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.17.

vermezsek kendimizden kurtulamayız. Anladım. Vermediğim her çaba ayaklarıma dolandı o an.”³¹⁰ Bu cümleyle karakterin içindeki muhakemeyi görüyoruz. Yeterince yapma(ma), ebeveyn beklentisi ile birleşip karaktere “Bu çarkın atan zinciri olmaktan korkardım her seferinde... Verilen çabaları boşa çıkarmaktan”³¹¹ dedirtir.

Bu öyküde kız çocuğunun babasının ve annesinin verdiği çabaları boşa çıkarmama mücadelesini liseden sonra “unutulmuş şarkılar dershanesine yazılıp,³¹² hiçbir zaman değer görmeyecekler fakültesi”³¹³nde okuduğu gerçeğiyle yüzleştiğini görüyoruz. Babası yatağında yatarken kızını göstererek üniversite okuduğunu üzerine basa basa söylediğinde kızın, “Doktor hangi bölüm diye sorsaydı yalan mı söyleyecektim yoksa dandik bir bölümü sırf üniversite okumuş olmak için nasıl çaba göstererek okumaya çalıştığımı mı anlatacaktım?”³¹⁴ tepkisi, aynı zamanda bir sistem eleştirisi olarak karşımıza çıkıyor. “Sırf üniversite okumuş olmak için çaba göstererek okumaya çalışması” aslında toplumun bir diktesi olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Öyküde sistem eleştirisinin baba üzerinden yapılması, ailesi için türlü fedakârlıklara göğüs geren bir baba figürüyle tanıştırıyor bizi. Ceylan uykusunda olan ise annedir ve çok edilgen bir konumdadır. Kızının üniversitede okuması için bir şeyleri “örer”. Babanın devlet, annenin aile ile ilişkilendirilmesi algısı öyküdeki toplumsal çevrede hissedilir. Anne öyküde var ile yok arasındadır. “Çıkınca iş bulamam, senin gibi olamam, babalarının gıptaıyla baktığı, parmakla gösterdiği bir evlat olamam. Ben saçma bölümlerin neden açıldığını biliyorum artık doktor. Güçlü babaların güçsüz çocuklarının altına gerilmiş bir battaniye olsun diye (...)”³¹⁵

Bu cümlelerde bir meslek çatışması da söz konusudur. Günümüzde doktorluk, “doktor tanıdığım olsun” anlayışına maruz kalmış bir konumda. Toplumsal hafızanın oluşturduğu bir statü farkı var, anlatıda da buna değinilmiş. Aynı zamanda karakter kendini artık “güçsüz” diye nitelendirir. Ortaokulundan bahsederken değindiği sürekli pusuda olma hali artık yoktur. Sistem onu dönen çarkta bir şekilde “kullanacaktır”.

---

³¹⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 17.

³¹¹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 17.

³¹² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 18.

³¹³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 16.

³¹⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.16.

³¹⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 19.

Annenin bu kadar edilgen konumda olması, sürekli tanımlanmış olmakla ilişkilendirilir. Anlatıların “değer görmemiş idealist çocukları” sistem ve aile ile kavga halindedirler:

Yaşı büyük olanlar, devlet dili, feminist dil ve toplumun dili ile sürekli tanımlanmış olan kadınlar. Bu da suçluluk duygusunu, kekemeliği, endişeli ifadeyi doğuruyor. Benim karakterlerimin bazıları ise muhafazakâr ailelerin değer görmemiş idealist çocukları. Hem aile ile hem sistem ile kavga halindedir. Bir kitabımda onları şöyle tanımlamıştım. Yense de yenilse de eve yalnız dönen çocuklar. Yenilseler yenilginin kendilerinden kaynaklandığına hemen ikna olurlar, yendiklerinde ise bunu herkesin yenmesi sayar değersizleştirirler. Buna rağmen yalnızdır hepsi. Kavga bu yalnızlığı hissettiklerinde başlıyor belki de.³¹⁶

“O okula gidip de o sıraya oturmazsam otobüslerin, dolmuşların yolcusu kalmayacak, belediyelerin halka hizmet olarak dönecek işleyişinin bir çarkı kırılacak”³¹⁷ cümlesi bizce kilit cümledir. Özellikle ulus devlet inşasından bu zamana devletler işleyen çarkta, atan zincir istemezler. Kapitalist düzeni okuyarak yenmeye çalışan karakter, ilk önce çarkın atan zinciri olmaktan korkar. Fakat artık bu çarkın neden ve nasıl atmaması gerektiği gerçeğine vakıftır ve bununla yüzleşmesi gerekir.

Kuşu Boynu’nda Murat Usta kızının okumasını çok önemser. Annesi cinsiyeti sebebiyle tereddüt etse de babası yapacağına inanır.

Babam okumamı en büyük mesele olarak görüyordu. İşten yorgun argın geldiği bir gün anneme;

“Mualla erkek olsaydı mühendis olmasını çok isterdim. Bir görsen ocağa geliyor bizim mühendis, bir iki ölçüm yapıyor ve hemen çıkıyor. Benim maaşımın kaç katı maaş alıyor üstelik. Çok rahatlar.”

“Kız kısmı yapamaz o işi.”

“Yapar benim kızım, staj yapmaya sürekli kız öğrenciler geliyorlar. Onlar başardığına göre mualla da başarır.”

“Öğretmen olmasını istiyorum ben.”

İşte o gün babamın beni mühendis olmamı istediğini anlayıvermişim. Tek sorun cinsiyetti. Bu önemsiz bir ayrıntı gibi göründü gözüme. Onu mutlu edecekse neden olmasını dedim içimden. Babam her gün inebiliyorsa yerini altına ben de haftada

---

³¹⁶ Ek-1.

³¹⁷ Ayşegül Genç, *Ceylan Uykusu*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 19.

birkaç kez inebilirdim. Hem kömür ilginç bir şekilde çalışanların parasını temizliyor, helalleştiriyordu. Annem öyle olduğuna inanıyordu en azından.³¹⁸

Mualla da babasının bu isteğini kendisine bir borç bilerek mühendisliği kazanır. İşçi baba ve büyük şehir geçimin zorluğuyla vurgulanarak toplumsal eleştiri yapılır: “İşçi bir babanın kızı olarak büyük şehirde mühendislik okumaya başladım.”³¹⁹

Mualla babasının neden bu kadar çok mühendis olmasını istediğini düşünür. Çocukluğundan beri madene gidip gelmektedir. Gördüğü tek çalışma biçimi budur. Bu sebeple o ortamdaki en iyi konumda kızını istemektedir:

Babamın neden maden mühendisi olmamı istediğini sorguluyordum. Hayatında başka bir çalışma şekli görmediği için buradaki en iyi konuma layık bulmuştu beni sanırım. Sendika bültenlerinde, arkadaşlarının kesip geldiği gazete kupürlerinde madencilikten söz edenler hep temiz yüzü beyaz yakalı insanlardı. Sözüne değer verilen insanlar. Babam insanların bana da değer vermesini istiyordu sanırım. Olmadı müdür olursun, yükselirsin başka bir şey olursun, işçilerin şartlarını düzeltirsin diye şaka yapıyordu. Belki olmaz desem ısrar etmeyecekti. Başka bir meslek seçecektim, hayat başka türlü akacaktı. Ama onun içinde kalmış bir ukde olmak istemedim.³²⁰

Hem “Ceylan Uykusu” hem de *Kuşu Boynu*’nda geçim sıkıntısının yanında verilen bir sistem eleştirisi mevcuttur. Her iki anlatıda da baba çalışıp çocuklarını okutmak için çabalar. Fakat bunu yaparken Mualla’nın babası Murat Usta, kendi “işçi” iken göremediği değeri kızının görmesi için “mühendis” olmasını ister. Onun saygın bir mesleği olması için uğraş verir. “Ceylan Uykusu”nda ise kız evlat, sırf üniversite okumak için kendi deyişiyle “saçma” bölümde okuduğu ve sistemin içinde atan zincir olmaktan korksa bile bununla yüzleşmek zorunda olduğunu babası ölüm döşeğindeyken kendisine itiraf eder. Burada da bir sistem eleştirisi mevcuttur. Kendisini, mesleki açıdan babasının doktoruyla karşılaştırır.

“İçimde Bir Şey” adlı öyküde sistem eleştirisi genç bir delikanlı üzerinden yapılır. Bu gencin, babası ve annesinin yüzünü kara çıkartmamak için hayatı boyunca kötüden ve kötülükten kaçtığı anlatılır ilk olarak:

---

³¹⁸ Ayşegül Genç, **Kuşu Boynu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.30.

³¹⁹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.30.

³²⁰ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.34.

Tuttun kendini. Korktun. Hissettim. Babanın bir tebligat, bir mahkeme kararı, bir arama izni ile karşılaşmasından korktun. Annenin ellerini yüzüne götürüp, gözlerini korkuyla açmasından korktun. Babanın kalbini tutarak geri yığılışı canlandı gözünde. Ben masumum dedin gözlerini kaçırın babana. Ben evden kaçmadım, suça karışmadım, isimler karışmıştır, başka birinin suçudur.³²¹

Hep bu düsturla, suça karışmamayı annesinin babasının başını eğmemeyi, onları hayal kırıklığına uğratmamayı kendisine şiar edinmiştir. Daha sonra 15 Temmuz darbe girişiminde arkadaşından bir telefon gelir o da vatani için sokağa çıkar ve şehit olur. Bu olay üzerinden toplumsal eleştiri yapılır: “Ellerine bir tebligat, arama kararı, yakalama emri geçmeyenlerin ve hırsızlık yapmayanların, gaspa karışmayanların; al bayraklı tabutlar gelirdi evlerine. Öldü dediler. İmam ölmedi dedi. Anladım.”³²²

Doğmuşlar'da yazar doğmak üzere olan bebek üzerinden iki farklı hayatın karşılaştırmasını yapar. İlkinde, “gencecik bir anne yoksulluk yüzünden doğuma dolmuşla” gider.³²³ Ana caddede vızıldayan son model arabalara bakar ve “aşerme, isim koyma, cinsiyet öğrenme gibi pek çok durumu şımarmalı şatafatlı partili gösterilere çeviren askerleri, altın emzikli, sırma beşikli alt devreyi”³²⁴ düşünür.

Çile Kırgını'nda Ayla, banka kredisiyle, türlü zorluklarla alınan evlerinin içinde aile olamamaktan hayıflanır. İlk olarak toplumsal eleştiri mahiyetinde bankaların sinsi görünümünden bahseder. Daha sonra kendi ailevi ilişkilerinin zayıflığına vurgu yapar ve evi aldırma gerekçelerini sayar: “Bir evi olursa dedim Suat'ın, belki hayata daha bir istekle bağlanır. Evimizin sahibi biz oluruz.”³²⁵

Fakat evin sahibi kendileri değildir. Toplumsal eleştiri yaparak “ocağına incir ağacı diken” sisteme sitem eder: “Ama kredi ile ev alınınca evin sahibi biz değil banka memureleri olmuştu. Güler yüzlü bakımlı banka memureleri her ay düzenli olarak ocağımıza diktiğimiz incir ağacını suluyordu.”³²⁶

3.3. TOPLUMSAL DEĞİŞMENİN AİLEDE VE EVDE TEZAHÜRÜ

³²¹ Ayşegül Genç, **Ceylan Uykusu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.51.

³²² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.52.

³²³ Ayşegül Genç, **Doğmuşlar**, Muhit Kitap, İstanbul, 2023, s. 64.

³²⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 64-65.

³²⁵ Ayşegül Genç, **Çile Kırgını**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2020, s s.29-30.

³²⁶ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.29-30.

Türk edebiyatı, 19.yy'dan itibaren bir değişimin edebiyatıdır. Edebiyatın toplumsal ölçekteki değişme ve değiştirme işlevi, toplumların modernleşme süreçlerinde daha fazla kendisini gösterir. Bir modernleşme süreci olarak sayabileceğimiz Tanzimat sonrası Türk edebiyatı da böyledir. Bu süreçlerde gelenekle ve onun kodladığı toplumsal refleksiyle karşı karşıya gelmek zorunda kalan modernleşme projeleri, geleneksel toplumun boşluklarına sızmayı, mekanizmanın aksayan dişlilerinin arasındaki boşlukları buldurmaya dil ve yorumu olan edebiyat üzerinden denemiştir.³²⁷ Modernleşme projesinin süzgecinden geçmiş çağdaş edebiyat yazarlarının “aile” konusuna nasıl baktığı ise o yazarın dili ve zihniyeti üzerinden metinlere işlenmiştir.

Kalbin Arka Odası'nda kız çocuğu, evini koruyamamaları, saf ve temiz olmaları gibi özelliklerle ele alınır. Kendi kendine bir söyleyiş hakimdir, bulunduğu çağdan ninesine seslenir. Şimdiki çağdan rahatsızdır. “Eski mahalle”sinde bir ev imar etme arzusunu içinde taşır. Bu arzu aynı zamanda toplumsal değişimin izlerini taşır:

Ben küçük bir kızım taya, tamam o kadar da küçük değilim, ben küçük bir kızım taya yine de, küçük kızlar evlerini koruyamaz, hangi kapı çalsa açmak için koşarlar, sevinçle, merakla, saflıkla, kapıları kapamadan gitmişsin taya, kapıları gösterip gitmişsin, kapılara çarpı işareti atıp gitmişsin, kapılara çarpı işareti atıp gitmişsin, kapıları gözyaşıyla yıkayıp gitmişsin, kapıları kapatmamışsin taya, ölmüş gitmişsin! Benim tek kapım var, ellerim, bana bağırdıklarında kulaklarımı kaparım, kızdıklarında gözlerimi, yine de okuyorum yazdıklarını taya, eski bir evi iyileştirmeye çalışmanı hayretle okuyorum, acılarını yazmışsın, bir ev imar etme arzunun yazmışsın, yazmaktan, okumaktan ve yaşamaktan bahsetmişsin, eski mahallen gibi bir mahalle istemişsin, komik geliyor bana, aşk var dememişsin hiç, benden yüzyıllar sonra yaşamış gibisin, ben senden yüzyıllar önce yaşıyor gibiyim, aşkla yaşıyor gibiyim, sen kızını yirmi yaşında doğurmuşsun, annem beni altmış yaşında doğurmaya başladı taya, o öldüğünde sancılı bir sürece girdim, belki ben de yetmiş yaşında doğurardım, bir doğuş ne zaman başlar ne zaman tamamlanır kim bilebilir taya, evi terk edeceğim, gül kokusunu ve ensemde ölümü terk edeceğim, kara yağız elini uzatınca içimde bir şeyler yer değiştiriyor, gel demesini bekliyorum, gel dediği an gideceğim, ...³²⁸

³²⁷ Daha fazla bilgi için bkn. M. Fatih Andı, Akrebi Kuyruğundan Tutmak, Ketebe Yayınları, s.11-19, Eylül 2018, İstanbul.

³²⁸ Ayşegül Genç, *Kalbin Arka Odası*, Muhit Kitap, İstanbul, 2019, s.11-12.

Burada torunun bahsettiği “benden yüzyıllar sonra yaşamış gibisin, ben senden yüzyıllar önce yaşıyor gibiyim,” demesi ve kitabın çok farklı yüzyıllarda yazılmış hissettirilmesi başka bir değişimin ve aslında eleştirinin de göstergesidir. Çünkü günümüzde artık doğum yaşı yükselmiştir ve nineler ve torunların ömrü neredeyse kesişmez bile. Fakat yine de kahramanlarımız bir iletişime ihtiyaç duymuşlar ve kendilerince bir çözüm bulmuşlardır.

Yine “eski mahallen gibi bir mahalle istemişsin” demesi ve buradaki evini yenilemek istemesi aslında gelenekle bağını koparmayan fakat onu güncelleyerek, bugüne uyarlayarak var etme çabasını bizlere anlatır.

Çile Kırgını romanında Bahri Bey, İstanbul’a gelir ve cemiyet hayatıyla tanışır. Bu kadınlar ecnebice bilirler, şiir yazıp dans ederler. Bahri Bey’in bu hayatla tanışık olmayışı, onun bu kadınlara nasıl tepki vereceğini bilememesine sebep olur. “Cemiyetin şiir yazan dans eden ecnebice bilen güzel kızları gün geçtikçe bende daha çok hayret uyandırıyor, onlardan bir yakınlık hasıl olması halinde ne söyleyeceğime dair durmadan kafa yormak ruhumu bitap düşürüyordu.”³²⁹ der.

Burada tanıdığı kadınlar onun bildiği, annesi gibi olan kadınlara benzemez. Nitekim annesini onlarla karşılaştırdığı bir bölümde bu konuya değinir:

Sefaretlerde verilen balolara Türk hanımları da geliyordu ve ben onların ne zaman bu kadar Frenkleştiklerini, bu korseli elbiseler içinde ne zamandan beri mevcut olduklarını anlamaya çalışıyordum. Annem çarşafli ve pek dindar bir hanımdı. Onun ruhumda ibadet dolu hayatıyla çizdiği fotoğraf artık eczasını kaybediyordu.³³⁰

Kendisine ters gelen türlü davranışlar gördükten sonra şiir yazamasa da piyano çalamasa da kendi tanımıyla “Anadolu kızı” olan bir kadınla evlenir. “Sonrasında benden on yaş küçük bir Anadolu kızıyla evlendim. Piyano çalmayı bilmiyor, şiir yazamıyordu ama en azından başını arkaya atıp yağlı boyalı dudaklarını aç aç gülmüyor otuz iki dişini birden millete göstermiyordu.”³³¹

Çile Kırgını’nda Bahri Bey’in geride bıraktığı yaşam biçimi, kendi değişikle “farklı” ve “ince” oluşuyla makbul gördüğü hayattan ayrılır. Bundan ev de nasibini

³²⁹ Ayşegül Genç, *Çile Kırgını*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2020, s.61.

³³⁰ Ayşegül Genç, *a.g.e.*, s. 59-60.

³³¹ Ayşegül Genç, *a.g.e.*, s.64.

alır. Evin eşyaları başka evlere bakılarak “kopya” edilir. Yaşamını idame ettirecek araç-gereçlere daha çok ihtiyacı olmasına rağmen neyden bahsettiğini anlamadığı tablolar alır. Bunların hepsi, makbul gördüğü hayatın bir ferdi olabilmek içindir. Toplumsal değişme, Bahri Bey’in ev tutumu üzerinden kendisini gösterir:

Annemin giderken bana bıraktığı alaturka eşyaları bu evde görmek istemiyordum. Gittiğim evlerdeki eşyalar çok farklı ve ince zevklerin ürünleriydi. Benim evimse bir leyli mektep yatakhane gibi boş ve soğuktu. Yeni eşya alırken çok yorulduğum. Yorgunluğumun sebebi mahkûm olduğum kararsızlığımıydı. Kendi zevkime nasıl güvenebilirim. Hiç böyle tecrübeler edinmişim. Bir insan bir kere görgüsüz damgasını yerse bir daha ömrü billah bu izden kurtulamıyordu. Başka evleri kopya ederek çok az eşya alabildim. Neden bahsettiğini anlamadığım tablolar aldım oysa bir dolaba ve o dolaba koyacağım sahan, sini, tekne gibi eşyalara daha çok ihtiyacım vardı. Yokmuş gibi davrandım. Annem ve babamla bir mangalın etrafına büzüp ekmek gevrettiğimiz ve tereyağına bandırarak yediğimiz o günler geçmişte kalmıştı. Artık çatalı kibarca yiyeceğe bastırarak ve bıçakla küçük parçalar keserek yeme talimleri yapıyordum.³³²

Bu değişimin sonucunda kendi kendine bir mukayese yaparak, “Sanki abisi şehit olan, anası Kuran-ı Kerim ile hem hal olan, babası vatan derdiyle erkenden göç eden adam ben değildim. Kirli şalvarın ve guruldayan karnım resmin dışındaydı artık. Puslu bir gaz lambası altında okuduğum vatan şehirleri yerini hanım şairlerin mısralarına terk etmişti.”³³³ der.

Çile Kırgını’nda duvara da söz verilir. Geçmiş uygarlıklarda nasıl bir anlam yüklendiğini sıralar:

Bir Likyalı yeniden dirilirim umudu ile mezarının kenarına ördü beni. Urartuların elinde ahşap hatıllı kerpiç duvar oldum. Anadolu’da kayaya oyulmuş evlerin içinde ve yer altına çekilmiş kentlerin üzerinde İslam’ın hoşgörüsü görülmeye başlayıncaya kadar gizlendim, yıkımdan korunmak için gizlenerek gizledim. Sonra bahar oldu gün yüzüne çıktım. Korunak olarak değil, barınak olarak bu kez.³³⁴

Daha sonra “duvar”ın nasıl “yuva”ya dönüştüğü, değerler sisteminde neye tekabül ettiği üzerinde durulur. Evin tabiata ve fitrata uygunluğu, tabiatın

---

³³² Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.59.

³³³ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s. 61.

³³⁴ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.68.

gerekliliklerinin de evde nasıl doğal akış içerisinde yer bulduğu anlatılır. Kısacası ev tabiata, tabiat da eve uyumlanır. Özellikle sözü edilen mahremiyetin gözetilmesi, geleneksel mimaride şehri, evi, bizatihi hayatı planlamada en önemli yapı taşıdır. Bunun yanında evi planlarken başkasının kul hakkına girilmemesine dikkat edilir. Evin de toplumsal değişime nasıl dahil olduğu günümüzdeki yapılarla örnekler verilerek açıklanmıştır:

Hayata katıldım. Evlerin avlularında güneşin dokunarak ilerlediği hayata... Çatışarak değil uyararak, iklime güneşe, fitrata uyararak. Güneydoğusuna bakan cephede ısıtarak, poyraz odasında saklanan yiyeceklere serinliği ulaştırarak varlığımı sürdürdüm. Ya bir zahire ambarına ya da bir kuş evine dokunarak bereket nedir hissettim. Bir çıkmanın sokağa bakan penceresini taşıdım üzerimde. Kimse kimsenin bakışına mani olmasın diye komşu çıkmalarının pencerelerine set olan yine bendim. Kimsenin mahremiyetine hanel getirmedim. Elim tavana değmesin yeter derdi ustaya ev sahibim. O da beni öylece örerdi. Üç karış genişlikte bir pencere kondururdu üzerime ya da sekiz keser sapı yükseklikte bir kapı. Böylece katılırdım hayata. Simsarların, çetelerin, azgın müteahhitlerin, bencil insanların ölçüleri ile değil. Ev sahibinin kendi el ölçüsüyle, boy ölçüsüyle ve değer ölçüleriyle. İmar planlarının komşunun göz hakkına, güneş hakkına göre belirlendiği o eski güzelliklerin şahidiyim.³³⁵

Kuşu Boynu'nda Bülent'in "o zamanlar saati babalar kurardı"³³⁶ demesi aile üzerinden verilen tipik bir toplumsal değişme örneğidir. Yazar özellikle güç ve merhamet üzerinden bu değişimi ele aldığını söyler:

Erkek gücün kadın merhametin simgesi olagelmiş. Bir ahlak eğitimi sayesinde erkek güçlendikçe merhamet edebilir, kadın merhamet ettikçe güçlenebilir. Ahlaklı erkekler kendilerinde var olan gücü, kuvveti zorbalık için değil adaletin tevdi için kullandığında ve ahlaklı kadınlar kendilerindeki merhameti/şefkati, iyiliğe ve suistimale kapalı şekilde güzel olana kanallandırdığında taşlar yerine oturacaktır. Sosyal medya sayesinde mekândan zamana taşındık hepimiz. Anne ve baba olmak bir mekânı değil bir akışı paylaşmaya evrildi. O akışın tanımladığı anne ve babalık tanımında gücün ve merhametin yer değiştirmesi arzusu var. Babadan merhamet anneden güç beklentisi var. Oysa erkeğin pasifken değil en güçlü olduğu anda ortaya koyduğu merhamet değerli.³³⁷

---

³³⁵ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.68.

³³⁶ Ayşegül Genç, **Kuşu Boynu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.17.

³³⁷ Ek-1.

Kalbin Arka Odası'nda balyoz bir sembol olarak kullanılır. Balyozun evi yıkmak için kullanıldığını görmekteyiz. Bu satırlarda da hem maddi hem de manevi bir yıkılışın evlerin üzerinde gezindiğini görmekteyiz. Evlerin yıkılması, ailenin, toplumun yıkılması da demektir. Böylece toplumsal eleştiri, toplumsal değişme gibi alanlara da değinilmiştir. Yazar bunu yaparken kelimelerini dikkatlice seçmiş “zımpara, inceltmek, evin saydamlaşması” gibi kelimelerle ustaca bir denklem kurmuştur. Yazar “sedir”de oturuyordur. Yazarın oturduğu yer gelenekle ilişkilendirilebilir. Çekice dönüşmekten bahsedilir, bu çekiç sırayla vitrinin, tasarruflu ampulleri, buzlu kapı üstlerinin, kolonya şişesinin, duvara montelenmiş ecza dolabının, hamurla tutturulmuş çatlak pencerenin, eski düğmelerin konulduğu cam kavanozların, duvardaki etamin işi panoların, nişte sürülü şekerliğin camını kırmaya niyetlenir. Vitrin, cam kolonya şişesi, ecza dolabı, etamin panolar vb. artık modern evlerde kendilerine yer bulamazlar. Yazar, bunu “zaten kırmadık mı?” diyerek sorgular. Eskiye yitirip “yenileneceğini” sanmak bir eleştiri mahiyetinde verilir:

Pencereden bakıyorum ve bir balyoz görüyorum bir tanem. Balyoz. Ellerinde. Evlerin üzerinde geziniyor. Benim üzerimde geziniyor. Duvar köşelerini gösteriyor balyoz. Tek gecelik odaları, arka sokakları, kirli kuyumcuları gösteriyor. Bir işaret parmağı gibi havada sallanarak yerine dönüyor. Balyoz öyle hemen inmiyor evin kafasına. Öne dokunuyor. Sürtünüyor. Evin dış cephesini aşındırıyor. Sıvayı kaldırıyor. Zımpara gibi sürtüyor tuğlaları. İnceltiyor. Ev saydamlaşıyor. Her ev değerinin içini görmeye başlıyor. Herkes bir değerinin değer biçtiği şekilde yaşamaya, şablonlara girmeye, tek tipleşmeye devam ediyor. Balyozun işi kolaylaşıyor. Tek batında, altın vuruşla, yaslı gidip şen gelerek... Oturduğum sedirde ufak bir çekice dönüşüyorum, balyoz inmeden önce camı kırıp kaçmalı mıyım belki de. Hangi camı kuzum? Toz almış ağır vitrinlerin camını mı? Gevşemiş tasarruflu ampullerin, buzlu kapı üstlerinin, kolonya şişesinin, duvara montelenmiş ecza dolabının camını mı? Hamurla tutturulmuş çatlak pencere camını mı, eski düğmelerin konulduğu cam kavanozları mı? Duvardaki etamin işi panoların camlarını mı, nişte sürülü şekerliğin camını mı? Bunları zaten kırmadık mı? Bunları kırıp yeni olana vardığımızda yenileneceğimizi sanmadık mı?³³⁸

Evin mimari yapı anlatılırken sıkça toplumsal değişme atıfları kendisini gösterir. Geleneksel mimaride var olan avludan bahsedilir. Bahçeli evin avlusu bir

---

³³⁸ Ayşegül Genç, *Kalbin Arka Odası*, Muhit Kitap, İstanbul, 2019, s.83.

hazırlanma süresiyle aşılar, şimdinin “hızlı” yaşamında buna yer yoktur. Yazar bu durumdan hayıflanır ve bunu darmadağın olmakla bağdaştırır:

Eskiden bahçeli evlerde yaşayan kadınlar dış kapı çaldığı zaman iç kapıdan dış kapıya giden yolda eteklerindeki unları çırpar, saçlarını örtülerinin içine katar, gömleklerinin kollarını indirir, aradaki mesafeyi kendilerine çekidüzen vererek aşarlar. Misafire hazırlanmış her biri. Kendimizi düzeltmeden aştığımız her yol ziyandır. Üstümüz kirli, saçlarımız dağınık, derli toplu değiliz ama kapı çalınıyor, mesafe tükenmiş, biz tercih etmişiz bu yolsuz ve ani yaşamı, bu bahçeye değil de sokağa açılan kapıyı biz imar etmişiz. Öyle darmadağınken kapıyı açsak...³³⁹

Kalbin Arka Odası'nda mahalle ve evin aileye ve topluma etkileri üzerinde durulur. Özellikle mahallenin birlik içindeki durumundan uzaklaşılması eleştirilir. Bu durum, geleneksel hayatın pratiklerinden örnekler verilerek pekiştirilmiştir. Örneğin, evin içerisindeki mahremi görmemek adına kapıyı tıklatıp kenara çekilmek gibi geleneksel hayatta varolan, kendiliğinden oluşmuş bu gibi pratikler, ev işlerinde birbirine yardım eden komşuların artık kalmadığını “buharlaştır” diyerek dile getirmiştir.

Düşeceğim ve düşeceksin meleğim. Sadece düşeceğin yere dikkat et. Dikenlerin üzerine mi düşeceksin, çalıkların üzerine mi, betonun üzerine mi, suya mı, çamura mı? Yoksa insanların birleşen ellerinin üzerine mi? Birleşen ellerin üzerine düşmek artık çok zor meleğim. Mahalle boş. Herkes tekil olmaya taşınmış. Komşuluk kırk kapıdır, demişler oysa. Komşuluk olmayınca kırk kapının kulpu kırılır. Kulplar değil öğreneceklerimiz elimizde kalır belki de. Kapıların alınlıkları buharlaşmaz; ondan öğrendiğimiz eğilmelerimiz, tıklatıp hafifçe kenara çekilmelerimiz, temannalarımız buharlaşır. Küçük bir mescitte ilk saf ile son saf arasında öyle alesta acep son saf biz miyiz diye sorarak saflığın sonunu bulmalarımız buharlaşır. Damda ağırlaşan kuru kayıslara birlikte dokunan eller, avlulara atılmış yünleri birlikte diden eller, mezarların ayak ucuna iştirilmiş bakır tasları birbirinden habersiz dolduran eller...³⁴⁰

“Evi mahalleye eklemek” olması istenen bir durum olarak vurgulanır. “Eski mahalle” diye tasvir edilen aslında kadim sorumluluğun bilincinde olan, bize ve bizden

---

³³⁹ Ayşegül Genç, *a.g.e.*, s.95.

³⁴⁰ Ayşegül Genç, *a.g.e.*, s. 14.

olana uygun bir yaşam biçimidir. Ev böylece karanlıktan kurtulacak, insan da bu sayede insan olmanın gerekliliklerinin farkına varacaktır:

Göğsümde eskiden komşuları ve akrabaları bodrumlardan, izbelerden çıkarıp, çatı katlarından, cumbalardan indirip ölüm döşeğinin etrafına sıralayan bir sorumluluk duygusu kabarıyor. Umutlanıyorum. Eski mahalleye dönmese de kadim sorumluluğun eteklerinden yeniden tutabilir miyiz? Yapabilir miyiz? Evi mahalleye yeniden ekleyebilir miyiz? Evi karanlık bir noktaya dönüşmekten kurtarabilir miyiz? Kendimiz için. Evsiz, mahallesiz, selamsız ve sorumsuz insan, etrafındaki insanları insandan saymadığı için ölümlerini de ölümden saymaz.³⁴¹

Doğu ve Batı mukayesesi çocuk ekseninde, mahalle üzerinden yapılır. Bu paragraftan iki türlü çıkarım yapabiliriz. İlk olarak çocuğun aidiyetinin ebeveynine bağlı olup olmaması söz konusudur. Doğuda çocuk bir aidiyet duygusuyla ebeveynine ya da bakım veren kişiye bağlanır. Fakat Batıda çocuk müstakil bir birey olarak vardır. Diğer yandan çocuğun muhakkak birinin çocuğu olması, mahalle özelinde toplumun çocuğa bakışını da belirler. Çocuğa “korunması, sahip çıkılması gereken” bir anlam da atfeder. Ve bunun annesi ve babası olmasa da muhakkak bir el tarafından yapılacağına emin olunması paragrafta anlatılmak istenen Doğu düşüncesinin ana fikrini oluşturur. “Bu kimin çocuğudur” sorusunun fısıltıyla söyleniyor olmasıyla, bir yandan vicdanını rahatsız etse de sözü şahit edip sorumluluk duygusunu kendisine yükleyemeyen, bireyselleşen Doğu insanına yazar tarafından bir eleştiri getirilmiştir.

Bu güzel çocuğu bizler mahallemizde görseydik: Hepimiz “bu kimin çocuğudur” diye birbirimize sorardık elbette. Batılı olsaydık sorunun şekli değişirdi, “kimdir bu çocuk” diye sorardık. Ama batılı değiliz ve “bu çocuk kimin çocuğudur” diye sormak zorundayız. Çünkü Anadolu’da bir çocuk kimsenin değilse muhakkak birimizindir, bizim çocuğumuzdur, mahallenin, toplumun. Film boyunca hepimiz görüyoruz çocuğu. Lakin fısıltıyla sorulan soruyu hiçbirimiz yüksek sesle cevaplamıyoruz. Hepimiz fısıldıyoruz, içimizden soruyoruz. Yüksek ses, sözün şahididir çünkü. Kimse sözüne şahit istemez. Anadolu’nun” bu kimin çocuğudur” sorusundaki bilgelik gittikçe azalan bir fısıltı eşliğinde kaybolur.³⁴²

---

³⁴¹ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.37.

³⁴² Ayşegül Genç, **Dünya Atı**, Muhit Kitap, İstanbul, 2022, s.68.

SONUÇ

Aileyi tanımlamak, toplumsal ve bireysel özelliklerini açıklamak isteyen araştırmacılar kendi hayat görüşleri çerçevesinde aileye ve onu oluşturan bireylere farklı vazifeler yüklemektedirler. Böylece, yaptıkları tanımlamalar, aileye ve aile bireyelerine biçtikleri roller kendi hayat görüşlerinin izlerini taşımakta ve dolayısıyla da yer yer ideolojik bir alt zemine oturtulmaktadır. Toplumun bazı normları, genel geçer kuralları da bu çerçeveye etki etmektedir. Dolayısıyla edebi eserlere de yazarın kendi ideolojisi ve hayat görüşü üzerinden yansiyacaktır.

Ayşegül Genç'in kurmaca yapıtlarında ebeveyn kavramı annenin merhametli babanın ise sorumluluk sahibi olmasıyla ele alınır. Babalar genellikle sevgilerini gösteremezler. Anneler sevgileriyle vardır fakat olaylar karşısında çok siliktirler, savunmasızdırlar. Anne, babaya göre daha edilgen bir konumdadır. Genç, bu edilgen tavrı kadının devlet ve toplum eliyle sürekli bir "tanımlanma"ya maruz bırakılmasıyla ilişkilendirir. Uluslaşma sürecinde aile, vatan, kadınlık ve annelik kavramlarının istenilen ve arzu edilen değerlere göre, kendi makbul özelliklerince yeniden kurgulandığını görmekteyiz. İdeolojik muhafazakarlığın cephesinde ise bu durum bir görev şuuruyla "manevi değerlerin öğreticiliği"ni anneye yükler. Genç, bu tanımlamalardan, makbul kadınlık kurgularından, suni görevlerden "din" sayesinde korunduğunu söyler ve eserlerine de bu ölçüde yansıtır.

Bunun yanında ebeveyn tutumlarına baktığımız zaman baba özelinde kayıtsız ebeveynin ve olumlu ebeveyn özelliğinin kıstasının genellikle "evin geçimini sağlama" görevi üzerinden verildiğini görmekteyiz. Anneler ise çocuğun varlığını, duygu durumunu "görme"leriyle bu kıstasın içine girmektedirler. Aşırı kontrolcü ebeveyn tutumuna sahip olan anne-babalar eserlerde meslek seçimi ve hayata hazırlama üzerinden bir ebeveynlik kurgularlar. Otoriter ebeveyn tutumunun kitaplardaki varlığı diğer tutumlara göre daha fazla konu edilmiştir. Bu durum toplumun aile anlayışıyla da ilişkilendirilebilir. Dolayısıyla toplumsal eleştiriyi de beraberinde getirir. Bu tutuma maruz kalan kahramanlar kimi zaman kendilerini

koruma iç güdüsüyle başka insanlara zorbalık ederler. Kitaplardaki kız çocukların Hz. Muhammed'in babalık rolüne sıkça atıflar yaparak ilerlediğini söyleyebiliriz.

Eserlerdeki evlilik görünümüne baktığımızda toplumun yanlış örfleri, aşırıya kaçan ve yozlaşmış din tahayyülü gibi menfi durumlar, yanlış ve mutsuz evlilikler görmekteyiz. Bu evliliklerin birinci derecede şahidi olan çocuklara yansımaları da kitaplarda ele alınmıştır.

Genç'in bu konu özelinde üzerinde durduğu husus "biz" olabilme şuurudur. Bunu taşrada "iki ben veya iki sen", şehirde ise sınırları keskin ve tavizsiz bir biçimde çizilen "sen ve ben" olarak ele almaktadır. Taşradaki durum, bir kişinin karşısındaki kişiyi de kendisine uyumlanmak zorunda bırakmasıyla, sürekli kendinden bir şeyler vermek zorunda olmasıyla açıklanabilir. Şehirde ise tahammülsüz, ben merkezli bir anlayış hakimdir. Eserlerde bu iki durumun da izlerine rastlanmıştır. Yazarın kendi hayat görüşüne göre evlilik "biraz sen biraz ben" olabilmektir. Kendisiyle yaptığımız röportajda ailede kadın ve erkeğin birbirlerine emanet ve sığınma yönüyle birbirlerine eş olduklarına da değinmektedir.

Edebiyat eseri içinden çıktığı toplumu yansıtır. Eseri kaleme alan yazar ve ona muhatap olan okuyucu toplumun içindeki kişilerdir. Ailenin de toplumun en küçük kurumu olması bu kavramların etkileşimini zorunlu kılmaktadır. Bu etkileşimi eserlerine sıkça konu edinen Ayşegül Genç, kahramanlarını "yense de yenilse de eve yalnız dönen çocuklar"³⁴³dan seçer. Bu karakter seçimi dolayısıyla ele aldığı temaların işlenişine de yansımaktadır.

Ayşegül Genç'in eserlerindeki ailelerin büyük bir kısmının cinsiyeti dolayısıyla ötekileştirilen, şiddete maruz kalan, geçim sıkıntısı çeken kişilerden oluşmaktadır. Bu durum toplumu da anlatının ve ailenin içine dahil etmektedir. Özellikle kadının konumunun tartışılması, şiddeti besleyen kodlarla birlikte anılır. Kadına karşı şiddet, çocuğa karşı şiddet ve istismar, aşiret bilincinin "üstün"lük söylemi gibi durumlar aile kurumunun içinden çıkan problemlerdir.

Toplumsal özellikleriyle ele aldığımız ailenin "sistem"le olan savaşı, "işçi baba"nın ekonomik koşullarla olan mücadelesi üzerinden verilir.

---

³⁴³ Ayşegül Genç, **Doğmuşlar**, Muhit Kitap, İstanbul, 2023, s.167.

Toplumsal değişme atıfları özellikle evlilik, aile ve ailenin mekânı olan ev üzerinden verilmiştir. Evlerin yıkılması, ailenin, toplumun yıkılması da demektir yazara göre. Ev önemlidir, çünkü evin mahremiyeti ailenin mahremiyeti demektir. Bunun yanında birleştirici özelliğinden mütevellit “Evi mahalleye eklemek” olması istenen bir durumdur. Evlerin mimari yapısının, mahalle kültürünün değişmesini ailenin ve aile bireylerinin yaşantısının, hayat pratiklerinin değişimiyle yorumlamaktadır.

Özetle, Ayşegül Genç ‘in eserlerinde aile mefhumunu incelediğimiz bu çalışmada, yazarın kendi zihniyetince, merkeze “din”i alan bir hayat görüşünü temsil ettiğini ve bunu da eserlerine olması istenen bir hayat olarak yansıtmıştır. Yansıttığı din algısı, yozlaşan ve bugüne cevap vermeyen, merdiven altında pratiklerinin sürdürülmeye çalışıldığı bir anlayış değildir. Bu din, sosyal meselelere cevap veren, kadını ve erkeği yeryüzünün halifesi ve birbirinin emaneti olarak gören, adaleti gözeten ve gözetmeyi buyuran bir anlayıştır. Aile kurumunun sürekliliğinin ve kurtuluşunun da yine bu anlayıştan hareketle, birinin diğerinin üzerinde tahakküm kurmadığı, sevgiye ve anlayışa dayalı ilişkilerin sürdürüldüğü bir ortamla mümkün olacağını savunur.

KAYNAKÇA

- Şerefoğlu Damış, Zeynep Kevser (2022).** "Muhafazakâr ve/ama Modern Bir İnşa: Cumhuriyet Türkiyesi'nde Aile", Üsküdar Kültür, Sanat ve Medeniyet Dergisi, Sayı 15, s. s.132-141.
- Kaya, Mevlüt. (1997)** “Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik Ve Benlik Gelişimindeki Rolü”. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 9/9 ,193-204. <https://doi.org/10.17120/omuifd.20359> .
- Ökten, Şevket (2010).** Kan davası: kanın öcü ya da şeref uğruna verilen kolektif savaş. *Antropoloji(24)*, 165-187.
- Andı, M. Fatih (2018).** *Akrebi Kuyruğundan Tutmak* (1. bs.). İstanbul: Ketebe.
- Genç, Ayşegül (2019).** *Ceylan Uykusu* (1. bs.). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Genç, Ayşegül (2020).** *Çile Kırgını* (1. bs.). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Genç, Ayşegül (2023).** *Doğmuşlar* (3. bs.). İstanbul: Muhit Kitap.
- Genç, Ayşegül (2022).** *Dünya Atı* (1. bs.). İstanbul: Muhit Kitap.
- Genç, Ayşegül (2020).** *Dünyayı Kurtaran Kız* (1. bs.). İstanbul: Genç Kitaplığı.
- Genç, Ayşegül (2019).** *İç Bir Şey* (2. bs.). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Genç, Ayşegül (2021).** *Kalbin Arka Odası* (2. bs.). İstanbul: Muhit Kitap.
- Genç, Ayşegül (2019).** *Kuğu Boynu* (2. bs.). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Genç, Ayşegül (2016).** *Metropol Bedevisi* (2. bs.). İstanbul: Erkam Yayınları.
- Genç, Ayşegül (2016).** *Ölü Serçe Dönemeci* (2. bs.). İstanbul: Okur Kitaplığı.
- Saltık, Eylem ve Filiztok, Rıza (2019).** Eleştiri Kuramları, Anadolu Üniversitesi, T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINI NO: 2449 AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ YAYINI NO: 1421. ESKİŞEHİR. (2423-0-0-0-1609-V01).
- Akyıldız, Murat (Koord) (2020).** Aile Sosyolojisi, Anadolu Üniversitesi, T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINI NO: 3748 AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ YAYINI NO: 2563. ESKİŞEHİR. (2976-0-0-0-1809-V01).

Eraslan, Levent (ed.) (2018). Aile Sosyolojisi, Anadolu Üniversitesi, T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINI NO: 4046 AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ YAYINI NO: 2828. ESKİŞEHİR. (2976-0-0-0-2009-V01).

Url-1 <<https://sozluk.gov.tr/>. >, erişim tarihi 26.05.2024.

Url-2 <<https://www.youtube.com/watch?v=LUWUi4SN9rk./>>, erişim tarihi 26.05.2024.

Url-3 <<https://m.gencdergisi.com/7381-sehirde-hepimiz-cile-dolduruyoruz.html> >, erişim tarihi 26.05.2024.

Url-4<<https://edebistan.com/soylesiler/aysegul-genc-ile-soylesi>>, erişim tarihi 26.05.2024.

Url-5<<https://www.lacivertdergi.com/gundem/2020/11/24/iyiligin-oldugu-her-yer-merkezidir> >, erişim tarihi 26.05.2024.

Url-6 <<https://sozluk.gov.tr/>. >, erişim tarihi 26.05.2024.

EKLER

(EK-1)

Çevrimiçi Röportaj

1. Özellikle “Kalbin Arka Odası”nda “ev” vurgusu çokça karşımıza çıkıyor. *“Ev kalbin ben buradayım dediği yerdir.”*³⁴⁴ Demişsiniz bir röportajınızda. Peki size göre ailenin içinde bulunduğu “ev”i “yuva”ya dönüştüren nedir?

Kalbin Arka Odası’nın her bir bölümü evin parçalarından oluşuyor. Somut parçalar. Asma kilit, elvan pencere, küpeşte, buzlu cam, ayna taşı gibi. Dört duvar, içindeki koltuklar, halıdaki lekelerimiz, altını çizdiğimiz satırlar, yemek pişen mutfak. Bunlar ise somut parçalardaki somut izler. Ama aynı evin içinde bencil ve acımasız biri ile berabersek o insanın izi; bizim izlerimizi, belleğimizin izlerini, yerleşmeye dair izlerimizi yok eder. Bu açıdan biz olabilmek bir yuvadan bahsedebilmek yok etmeyen bir buluşmayla mümkün. Karşının rızası ile ve bizim rızamız ile mümkün. Bir insandan zorla bir şey alabilirsiniz ama zorla bir şey verebilir misiniz? Sevgi de dahil. Birbirinden razı olmak sevgi başta olmak üzere tüm alışverişe açık olmaktır. Aldığında da verdiğinde de. Bu açıklıktır yuvayı yuva yapan. Sanıldığı gibi yuva kapalı ve örtülü olan yer demek değildir. İnsanların birbirine açık olduğu yerdir.

---

³⁴⁴ <https://www.muhitkitap.com.tr/soylesi/ev-kalbin-ben-buradayim-dedigi-yerdir>
tarihi:23.05.2024.

2. Doğmuşlar’da çağımızın bir gerçeği olan toplumsal cinsiyet ve kadın meselesine Çehov’un “duvarda bir tüfek varsa hikâyenin sonunda patlar” sözüne çarpıcı bir gönderme yaparak “Artık çağımızda şöyle; hikâyede bir kadın varsa hikâyenin sonunda muhakkak ölür.”³⁴⁵ Demişsiniz. Aile ekseninde kadının durumunu nasıl konumlandırıyorsunuz?

Kadın cinayetlerine bir göndermeydi elbette o cümle. Önüne geçemediğimiz cinayetler. Balkondan düşen, sokak ortasında katledilen kadınlar. Namuslu ve iffetli olma anlayışını sadece kadın bedeni üzerinden yürüten bir anlayış. Katil, öldürmeyi kendine sunulmuş bir hak olarak görüyor. Oysa ailede, kadın ve erkek birbirine sığınır bu sığınma aslında karşı cinsin vicdanıdır daha çok. Can ve haysiyetlerini birbirlerine emanet ederler. Bu mutmain ortam, çocukların sağlıklı gelişimini beraberinde getirir.

3. Sizin görüşünüze göre kitaplarınızda hangi karakterler anne ve baba olması yönüyle daha müsbet bir tablo çiziyor?

Hepsi kendi içinde çıkmazları olan insanlar. Kalbin Arka Odası’ndaki Taya müspet bir anneanne misal. Doğacak torununa mektuplar yazıyor. Doğmuşlar’da ise Abi Melek’in gerçek annesi çocuğu kaybolduğunda üzölmeyecek kadar çocuğunu yük olarak görüyor, onu alıp götüren kadın ise kaçırdığı çocuğu, iyilik yaparak büyüten bir kadın. Hangisine anne diyebiliriz önce bunu sorgulamak gerekiyor. İkisi de suçlu çünkü.

---

³⁴⁵ Ayşegöl Genç, **Doğmuşlar**, Muhit Kitap, İstanbul, 2023, s. 22.

- 4. Kitaplarınıza kadın özelinde baktığımızda anne ve kız arasında toplumsal farklar dikkat çekmekte. Örneğin Ölü Serçe Dönemeci'nde Şüheda'nın intikamını diri tutma çabası, Kuğu Boynu'nda Mualla'nın hırsını bırakmaması... Fakat yaşı daha büyük olan anne karakterlere baktığımızda ise daha pasif, edilgen bir tavır karşımıza çıkıyor. Bunu toplumsal açıdan değerlendirdiğimizde bir dönem farkı olarak ele alabilir miyiz?**

Elbette. Yaşı büyük olanlar, devlet dili, feminist dil ve toplumun dili ile sürekli tanımlanmış olan kadınlar. Bu da suçluluk duygusunu, kekemeliği, endişeli ifadeyi doğuruyor. Benim karakterlerimin bazıları ise muhafazakâr ailelerin değer görmemiş idealist çocukları. Hem aile ile hem sistem ile kavga halindedirler. Bir kitabımda onları şöyle tanımlamıştım. Yense de yenilse de eve yalnız dönen çocuklar. Yenilseler yenilginin kendilerinden kaynaklandığına hemen ikna olurlar, yendiklerinde ise bunu herkesin yenmesi sayar değersizleştirirler. Buna rağmen yalnızdır hepsi. Kavga bu yalnızlığı hissettiklerinde başlıyor belki de.

- 5. Çile Kırgını'nda Ayla'nın Nilüfer'in sesini duy(a)mayışı leitmotiv olarak tekrar etmektedir. Suat ise mutsuzluktan beslenerek evliliğini ve babalığını iyice çıkmaza sokar. Bu durumda Suat'ın babalığı ve Ayla'nın anneliği bize ne söyler?**

Fazla müdahale de az müdahale de çiçeği kurutuyor. Sevmek bir orta yolda yürümek demek, fazlalıkları budamak demek. İki karakter de kendi varlığı ile çok ilgili ve yanlış sürgünleri budamakla meşgul. Kendilerini doğurmaya çalışmaktan, doğmuş bir çocuğu görmüyorlar.

6. Maden mühendisliği mezunu olmanızın “Kuğu Boynu”na yansıdığını görmekteyiz. Sizin kişisel hayatınız bu romanının neresinde?

Aslında her yerinde. Mühendislik okuduğum yıllarda aynı zamanda düşünsel çıkmazlar içindeydim. Varlığımı ideallerimi düzeni sistemi sorguladığım bu yıllarda bazen Atilla gibi bazen Murat gibi bazen Bülent gibi ve çoğu zaman da Mualla gibi düşünüyordum. Tüm bunları maden işçilerine bakış üzerinden ayırıştırıp birleştirdim. Akışı bozmayacak ve taşmayacak şekilde belirli olaylara verilen belirli tepkiler üzerinden okunsun istedim.

7. Çile Kırgını adlı eserinizde duvarı evin ve sokağın şahidi olarak konuşturup, “Duvarım, insan kadar eskiyim. Bana ilk şeklimi dallardan bir örgüyü çamurla sıvayarak bir kadın verdi.”³⁴⁶ Demişsiniz. Daha sonra duvarın gerçek manada “yapma/yapılma” eylemini ele alarak, “Kalın dalların üzerine avladığı hayvanın postunu sererek bir duvar yapma”³⁴⁷yı erkeğe atfetmişsiniz. Bu satırlar doğrultusunda duvarın, evin ve ailenin “yapılması” için kadın ve erkeğe ne gibi roller biçiyorsunuz?

Kadınlık ve erkeklik tanımlarının çok fazla yapıldığı bir dönemden geçiyoruz. Erkeğin varlığı mafya, karanlık ilişkiler, şiddet, aidiyet üzerinden tanımlanırken, kadının varlığı cinsellik, beden, nesneleşme üzerinden tanımlanıyor. İnsanı saygın kılan değerler öteleniyor. Ailenin mahremiyeti sosyal medya üzerinden denetime açık hale geliyor diğer yandan. Buna rağmen şiddet hala mahrem sayılıyor. Evin içinde dayak yiyen kadına ve çocuğa müdahale edilmiyor, kendi iç meselesi sayılıyor çünkü. Bu kadar görmek ve bu kadar görmemek çağın imtihanı olsa gerek.

---

³⁴⁶ Ayşegül Genç, **Çile Kırgını**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 68.

³⁴⁷ Ayşegül Genç, **a.g.e.**, s.68.

8. Kuğu Boynu’nda Bülent’e ithafen, “Demek ki akrabalarının daha sık aramalısın Bülent? Bunu çocuklarına anneleri öğretmelidir ama. Anneler demelidir ki akraba aranan, aradıkça bulunan bir şeydir.”³⁴⁸ Denilir. Bu öğretinin tek bir ebeveyn tarafından gerçekleştirilmesi gerektiği düşüncesi babayı çocuk yetiştirmenin dışına itmez mi?

Akrabalar ile ilgili sorunları daha fazla kadınlar dile getiriyor. Beklentisi daha yoğun oluyor kadınların. Bunlar dile geldikçe hemen yanındaki çocuğun etkilenmemesi kaçınılmaz oluyor. Annenin sevmiyorum dediği kişiyi çocuk da sevmeyecek olarak kodluyor.

9. Kuğu Boynu’nda s.17’de Bülent, “o zamanlar saati babalar kurardı.” Diyor. Bu sözü babanın konumu babalığın aile üzerindeki etkileri ve bu etkinin değişimi üzerinden düşündüğümüzde nasıl değerlendiriyorsunuz?

Erkek gücün kadın merhametin simgesi olagelmiş. Bir ahlak eğitimi sayesinde erkek güçlendikçe merhamet edebilir, kadın merhamet ettikçe güçlenebilir. Ahlaklı erkekler kendilerinde var olan gücü, kuvveti zorbalık için değil adaletin tevdi için kullandığında ve ahlaklı kadınlar kendilerindeki merhameti/şefkati, iyiliğe ve suistimale kapalı şekilde güzel olana kanalize ettiğinde taşlar yerine oturacaktır. Sosyal medya sayesinde mekândan zamana taşındık hepimiz. Anne ve baba olmak bir mekânı değil bir akışı paylaşmaya evrildi. O akışın tanımladığı anne ve babalık tanımında gücün ve merhametin yer değiştirmesi arzusu var. Babadan merhamet anneden güç beklentisi var. Oysa erkeğin pasifken değil en güçlü olduğu anda ortaya koyduğu merhamet değerli.

---

³⁴⁸ Ayşegül Genç, **Kuğu Boynu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.52.

10. Ceylan Uykusu'nun Sonsuz, Şimdi ve Dün adlı öyküsünde “Muzaffer Burak”ın konumunu kuşak farkı, baba-oğul çatışması üzerinden nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ergenlik, yeni bir duruma yeni bir tepki ile bakmaktır. İyi veya kötü fark etmez. Her yeni durum onun düzenini tehdit eder. Varlığını bir tepki ile ortaya koyar ergen. Bu açıdan bir insan elli yaşına gelse de olgunlaşmamış olabilir, her yeniye, her farklı duruma tepki göstererek var olmaya çalışır. Muzaffer Burak olgun bir genç. Babasının tepkilerinin farkında. Kendisine konulan Muzaffer ismini ağır buluyor diğer yandan babasının kırgınlıklarını da anlayabiliyor.